

РОЗДІЛ 5

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

5.1 Зміст експериментального дослідження педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів

Дослідження проблеми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти передбачає вирішення теоретичних і експериментальних завдань. На теоретичному рівні нами були досліджені закономірності цього процесу, виділені в ньому характерні особливості, обґрунтовані шляхи і способи формування особистісного духовно-функціонального утворення, яке забезпечує естетичне ставлення до навколишньої дійсності та мистецтва. На експериментальному рівні передбачена перевірка теоретичних положень та висновків наукового пошуку, уточнення окремих аспектів функціонування естетичної культури, підтвердження необхідності та доцільності педагогічних дій в умовах освітньої практики вищої школи.

Вирішення завдань теоретичного змісту знайшло відображення в результатах теоретичного дослідження окресленої проблеми. Йдеться про визначення сутності, структури та значення естетичної культури як особистісного духовно-функціонального утворення, що забезпечує плідний зв'язок із прекрасним у навколишній дійсності та мистецтві; розкриття особливостей формування та використання естетичної культури в процесі професійної діяльності фахівців з дизайну; аналіз зовнішніх і внутрішніх чинників впливу на механізм, пов'язаний з самоорганізацією та удосконаленням естетичної культури.

Обґрунтовані нами на теоретичному рівні положення дали змогу: розробити педагогічну систему й структурно-функціональну модель

педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів; визначити мету, завдання й напрями вказаної педагогічної системи у вищій школі; конкретизувати основні принципи, яких важливо дотримуватися в процесі формування естетичної культури майбутніх дизайнерів; запропонувати умови, які необхідні для ефективного вирішення окресленої проблеми. Спираючись на набутий теоретичний досвід, нами була змодельована педагогічна система формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти, розроблена комплексна програма й методика впливу на естетичну свідомість, активність та самоорганізацію студентів.

Теоретичний рівень дослідження зазначеної проблеми створив концептуальну основу глибокого осмислення природи й особливостей цього духовно-функціонального утворення студентів, обґрунтування умов реалізації педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у процесі навчальної, наукової, позааудиторної та культуротворчої діяльності. Водночас теоретичні напрацювання не виключають необхідності проведення експериментального дослідження вказаної педагогічної системи і прийняття висновків, які підтверджують або спростовують її дієвість та ефективність.

Експериментальний рівень наукового пошуку є об'єктивно необхідним для отримання результатів, які характеризують доцільність педагогічних рішень та дій, дають змогу пересвідчитися в тому, що вони є впливовими і здатними вносити відповідні зміни в розвиток естетичних якостей студентів, що їх реалізація в освітній практиці може бути успішно забезпечена за певних умов. Ми вважаємо, що експериментальне дослідження є важливим способом набуття наукових результатів, покликаних засвідчити правильність теоретичних узагальнень, об'єктивність прийнятих організаційних рішень, дієвість та ефективність педагогічної системи, яка була обґрунтована теоретично і визнана доцільною для забезпечення процесу формування естетичної культури майбутніх дизайнерів. Саме тому у процесі експериментальної роботи ми прагнули підтвердити доцільність прийнятих

рішень та висновків щодо педагогічного забезпечення формування естетичної культури майбутніх дизайнерів.

При вирішенні змісту експериментальне дослідження педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів нами ураховувалися умови її реалізації, а саме: актуалізація естетичної культури, організація естетичної освіти студентів, їх залучення до естетизації предметно-просторового середовища, а також оволодіння досвідом самоорганізації естетичної культури. Прийняття такого рішення зумовлено тим, що естетична культура як духовно-функціональне утворення може формуватися, набувати певного змісту, впливати на ціннісне ставлення до навколишньої дійсності та мистецтва, якщо до її розвитку майбутні дизайнери виявляють інтерес, прагнуть мати розвинену естетичну культуру, розуміють її як важливу духовну та професійну якість.

Для досягнення зацікавленого ставлення майбутніх дизайнерів до естетичної культури та її розвитку вища школа покликана в процесі освітньої роботи забезпечити *актуалізацію цього духовно-функціонального утворення майбутніх дизайнерів*, підготувати їх до глибокого сприймання, осмислення сутності й оцінки значення естетичної культури. В умовах освітньої практики важливо переконатися, що шлях актуалізації естетичної культури майбутніх дизайнерів відкриває широкі можливості впливу на цей процес і виводить на рівень сучасних вимог.

У процесі експериментального дослідження актуалізації естетичної культури майбутніх дизайнерів важливо підтвердити, що ця умова педагогічної системи є необхідною, передбачає розв'язання актуальних завдань, може бути послідовно реалізованою на практиці і забезпечувати позитивні результати. Експериментальні результати покликані об'єктивно підтвердити, що актуалізація естетичної культури майбутніх дизайнерів є тією складовою педагогічної системи, яка спроможна допомогти студентам, наблизити їх до плідного освоєння світу прекрасного в навколишній дійсності та мистецтві.

До умови реалізації педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів нами віднесено *організацію естетичної освіти студентів у закладах вищої освіти*. Це рішення було зумовлене тим, що важливе значення для естетичної культури особистості має її естетична свідомість, яка акумулює, зберігає, систематизує досвід пізнання світу прекрасного. Майбутні дизайнери спираються на можливості естетичної свідомості, яка охоплює естетичні почуття, знання, поняття, уявлення і світогляд. Для активного розвитку потенціалу естетичної свідомості майбутніх дизайнерів вища школа покликана в процесі освітньої діяльності забезпечити студентів необхідним естетичним досвідом та організувати їх естетичну освіту. У процесі професійної підготовки майбутніх дизайнерів важливим є набуття естетичних знань, понять, уявлень, які дають змогу студентам глибоко сприймати, розуміти й адекватно оцінювати прояви прекрасного в навколишній дійсності та мистецтві.

У процесі експериментального дослідження процесу організації естетичної освіти майбутніх дизайнерів важливо було обґрунтувати відповідність цієї умови реалізації педагогічної системи визначеним показникам. Йдеться про її необхідність та спроможність розв'язувати актуальні завдання, реальність досягнення визначеної мети, а також ефективність впливу та відповідність сучасним вимогам. У процесі формувального етапу експерименту важливо отримати результати, які б засвідчили, що організація естетичної освіти є умовою педагогічної системи, яка позитивно впливає на збагачення естетичної свідомості, забезпечує належну підготовку студентів до активного освоєння художньо-естетичних цінностей.

Розроблена на теоретичному рівні педагогічна система формування естетичної культури майбутніх дизайнерів передбачає *залучення їх до естетизації предметно-просторового середовища*. Визначення цієї умови реалізації педагогічної системи зумовлене тим, що естетична культура майбутніх дизайнерів передбачає вияв ними естетичної активності, яка

знаходить своє втілення в процесі спілкування, пізнання прекрасного, а також художньої конструкторської творчості. Майбутніх дизайнерів важливо залучати до видів діяльності, які пов'язані з освоєнням і примноженням естетичного в навколишній дійсності та мистецтві. Естетизація предметно-просторового середовища передбачає вияв майбутніми дизайнерами естетичної активності з метою посилення ролі естетичних цінностей у житті й діяльності людей.

Для залучення майбутніх дизайнерів до естетизації предметно-просторового середовища вища школа покликана розвивати їх естетичну активність, стимулювати інтерес до сучасної практики естетичного освоєння навколишньої дійсності, передавати досвід привнесення елементів естетичної виразності предметам і явищам, які є в природному, предметному, соціальному і мистецькому середовищі. Експериментальне дослідження зазначеного процесу покликане підтвердити важливість і необхідність цієї умови реалізації педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти.

Експериментальне дослідження процесу оволодіння майбутніми дизайнерами досвідом самоорганізації естетичної культури зумовлено тим, що процес формування естетичної культури майбутніх дизайнерів має зовнішню і внутрішню детермінацію, перебуває в залежності від певних чинників впливу. Ураховуючи, що в майбутніх дизайнерів посилюється роль внутрішніх процесів детермінації цього особистісного духовно-функціонального утворення, нами була визначена умова реалізації педагогічної системи, яка передбачає забезпечення механізму самоорганізації естетичної культури. Майбутні дизайнери покликані активно спиратися на власні духовні і психологічні можливості, широко залучати їх до функціонування й розвитку естетичної культури. Для самоорганізації естетичної культури майбутніх дизайнерів потрібно розвивати її механізм, забезпечувати необхідними якостями, знаннями, вміннями та способами впливу. Педагогічна допомога в забезпеченні цього процесу полягає в тому,

щоб послідовно стимулювати активність студентів, пов'язану з самоорганізацією естетичної культури; надавати необхідний досвід, який вони можуть використати для розвитку механізму самоорганізації; створювати умови, які б відкривали можливості для творчої самореалізації майбутніх дизайнерів.

У процесі експериментального дослідження забезпечення самоорганізації естетичної культури майбутніх дизайнерів важливо було підтвердити відповідність цього процесу таким показникам, як-от: необхідність забезпечення самоорганізації естетичної культури, спрямованість цього процесу на розв'язання актуальної проблеми, системний підхід до організації процесу забезпечення самоорганізації естетичної культури, а також досягнення ефективності її формування. Експериментальне дослідження покликане дійти висновку про те, що визначена на теоретичному рівні умова реалізації педагогічної системи є об'єктивно необхідною і спроможною позитивно впливати на процес формування естетичної культури майбутніх дизайнерів.

Зміст експериментального дослідження педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів передбачав вивчення таких її ознак, як-от: необхідність, спрямованість, забезпеченість та ефективність (рис. 5.1).

Експериментальне дослідження необхідності педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів. Цей зміст експериментальної роботи передбачав підтвердження на практиці необхідності педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів, яка була нами розроблена на теоретичному рівні й запропонована для перевірки в умовах формувального етапу експерименту. У процесі експериментальної роботи важливо було підготувати і провести освітні заходи, які б підтвердили, що запропонована нами педагогічна система формування естетичної культури майбутніх дизайнерів є *об'єктивно необхідною* для актуалізації естетичної культури студентів, залучення їх до

естетичної освіти й естетичних форм естетизації предметно-просторового середовища, а також набуття досвіду самовдосконалення естетичної підготовки.

Рис. 5.1 Зміст експериментального дослідження педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти

Зазначимо, що актуалізація естетичної культури майбутніх дизайнерів є умовою реалізації педагогічної системи, необхідність якої важливо було обґрунтувати експериментально. Адже результати констатувального етапу експерименту засвідчили необхідність внесення відповідних змін в освітній процес. Ми пересвідчилися, що значна частина майбутніх дизайнерів не сприймає естетичну культуру як необхідну духовну і професійну якість, не розуміє її сутності, не може пояснити функціональне значення у повсякденному житті і професійній діяльності дизайнера. Саме тому виникла потреба в умовах експерименту підтвердити необхідність такої умови реалізації педагогічної системи, як актуалізація естетичної культури та надання студентам необхідної допомоги в осмисленні естетичної культури, її сутності, ролі, місця і значення в житті, професійній діяльності, художньо-конструкторській творчості.

Задля експериментального обґрунтування цього питання та посилення уваги майбутніх дизайнерів до естетичної культури, забезпечення зацікавленого ставлення студентів до її формування у процесі навчальної,

наукової, позааудиторної та культуротворчої діяльності нами були розроблені і включені до змісту формувального етапу експерименту такі освітні заходи, як-от: ознайомлення майбутніх дизайнерів з естетичною культурою як соціальним, історичним, культурологічним та особистісним явищем; обговорення зі студентами значення естетичної культури для професійної діяльності дизайнера; аналіз студентами складників їх власної естетичної культури, мети, завдань та напрямів її формування у процесі професійної підготовки; ознайомлення студентів з сучасними вимогами та принципами формування естетичної культури у закладах вищої освіти; повідомлення студентів про важливість самоосвіти у процесі розвитку естетичних якостей.

У процесі дослідження нами було доведено на теоретичному рівні, що майбутнім дизайнерам потрібно мати розвинену естетичну свідомість, спиратися на багатоаспектний досвід художньо-естетичного пізнання, використовувати естетичні знання у повсякденній практиці та професійній діяльності. Результати констатувального етапу експерименту підтвердили, що студенти відчувають потребу у педагогічній допомозі, яка полягає в організації естетичної освіти та освоєнні майбутніми дизайнерами необхідного їм досвіду сприймання, пізнання, осмислення й творчого використання на практиці художньо-естетичних цінностей.

Задля експериментального обґрунтування необхідності педагогічної системи, спроможної забезпечити цілеспрямовану організацію естетичної освіти майбутніх дизайнерів у процесі навчальної, наукової, позааудиторної та культуротворчої діяльності нами були підготовлені і запропоновані в якості змісту формувального етапу експерименту освітні заходи, що передбачали: використання естетичної освіти як важливого і невід'ємного складника професійної підготовки майбутніх дизайнерів; розвиток естетичної освіти у вищій школі на основі національних традицій і сучасних досягнень у галузі естетичної теорії і практики; посилення ролі і можливостей вищої школи в організації естетичної освіти студентів і розкриття філософського змісту естетичної освіти майбутніх дизайнерів; висвітлення культурознавчого змісту

естетичної освіти студентів-дизайнерів; обґрунтування мистецтвознавчого змісту естетичної освіти майбутніх дизайнерів; збагачення професійно-прикладного змісту естетичної підготовки студентів у закладах вищої освіти; визначення об'єктивних і суб'єктивних чинників, що впливають на естетичну освіту майбутніх дизайнерів; дотримання сучасних принципів організації естетичної освіти майбутніх дизайнерів; використання традиційних та інноваційних форм організації естетичної освіти у вищій школі; посилення ролі естетичної освіти у формуванні професійної майстерності майбутніх дизайнерів.

Теоретичний аналіз вказаної проблеми дозволив зазначити, що для формування естетичної культури майбутніх дизайнерів важливе значення має їх безпосередня участь у професійно-орієнтованих формах діяльності, які передбачають естетичне освоєння навколишнього середовища, розроблення і реалізацію на практиці художньо-конструкторських проектів тощо. Результати здійснених нами наукових спостережень дають змогу констатувати, що майбутні дизайнери не підготовлені до активної участі в естетизації предметно-просторового середовища, відчувають значні труднощі, пов'язані зі змістом та самостійною організацією художньо-естетичної, проектно-дизайнерської діяльності. Це зумовлює необхідність практичного вирішення вказаної проблеми, надання цим педагогічним діям актуального характеру, створення відповідних організаційних умов для залучення студентів до сучасної практики естетизації навколишнього середовища.

Задля експериментального підтвердження необхідності педагогічної системи, розрахованої на розвиток художньо-естетичної активності й оволодіння студентами способами привнесення естетичної виразності в предмети і об'єкти навколишньої дійсності, залучення майбутніх дизайнерів до естетизації предметно-просторового середовища у процесі навчальних занять, наукової роботи, позааудиторної (клубної, гурткової) та культуротворчої діяльності, нами були підготовлені й запропоновані в якості змістової основи формувального етапу експерименту освітні заходи, які

передбачали: практичне залучення майбутніх дизайнерів до естетизації навколишнього середовища; підвищення впливу освітнього процесу на розвиток естетичної активності студентів; організацію безпосереднього спілкування майбутніх дизайнерів з естетичними цінностями у сфері сучасного дизайну; залучення майбутніх дизайнерів до освоєння естетичних цінностей просторового і предметного середовища; виконання студентами проєктно-конструкторських робіт з урахуванням їх естетичного і прикладного спрямування; підвищення художньо-творчої активності й самостійності майбутніх дизайнерів у процесі естетизації навколишнього середовища.

Теоретичне обґрунтування педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів дозволило зробити висновки щодо важливості забезпечення процесу самоорганізації естетичної культури шляхом набуття студентами відповідного досвіду. Отримані нами в процесі констатувального етапу експерименту результати підтвердили, що майбутні дизайнери відчують певні труднощі, пов'язані з самостійною організацією власної естетичної культури. Наявний у них механізм самоорганізації та самовдосконалення є недостатньо розвинений, що ускладнює можливості самовідчуття, самооцінки та самореалізації студентів у взаємодії зі світом прекрасного.

Задля експериментального підтвердження необхідності розробленої нами педагогічної системи, надання студентам досвіду самостійної організації естетичної культури й посилення механізму прийняття самостійних рішень, висловлення оцінних суджень, використання наявних можливостей і способів самовідчуття, самоусвідомлення та самореалізації в художньо-творчому, навчальному, науково-пізнавальному процесах нами були розроблені і запропоновані в якості змістової основи формувального етапу експерименту освітні заходи, які передбачали: посилення уваги викладачів і студентів до питань забезпечення механізму самоорганізації естетичної культури; використання в освітньому процесі досвіду, що посилює роль самостійної організації студентами естетичної культури; розвиток у студентів вміння

самовідчувати характерні ознаки естетичної взаємодії з художньо-естетичними цінностями; набуття майбутніми дизайнерами досвіду самооцінки в системі естетичного спілкування з творами мистецтва; надання студентам широких можливостей для художньо-творчої самореалізації та акумулювання власних естетичних ідей, поглядів, художньо-творчих проєктів.

Освітні заходи, які покликані експериментально підтвердити необхідність педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів, були пов'язані з викладанням таких навчальних дисциплін, як-от: «Композиція в дизайні», «Історія графічного дизайну», «Комплексне проєктування», «Основи формотворення», «Основи зовнішньої реклами», «Проєктування упаковки», «Естетична культура дизайнера» та ін.

Експериментальне дослідження спрямованості педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів. Цей зміст експериментальної роботи передбачав обґрунтування ціннісної спрямованості педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів, яка була нами розроблена на теоретичному рівні й запропонована для перевірки в умовах формувального етапу експерименту. Експериментальна робота була пов'язана з проведенням освітніх заходів, які покликані підтвердити або спростувати можливості педагогічної системи успішно вирішувати питання, що пов'язані з ціннісним, змістовим, організаційним та регулятивним забезпеченням формування естетичної культури майбутніх дизайнерів.

Спрямованість педагогічної системи ми пов'язували, передусім, з прийняттям та реалізацією рішень щодо актуалізації естетичної культури майбутніх дизайнерів заради вирішення конкретних завдань естетичного розвитку студентів та набуття ними необхідного досвіду. Зауважимо, що в умовах сучасної освітньої практики цей процес повинен мати чітко окреслені ціннісні координати, сприяти досягненню перспективи розвитку естетичних якостей, які потрібні майбутньому дизайнеру і які б відповідали вимогам сучасного етапу цивілізаційного розвитку українського суспільства.

Задля експериментального дослідження цього питання та забезпечення суспільної спрямованості педагогічної системи у процесі навчальних занять, наукової роботи, позааудиторної та культуротворчої діяльності студентів нами були розроблені і запропоновані в якості змістової основи формування етапу експерименту освітні заходи, що передбачали: ціннісний підхід до формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищій школі; послідовне збагачення художньо-естетичної свідомості майбутніх дизайнерів; розвиток естетичної активності студентів; забезпечення самоорганізації естетичної культури майбутніх дизайнерів; досягнення відповідності естетичної культури майбутніх дизайнерів сучасним суспільним вимогам; збагачення емоційно-чуттєвого змісту естетичної культури майбутніх дизайнерів; розвиток інтелектуально-естетичних якостей студентів; оволодіння майбутніми дизайнерами необхідним досвідом самостійної організації естетичної культури.

Спрямованість педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів засвідчують завдання, які покликані вирішувати вища школа у процесі організації естетичної освіти студентів. Адже естетична освіта повинна здійснюватися у вищій школі з урахуванням її освітніх, розвивальних, виховних функцій. В умовах професійної підготовки майбутніх дизайнерів естетична освіта має бути спрямована на забезпечення їх духовного розвитку, вияв творчого потенціалу, набуття необхідного досвіду пізнання естетичного в навколишній дійсності та мистецтві.

Для організації естетичної освіти, розкриття її освітніх, виховних і розвивальних можливостей, підготовки майбутніх дизайнерів до участі в освоєнні художньо-естетичних цінностей нами були розроблені і передбачені змістом експериментального дослідження педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти освітні заходи, що передбачали: організацію естетичної освіти майбутніх дизайнерів як важливого завдання закладів вищої освіти; використання потенційних можливостей естетичної освіти в процесі професійної підготовки майбутніх

дизайнерів; забезпечення впливу естетичної освіти на духовний розвиток майбутніх дизайнерів; розкриття виховного змісту і значення естетичної освіти майбутніх дизайнерів; урахування психологічних особливостей організації естетичної освіти майбутніх дизайнерів у процесі професійної підготовки; посилення ролі естетичної освіти в розвитку професійно важливих якостей майбутніх дизайнерів; розвиток художньо-творчого потенціалу майбутніх дизайнерів у процесі естетичної освіти.

Ціннісна спрямованість педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів є залежною від організації художньо-проектної, художньо-творчої діяльності студентів. Відомо, що спрямованість вказаної діяльності буває різною: практичною, художньою, естетичною. В умовах вищої школи важливо передати майбутнім дизайнерам теоретичний і практичний досвід, основу якого визначає естетична спрямованість художньо-творчої праці, уміння дизайнера гармонійно поєднувати у своїх виробках прояви практичного, художньо-образного й естетичного.

Для залучення майбутніх дизайнерів до естетизації предметно-просторового середовища, підготовки їх до ціннісного визначення своєї художньо-творчої праці, надання предметам і явищам навколишнього середовища естетичної виразності нами були розроблені й залучені до змісту експериментального дослідження педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів освітні заходи, що передбачали: забезпечення ціннісної спрямованості естетизації предметно-просторового середовища майбутніми дизайнерами; розкриття естетичної виразності предметів і явищ природного середовища; залучення дизайнерів до естетизації предметного середовища; підготовка майбутніх дизайнерів до естетизації об'єктів і продуктів промислового виробництва; забезпечення готовності майбутніх дизайнерів до естетичного оформлення об'єктів і процесів соціокультурного змісту; залучення студентів до самостійного здійснення художньо-творчих, конструкторських проєктів.

Зазначимо, що педагогічна система формування естетичної культури

майбутніх дизайнерів набуває ціннісної спрямованості у процесі підготовки студентів до самовдосконалення, саморозвитку та самореалізації. Як засвідчують результати констатувального етапу експерименту, майбутні дизайнери відчують потребу у наданні їм відповідної педагогічної допомоги. У розвитку механізму самоорганізації естетичної культури студенти звертаються до емоційних, інтелектуальних, діяльнісних способів. Майбутнім дизайнерам потрібна педагогічна допомога, яка б відповідала їх потребам щодо підвищення рівня сформованості естетичної культури, розвитку окремих проявів механізму самоорганізації особистісного духовно-функціонального утворення.

Для прийняття рішень щодо забезпечення самоорганізації естетичної культури майбутніх дизайнерів, визначення перспективних кроків у цьому напрямі, використання необхідних способів надання педагогічної допомоги студентам у здійсненні процедури самоорганізації естетичної культури нами були розроблені й визначені в якості змісту формульованого етапу експерименту освітні заходи, що передбачали: забезпечення в умовах вищої школи цілеспрямованого розв'язання завдань, пов'язаних з процесом самоорганізації естетичної культури майбутніх дизайнерів; цілісний розвиток механізму самоорганізації естетичної культури майбутніх дизайнерів; стимулювання впливу емоційних способів самоорганізації естетичної культури майбутніх дизайнерів; посилення ролі інтелектуальних дій у процесі самоорганізації естетичної культури майбутніх дизайнерів; залучення креативних сил і можливостей майбутніх дизайнерів до процесу самоорганізації естетичної культури; координація освітніх зусиль вищої школи в процесі забезпечення самоорганізації естетичної культури майбутніх дизайнерів.

Освітні заходи, які покликані в процесі експерименту підтвердити спрямованість педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів, були пов'язані з реалізацією комплексної програми формування естетичної культури студентів, викладанням таких навчальних

дисциплін, як-от: «Композиція в дизайні», «Історія графічного дизайну», «Комплексне проєктування», «Основи формотворення», «Основи зовнішньої реклами», «Проєктування упаковки», «Естетична культура дизайнера» та ін.

Експериментальне дослідження забезпеченості педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів. Цей зміст експериментальної роботи зумовлений потребою в обґрунтуванні дієздатності вказаної системи, її спроможності вирішувати складні завдання естетичної підготовки студентів. Йдеться про належне функціонування основних компонентів педагогічної системи, створення умов, що забезпечують її розвиток. Однією з таких умов, що характеризує забезпеченість педагогічної системи, є актуалізація естетичної культури. Ця умова має носити не епізодичний і фрагментарний характер, а бути зорієнтованою на системне розв'язання визначених освітніх завдань. У сучасній вищій школі існують багатоаспектні можливості для актуалізації естетичної культури особистості і ці можливості необхідно системно використовувати.

Задля експериментальної перевірки цього питання та визначення забезпеченості процесу актуалізації естетичної культури майбутніх дизайнерів в умовах навчальних занять, наукової роботи, позааудиторної та культуротворчої діяльності нами були розроблені і використані в якості змісту експериментального дослідження освітні заходи, що передбачали: посилення ролі закладів вищої освіти в актуалізації естетичної культури майбутніх дизайнерів; широке використання художньо-естетичних цінностей у процесі навчальних занять зі студентами; можливості залучення наукової роботи до формування естетичної культури майбутніх дизайнерів; залучення студентських клубів та творчих гуртків до вирішення завдань актуалізації естетичної культури; забезпечення культуротворчої діяльності студентів; використання освітнього середовища закладу вищої освіти з формування естетичної культури майбутніх дизайнерів.

Про забезпеченість педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів засвідчує така умова її реалізації на практиці,

як організація естетичної освіти студентів. Результати наукових спостережень дозволяють констатувати, що в організації естетичної освіти вища школа має певні труднощі, пов'язані з недостатнім використанням наявних джерел, видів, напрямів та засобів передачі студентам естетичних знань.

З метою експериментального обґрунтування забезпеченості педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів та успішного вирішення завдань естетичної освіти студентів у процесі навчальної, наукової, позааудиторної та культуротворчої діяльності нами розроблені запропоновані в якості змісту формувального етапу експерименту освітні заходи, що передбачали: упровадження системного підходу до організації естетичної освіти майбутніх дизайнерів; підвищення ролі вищої школи в організації естетичної освіти студентів; використання основних видів і жанрів мистецтва з метою естетичної освіти майбутніх дизайнерів; залучення до естетичної освіти майбутніх дизайнерів різних видів і джерел естетичної інформації; поетапну організацію естетичної освіти в процесі професійної підготовки майбутніх дизайнерів; використання в процесі організації естетичної освіти майбутніх дизайнерів інформаційно-естетичних блоків, які об'єднували різні види інформації.

Підтвердженням забезпеченості педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів є її спроможність залучати студентів до художньо-творчої діяльності, спонукати до самостійного пошуку шляхів та засобів естетизації предметно-просторового середовища. Значення педагогічної системи полягає в тому, що вона покликана акумулювати найважливіші сили і можливості студентів, пов'язані з художньо-естетичним освоєнням навколишньої дійсності. Йдеться про залучення до естетизації предметів і об'єктів таких естетичних якостей майбутніх дизайнерів, як естетичні почуття, знання, уявлення, уміння, навички практичного, художнього а естетичного змісту.

Для експериментального обґрунтування цього питання, залучення майбутніх дизайнерів до естетизації предметно-просторового середовища,

розвитку естетичної активності студентів під час виконання художньо-проектних завдань в умовах навчальних занять, наукової роботи, позааудиторної та культуротворчої діяльності нами були розроблені і залучені до змісту експериментальної роботи освітні заходи, що передбачали: залучення студентів до естетичного оформлення навчальних приміщень вищої школи; зміцнення зв'язку естетизації предметно-просторового середовища з естетичною активністю майбутніх дизайнерів; розвиток художньо-естетичного сприймання майбутніх дизайнерів у процесі естетизації навколишнього середовища; підготовка майбутніх дизайнерів до оцінки й творчої інтерпретації об'єктів естетичної діяльності; залучення до процесу естетизації навколишнього середовища художньо-творчих можливостей студентів; надання проявам естетичної активності майбутніх дизайнерів важливого значення і педагогічної підтримки.

Підтвердженням того, що педагогічна система формування естетичної культури майбутніх дизайнерів спроможна забезпечувати необхідні умови для естетичної підготовки студентів є її вплив на самоорганізацію естетичної культури. Цей вплив має носити дієвий характер і бути реалізований в освітньому процесі вищої школи. Йдеться про розвиток механізму самоорганізації естетичної культури, його забезпечення на емоційному, інтелектуальному та діяльнісному рівнях.

Для експериментального підтвердження забезпеченості педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів, наявності у закладах вищої освіти необхідних методичних матеріалів і рекомендацій, використання студентами досвіду самоорганізації естетичної культури нами були розроблені і залучені до змісту формувального етапу експерименту освітні заходи, що передбачали: набуття студентами естетичного досвіду самоорганізації естетичної культури; використання викладачами вищої школи сугестивних та інформаційних методів впливу на естетичний розвиток студентів; розв'язання питань самоорганізації естетичної культури майбутніх дизайнерів у процесі упровадження діяльнісних та креативних методів впливу;

використання у вищій школі інноваційних підходів до організації естетичної самоосвіти та самовдосконалення студентів.

Для підтвердження забезпеченості педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у процесі експериментальної роботи нами були проведені освітні заходи, визначені комплексною програмою формування естетичної культури майбутніх дизайнерів, а також використані освітні можливості таких навчальних дисциплін, як-от: «Композиція в дизайні», «Історія графічного дизайну», «Комплексне проєктування», «Основи формотворення», «Основи зовнішньої реклами», «Проектування упаковки», «Естетична культура дизайнера» та ін.

Експериментальне дослідження ефективності педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів. При вирішенні цього питання ми виходили з розуміння того, що ефективність педагогічної системи може бути підтверджена усвідомленням студентами власної естетичної культури, її сутності, складників, значимості та ролі у професійній діяльності. Адже йдеться про ефективність впливу на майбутніх дизайнерів з метою актуалізації їх естетичної культури, її відповідності сучасним суспільним вимогам, розвитку відповідно до існуючих тенденцій і перспектив естетичного освоєння навколишньої дійсності.

Для актуалізації естетичної культури як духовно-функціонального утворення особистості, яка має відповідати у своєму розвитку сучасним критеріям і показникам, соціальним і професійним вимогам, урахувати закономірності й особливості художньо-культурного життя українського суспільства, нами були розроблені та залучені до змісту експериментального дослідження ефективності педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів освітні заходи, що передбачали: урахування критеріїв, показників та рівнів сформованості естетичної культури студентів; дотримання вимог українського суспільства щодо формування естетичної культури майбутніх дизайнерів; забезпечення відповідності естетичної культури майбутніх дизайнерів сучасним професійним вимогам; урахування

тенденцій і перспектив розвитку професії дизайнера в процесі формування естетичної культури студентів; дотримання сучасних вимог щодо ефективної організації дизайн-освіти у закладах вищої освіти; забезпечення відповідності естетичної культури майбутніх дизайнерів умовам і змісту майбутньої художньо-творчої і конструкторської діяльності.

Ефективність педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів підтверджує організація естетичної освіти студентів, яка має сприяти успішному розв'язанню важливих завдань, на які розраховує вища школа. Йдеться про ефективний розвиток естетичної свідомості майбутніх дизайнерів, збагачення естетичних почуттів, знань, понять і уявлень студентів-дизайнерів, становлення їх світоглядних орієнтацій, смакових уподобань та естетичних ідеалів.

Для організації естетичної освіти майбутніх дизайнерів, забезпечення ефективного впливу на розвиток естетичної свідомості, стимулювання естетичної активності й залучення до художньо-творчої і художньо-конструкторської діяльності нами були розроблені і покладені в основу експериментального дослідження ефективності педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів освітні заходи, що передбачали: відповідну організацію естетичної освіти майбутніх дизайнерів у вищій школі; розвиток естетичної свідомості майбутніх дизайнерів; збагачення естетичних почуттів студентів, передачу майбутнім дизайнерам необхідних естетичних знань, понять і уявлень; формування естетичного світогляду майбутніх дизайнерів у процесі естетичної освіти; вплив на розвиток ціннісних орієнтацій, інтересів і потреб майбутніх дизайнерів у процесі естетичної освіти; зміцнення зв'язку естетичної освіти з художньо-творчою і художньо-конструкторською діяльністю майбутніх дизайнерів.

Важливим підтвердженням ефективності педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів є їх участь у виконанні художньо-проектних завдань, здійснення художньо-конструкторської діяльності, естетизація предметно-просторового середовища. Вияв естетичної

активності студентами є важливим показником сформованості естетичної культури, розвитку інтересів і потреб у сфері освоєння навколишньої дійсності за законами краси, гармонії, виразності.

Для ефективного залучення майбутніх дизайнерів до естетизації навколишнього середовища, надання цьому процесу освітньо-виховного значення, стимулювання естетичної активності студентів та її спрямування в напрямі вивчення, зберігання і примноження матеріальних і духовних цінностей нами були розроблені і залучені до змісту експериментального дослідження ефективності педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів освітні заходи, що передбачали: цілеспрямоване залучення майбутніх дизайнерів до естетизації навколишнього середовища; досягнення ефективного розвитку естетичної активності студентів у процесі естетизації предметно-просторового середовища; стимулювання емоційно-естетичної активності майбутніх дизайнерів на матеріалі естетизації об'єктів природи; надання інтелектуального змісту естетизації предметів і явищ соціокультурного середовища; розвиток креативно-естетичних можливостей майбутніх дизайнерів у процесі планування і реалізації художньо-проектної та конструкторської діяльності; організацію процесу естетизації навколишнього середовища відповідно до сучасних культуротворчих та педагогічних вимог; поширення досвіду ефективного залучення майбутніх дизайнерів до естетизації навколишнього середовища у закладах вищої освіти.

Про ефективність педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів засвідчує готовність студентів до самостійної організації власної естетичної культури та здійснення відповідних кроків у напрямі самовдосконалення естетичних якостей. Майбутні дизайнери повинні вміти вирішувати завдання, що стосуються розвитку механізму самоорганізації естетичної культури в цілому та окремих її складників. Йдеться про емоційний, інтелектуальний та діяльнісний складники зазначеного процесу. Ефективність забезпечення самоорганізації естетичної культури є результатом

прийняття педагогічних рішень, спрямованих на формування самодостатньої особистості, спроможної самовідчувати, самоусвідомлювати та самореалізовувати свої можливості в процесі зв'язку з естетичними цінностями.

Для ефективного забезпечення самоорганізації естетичної культури майбутніх дизайнерів, розвитку механізму і складників цього процесу, а також посилення відповідальності особистості за зміст і характер освоєння прекрасного в навколишній дійсності та мистецтві нами були розроблені й залучені до змісту експериментального дослідження освітні заходи, що передбачали: забезпечення механізму самоорганізації естетичної культури майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти; досягнення результатів самоорганізації естетичної культури майбутніх дизайнерів з урахуванням можливостей та особистісних якостей; використання сучасних критеріїв і показників з метою визначення готовності майбутніх дизайнерів до самоорганізації естетичної культури; набуття майбутніми дизайнерами соціального, художнього та естетичного досвіду, необхідного для самоорганізації естетичної культури; використання особистісно-регулятивного критерію в процесі визначення характеру самоорганізації естетичної культури майбутніх дизайнерів; вивчення відповідності механізму і способів самоорганізації естетичної культури майбутніх дизайнерів їх уявленням про готовність до самостійного освоєння художньо-естетичних цінностей; поширення досвіду вищої школи щодо діагностики механізму самоорганізації естетичної культури.

Для підтвердження ефективності педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів в умовах експериментальної роботи нами були запропоновані освітні заходи, визначені комплексною програмою формування естетичної культури майбутніх дизайнерів, а також використанням освітніх можливостей таких навчальних дисциплін, як-от: «Композиція в дизайні», «Історія графічного дизайну», «Комплексне проєктування», «Основи формотворення», «Основи зовнішньої реклами»,

«Проектування упаковки», «Естетична культура дизайнера» та ін.

Підсумовуючи, зазначимо, що експериментальне дослідження педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів передбачало отримання відповіді на питання, що стосувалися таких аспектів вказаної педагогічної системи, як її необхідність, спрямованість, забезпеченість та ефективність. Залучені до змісту експериментальної роботи освітні заходи покликані підтвердити наявні можливості педагогічної системи, її спроможність досягати необхідних результатів естетичної підготовки майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти.

5.2 Організація та методика проведення формувального етапу педагогічного експерименту

Здійснений на теоретичному рівні аналіз вказаної проблеми дозволив розкрити сутність естетичної культури майбутніх дизайнерів, визначити її структуру та складники, дослідити педагогічну систему формування естетичної культури майбутніх фахівців з дизайну, розробити структурно-функціональну модель означеного процесу, укласти комплексну програму формування естетичної культури студентів у процесі навчальної, наукової, позааудиторної та культуротворчої діяльності. Набутий у процесі дослідження теоретичний досвід мав важливе значення для успішного вирішення цієї проблеми і водночас передбачав його експериментальну перевірку та практичну апробацію. Саме тому нами визнано доцільними організацію та проведення формувального етапу педагогічного експерименту, який за своїм змістом покликаний був підтвердити необхідність, спрямованість, забезпеченість та ефективність педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти.

Формувальний етап педагогічного експерименту мав важливе значення для нашого дослідження. Адже від його результатів залежало підтвердження

того, наскільки обґрунтованими й об'єктивними були рішення, що стосувалися педагогічного забезпечення вказаного процесу, наскільки результативними виявилися методичні рекомендації, ухвалені нами для успішного здійснення актуалізації естетичної культури, її збагачення у процесі естетичної освіти студентів, їх залучення до естетизації предметно-просторового середовища, розвитку механізму самоорганізації цього особистісного духовно-функціонального утворення.

Експериментальне дослідження педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів передбачало здійснення комплексу освітньо-педагогічних дій, пов'язаних з організацією та проведенням формувального етапу експерименту. Організація формувального етапу педагогічного експерименту охоплювала наступне:

1. Визначення експериментальної та контрольної групи на початку формувального етапу педагогічного експерименту.
2. Розроблення базових параметрів та шкали їх вимірювання для визначення рівнів сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів.
3. Дослідження рівнів сформованості естетичної культури студентів I курсу, віднесених до експериментальної та контрольної груп.
4. Розроблення програмно-методичних матеріалів, необхідних для проведення формувального етапу педагогічного експерименту.
5. Здійснення підготовки викладачів закладів вищої освіти до реалізації на практиці педагогічної системи та комплексної програми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів.

Завдання організації формувального етапу педагогічного експерименту полягало у тому, щоб визначити експериментальні і контрольні групи на початку експериментальної роботи. Нами були визначені дві групи майбутніх дизайнерів. Експериментальну групу в кількості 22 особи склали студенти I курсу художньо-графічного відділення факультету мистецтв Криворізького державного педагогічного університету, які навчалися на денній формі за спеціальністю 022 Дизайн галузі знань 02 Культура і мистецтво, здобуваючи

ступінь вищої освіти – перший (бакалаврський) рівень із кваліфікацією бакалавр дизайну, дизайнер (художник-конструктор). Контрольну групу в кількості 23 особи склали студенти I курсу, які навчалися в Інституті реклами (м. Київ).

З метою визначення рівнів сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів нами розроблені базові параметри та відповідну шкалу їх вимірювання. Кожен із виділених параметрів визначався до 3 балів. Набрана кількість балів ділилася на кількість зазначених параметрів, що давало змогу визначати середній показник. Отже, низький рівень сформованості естетичної культури мав такі показники: від 0 до 3 балів, середній рівень сформованості естетичної культури визначався, відповідно, від 4 до 6 балів, високий рівень сформованості естетичної культури визначався за показниками від 7 до 9 балів.

Базові параметри для визначення сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів за ціннісно-орієнтаційним критерієм відображено в табл. 5.1.

Таблиця 5.1

Базові параметри та шкала їх вимірювання для визначення рівнів сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів за ціннісно-орієнтаційним критерієм

№	Базові параметри	Шкала вимірювання		
		Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
1.	Почуття, які розвинені в майбутніх дизайнерів (соціальні, художні, естетичні)	1	2	3
2.	Знання, які поширені серед майбутніх дизайнерів (соціальні, художні, естетичні)	1	2	3
3.	Світогляд, який сформований у майбутніх дизайнерів (соціальний, художній, естетичний)	1	2	3

Визначення рівнів сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів за організаційно-діяльнісним критерієм відображено в табл. 5.2.

Таблиця 5.2

**Базові параметри та шкала їх вимірювання для визначення рівнів
сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів
за організаційно-діяльнісним критерієм**

№	Базові параметри	Шкала вимірювання		
		Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
1.	Вияв естетичної активності майбутніх дизайнерів у процесі спілкування з естетичними цінностями (формальний, ситуативний, цільовий)	1	2	3
2.	Вияв естетичної активності майбутніх дизайнерів у процесі пізнання естетичних цінностей (формальний, ситуативний, цільовий)	1	2	3
3.	Вияв естетичної активності майбутніх дизайнерів у процесі творчого освоєння естетичних цінностей (формальний, ситуативний, цільовий)	1	2	3

Задля визначення рівнів сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів за особистісно-регулятивним критерієм нами розроблено і використано на формувальному етапі експерименту базові параметри. Вони знайшли відображення в табл. 5.3.

Таблиця 5.3

**Базові параметри та шкала їх вимірювання для визначення рівнів
сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів
за особистісно-регулятивним критерієм**

№	Базові параметри	Шкала вимірювання		
		Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
1.	Характер емоційної самоорганізації естетичної культури майбутніх дизайнерів (спонтанний, функціональний, системний)	1	2	3

Продовж. табл. 5.3

2.	Характер інтелектуальної самоорганізації естетичної культури майбутніх дизайнерів (спонтанний, функціональний, системний)	1	2	3
3.	Характер діяльнісної самоорганізації естетичної культури майбутніх дизайнерів (спонтанний, функціональний, системний)	1	2	3

Зазначені параметри були використані в процесі дослідження рівнів сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів, що дало змогу здійснити узагальнення експериментальних результатів, які відображають відповідність сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів визначеним критеріям і показникам (табл. 5.4).

Таблиця 5.4

Узагальнення експериментальних даних, які відображають відповідність сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів визначеним критеріям і показникам

№	Критерії сформованості естетичної культури	Показники сформованості естетичної культури	Шкала вимірювання сформованості естетичної культури
1.	Ціннісно-орієнтаційний критерій	Орієнтація на соціальні цінності	від 0 до 3 балів
		Орієнтація на художні цінності	від 4 до 6 балів
		Орієнтація на естетичні цінності	від 7 до 9 балів
2.	Організаційно-діяльнісний критерій	Формальний вияв естетичної активності	від 0 до 3 балів
		Ситуативний вияв естетичної активності	від 4 до 6 балів
		Цільовий вияв естетичної активності	від 7 до 9 балів

Продовж. табл. 5.4

3.	Особистісно-регулятивний критерій	Спонтанний характер самоорганізації естетичної культури	від 0 до 3 балів
		Функціональний характер самоорганізації естетичної культури	від 4 до 6 балів
		Системний характер самоорганізації естетичної культури	від 7 до 9 балів

Завдання на початку формуального етапу експерименту полягало в тому, щоб з'ясувати співвідношення рівнів сформованості естетичної культури студентів, віднесених до експериментальної та контрольної груп. Методика здійснення такого співвідношення передбачала виділення основних рівнів сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів, надання кількісних даних, що характеризують сформованість естетичної культури у студентів експериментальної та контрольної груп, а також порівняння цих даних з метою визначення різниці, що є між ними. Це знайшло відображення в табл. 5.5.

Таблиця 5.5

Здійснення співвідношення рівнів сформованості естетичної культури студентів експериментальної та контрольної груп на початку експерименту

№	Рівні сформованості естетичної культури	Показники рівнів сформованості естетичної культури	Дані експериментальної групи	Дані контрольної групи	Співвідношення рівнів
1.	Високий рівень сформованості естетичної культури	Орієнтація на естетичні цінності, цільовий вияв естетичної активності, системний характер самоорганізації естетичної культури	Кількісні дані, що відповідають шкалі вимірювання від 7 до 9 балів	Кількісні дані, що відповідають шкалі вимірювання від 7 до 9 балів	Кількісні дані, що засвідчують різницю між експериментальною і контрольною групами

Продовж. табл. 5.5

2.	Середній рівень сформованості естетичної культури	Орієнтація на художні цінності, ситуативний вияв естетичної активності, функціональний характер самоорганізації естетичної культури	Кількісні дані, що відповідають шкалі вимірювання від 4 до 6 балів	Кількісні дані, що відповідають шкалі вимірювання від 4 до 6 балів	Кількісні дані, що засвідчують різницю між експериментальною і контрольною групами
3.	Низький рівень сформованості естетичної культури	Орієнтація на соціальні цінності, формальний вияв естетичної активності, спонтанний характер самоорганізації естетичної культури	Кількісні дані, що відповідають шкалі вимірювання від 0 до 3 балів	Кількісні дані, що відповідають шкалі вимірювання від 0 до 3 балів	Кількісні дані, що засвідчують різницю між експериментальною і контрольною групами

Завдання, пов'язане з визначенням рівнів сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів мало важливе значення. Адже від характеру його вирішення залежало отримання об'єктивних результатів, які характеризували естетичну освіченість та активність студентів, їх здатність до самоорганізації естетичної культури. Експериментальні дії, пов'язані з визначенням рівнів сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів, здійснювалися безпосередньо автором дослідження, а також під його керівництвом викладачами Криворізького державного педагогічного університету та Інституту реклами (м. Київ). На основі отриманих результатів, їх аналізу та узагальнення були визначені рівні сформованості естетичної культури студентів, залучених до експериментальної та контрольної груп.

З урахуванням ціннісно-орієнтаційного критерію були визначені рівні сформованості естетичної культури студентів I курсу, віднесених до експериментальної і контрольної груп. Ці результати дослідження відображено в табл. 5.6.

Таблиця 5.6

Рівні сформованості естетичної культури за ціннісно-орієнтаційним критерієм у студентів експериментальної і контрольної груп

Етапи експерименту	Групи	Кількість	Кількість студентів, що знаходяться на відповідному рівні		
			Низький	Середній	Високий
На початку експерименту	КГ	23	13 (56,5%)	7 (30,5%)	3 (13,0%)
експерименту	ЕГ	22	11 (50,0%)	8 (36,4%)	3 (13,6%)

Отримані нами результати дослідження засвідчили наявні рівні сформованості естетичної культури з урахуванням ціннісно-орієнтаційного критерію. В експериментальній і контрольній групах кількісні та якісні показники сформованості естетичної культури не мали суттєвої відмінності. Так, високий рівень сформованості естетичної культури в обох групах засвідчила незначна частина студентів-дизайнерів I курсу. Водночас у контрольній та експериментальній групах виявилися найбільш чисельними студенти, які відповідали низьким показникам сформованості естетичної культури.

З урахуванням організаційно-діяльнісного критерію були визначені рівні сформованості естетичної культури студентів I курсу, віднесених до експериментальної і контрольної груп. Ці результати дослідження відображено в табл. 5.7.

Таблиця 5.7

Рівні сформованості естетичної культури за організаційно-діяльнісним критерієм у студентів експериментальної і контрольної груп

Етапи експерименту	Групи	Кількість	Кількість студентів, що знаходяться на відповідному рівні		
			Низький	Середній	Високий
На початку експерименту	КГ	23	15 (65,2%)	5 (21,7%)	3 (13,1%)
експерименту	ЕГ	22	14 (63,6%)	6 (27,2%)	2 (9,2%)

Отримані нами результати дослідження дали змогу зазначити, що на початку формувального етапу експерименту студенти, залучені до контрольної та експериментальної груп, не мали суттєвої різниці у сформованості естетичної культури з урахуванням організаційно-діяльнісного критерію. Серед них найбільш масовими були студенти, які мали низький рівень сформованості естетичної культури, дещо меншою була кількість студентів з показниками середнього рівня сформованості естетичної культури. При цьому високі показники естетичної підготовки засвідчила дуже мала кількість майбутніх дизайнерів.

З урахуванням особистісно-регулятивного критерію нами були визначені рівні сформованості естетичної культури студентів I курсу, віднесених до експериментальної і контрольної груп. Ці результати дослідження відображено в табл. 5.8.

Таблиця 5.8

Рівні сформованості естетичної культури за особистісно-регулятивним критерієм у студентів експериментальної і контрольної груп

Етапи експерименту	Групи	Кількість	Кількість студентів, що знаходяться на відповідному рівні		
			Низький	Середній	Високий
На початку експерименту	КГ	23	16 (69,5%)	6 (26,0%)	1 (4,5%)
експерименту	ЕГ	22	16 (72,7%)	5 (22,7%)	1 (4,6%)

Отримані нами на початку формувального експерименту результати дослідження засвідчують, що у рівнях сформованості естетичної культури студентів контрольної та експериментальної груп немає суттєвої різниці. Серед них найбільшу кількість займають студенти з низьким рівнем сформованості естетичної культури, дещо меншою за кількістю була група студентів з середніми показниками і дуже мало було виявлено студентів, які б відповідали високим показникам особистісно-регулятивного змісту. Це дало нам змогу зробити висновок, що більша частина студентів, віднесених до експериментальної та контрольної груп не мали належної підготовки щодо

самоорганізації естетичної культури.

У процесі дослідження ми прагнули узагальнити результати дослідження, отримані на початку формувального етапу експерименту. Для цього нами були взяті за основу показники сформованості естетичної культури з урахуванням таких критеріїв, як ціннісно-орієнтаційний, організаційно-діяльнісний та особистісно-регулятивний. Результати дослідження рівнів сформованості естетичної культури студентів I курсу, віднесених до експериментальної і контрольної груп, відображено в табл. 5.9.

Таблиця 5.9

**Рівні сформованості естетичної культури у студентів
експериментальної і контрольної груп**

Етапи експерименту	Групи	Кількість	Кількість студентів, що знаходяться на відповідному рівні		
			Низький	Середній	Високий
На початку експерименту	КГ	23	15 (65,2%)	6 (26,1%)	2 (8,7%)
експерименту	ЕГ	22	14 (63,6%)	6 (27,2%)	2 (9,2%)

Отримані нами результати дослідження на початку формувального етапу експерименту мали важливе значення для оцінки того, на якому рівні сформованості естетичної культури перебувають студенти I курсу, залучені до контрольної та експериментальної груп. Можемо відзначити, що більшу частину студентів склали студенти, які мали низькі показники сформованості естетичної культури.

Завданням організації формувального етапу педагогічного експерименту було розроблення програмно-методичних матеріалів і рекомендацій, необхідних для проведення необхідних освітніх заходів. Вирішення цього завдання мало важливе значення і було зумовлене тим, що в умовах існуючої освітньої практики ще недостатньо представлені програмно-естетичні розробки, пов'язані з формуванням естетичної культури майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти.

Задля організаційно-методичного розв'язання цього завдання нами були

укладені такі програмно-методичні матеріали та рекомендації, як-от:

- Комплексна програма формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти [387];
- Естетичний світ дизайнера: досвід, пошуки, перспективи: Антологія художньо-естетичної творчості студентів-дизайнерів. [386];
- Естетична культура дизайнера: програма і методика спецкурсу для студентів-дизайнерів [381];
- Теоретичні і методичні засади формування естетичної культури майбутніх дизайнерів: монографія [414];
- Методика формування естетичної культури студентів-дизайнерів в процесі навчальних занять: навчально-методичний посібник [392];
- Орієнтовна тематика практичних завдань з формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у навчальній, науковій, позааудиторній та культуротворчій діяльності (Додаток У);
- Організація творчої роботи майбутніх дизайнерів над художньо-естетичними вправами (Додатки П, Р, Т);
- Програма вступного випробування (творчого конкурсу) з малюнку, композиції для прийому на навчання за ступенем «бакалавр» за спеціальністю 022 Дизайн (Додаток Б);
- Робоча програма навчальної дисципліни «Макетування та моделювання» [391];
- Робоча програма навчальної дисципліни «Спеціалізація в графічному дизайні» [411];
- Робоча програма навчальної дисципліни «Основи зовнішньої реклами» (Додаток З);
- Робоча програма навчальної дисципліни «Основи формотворення» (Додаток Ж);
- Робоча програма навчальної дисципліни «Комплексне проектування» (Додаток Е);
- Робоча програма навчальної дисципліни «Композиція в дизайні»

(Додаток Г);

- Робоча програма навчальної дисципліни «Історія графічного дизайну»

(Додаток Д);

- Робоча програма навчальної дисципліни «Проектування упаковки»

(Додаток И);

Для успішної організації формувального етапу педагогічного експерименту нами була здійснена підготовка викладачів закладів вищої освіти до реалізації на практиці педагогічної системи та комплексної програми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів. Для цього були організовані курси підвищення професійної майстерності викладачів, проведено лекційні та практичні заняття з таких тем, як-от: формування естетичної культури майбутніх дизайнерів як актуальна педагогічна проблема; мета, завдання й напрями формування естетичної культури майбутніх дизайнерів; принципи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів; педагогічна система формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищій школі; комплексна програма формування естетичної культури майбутніх дизайнерів; використання сугестивних методів формування естетичної культури майбутніх дизайнерів; використання інформаційних методів формування естетичної культури майбутніх дизайнерів; використання діяльнісних методів формування естетичної культури майбутніх дизайнерів; використання креативних методів формування естетичної культури майбутніх дизайнерів.

Проведені нами заняття сприяли розвитку у викладачів вищої школи понять, уявлень, мотивів, пов'язаних з організацією процесу формування естетичної культури майбутніх дизайнерів, спонукали їх до приведення естетико-виховних заходів у вищій школі, виявлення відповідального ставлення до вирішення вказаної проблеми. Викладачі активно обговорювали питання ціннісно-орієнтаційного забезпечення навчальної, наукової, позааудиторної та культуротворчої діяльності студентів, з'ясовували умови реалізації на практиці комплексної програми формування естетичної культури

майбутніх дизайнерів.

Експериментальне дослідження вказаної проблеми передбачало організаційне забезпечення, а також проведення педагогічного експерименту, у процесі якого були реалізовані *змістові модулі* комплексної програми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів. Отже, освітні зусилля були спрямовані на реалізацію у процесі навчання, наукової, роботи, позааудиторної та культуротворчої діяльності студентів таких *змістових модулів*, як-от:

– змістовий модуль, присвячений актуалізації естетичної культури майбутніх дизайнерів;

– змістовий модуль, присвячений організації естетичної освіти майбутніх дизайнерів;

– змістовий модуль, присвячений залученню майбутніх дизайнерів до естетизації навколишнього середовища;

– змістовий модуль, присвячений оволодінню майбутніми дизайнерами досвідом самоорганізації естетичної культури.

У процесі реалізації змістового модуля, присвяченого *актуалізації естетичної культури майбутніх дизайнерів*, були висвітлені питання, що розкривають сутність і значення естетичної культури майбутніх дизайнерів, особливості розвитку естетичної свідомості, активності та самоорганізації студентів, вимоги сучасної практики до естетичної культури дизайнера, роль вищої школи у збагаченні естетичного досвіду студентів та ін.

Задля реалізації змістового модуля, присвяченого актуалізації естетичної культури майбутніх дизайнерів, були використані освітні можливості навчальної, наукової, позааудиторної та культуротворчої діяльності. Зокрема, *навчальна діяльність*, в умовах якої відбувалася актуалізація естетичної культури майбутніх дизайнерів, охоплювала заняття з таких навчальних дисциплін циклу гуманітарної, соціально-економічної, професійної і практичної підготовки, як-от: «Композиція в дизайні», «Історія графічного дизайну» (1 курс); «Комплексне проектування», «Основи формотворення»,

«Культурологія» (2 курс); «Основи зовнішньої реклами», «Теорія і методика дизайну», «Історія мистецтва та дизайну» (3 курс); «Естетика», «Естетична культура дизайнера», «Проектування упаковки» (4 курс), а також виконання курсової роботи з «Комплексного проектування», «Композиції в рекламі», навчальну та виробничу практики.

Освітні заходи, присвячені актуалізації естетичної культури були спрямовані на виявлення студентами ціннісного ставлення до естетичної культури як духовно-функціонального утворення особистості, усвідомлення сутності цього явища, особливостей його розвитку, необхідності оволодіння досвідом естетичного освоєння навколишньої дійсності та мистецтва. Ці заходи переконували майбутніх дизайнерів у необхідності й важливості набуття досвіду освоєння дійсності за законами краси.

Наукова діяльність, присвячена актуалізації естетичної культури майбутніх дизайнерів, здійснювалася в таких формах, як-от: підготовка студентами реферативних повідомлень з питань естетичної культури, особливостей її розвитку та функціонування; підготовка майбутніми дизайнерами курсових робіт, присвячених естетичним проблемам сьогодення; підготовка майбутніми дизайнерами кваліфікаційних проєктів, які передбачали науково-дослідницьку складову; участь майбутніх дизайнерів у конкурсах студентських наукових робіт; відвідання майбутніми дизайнерами занять наукового гуртка, присвяченого актуальним проблемам художньо-естетичної культури.

Позааудиторна діяльність, у якій розглядалися питання актуалізації естетичної культури майбутніх дизайнерів, охоплювала такі форми, як-от: кураторські виховні години, присвячені формуванню естетичної культури особистості; засідання студентського клубу, на яких майбутні дизайнери організовували дискусії й обговорювали актуальні проблеми естетики; заняття студентського гуртка «У світі прекрасного»; вечори запитань і відповідей, присвячені актуальним проблемам розвитку сучасної теорії і практики дизайн-освіти; тематичні зустрічі студентів з відомими діячами культури і мистецтва,

художниками, дизайнерами; участь студентів у підготовці художніх виставок, проведенні конкурсів художньо-творчих робіт та ін.

Культуротворча діяльність, яка була спрямована на актуалізацію естетичної культури майбутніх дизайнерів, передбачала вивчення історичного досвіду розвитку естетичної культури; участь студентів у колекціонуванні та збереженні художньо-естетичних цінностей; поширення досвіду естетичного освоєння предметів і явищ дійсності; виконання художньо-творчих проєктів, участь у конкурсах, виставках дизайнерських робіт. Актуалізація естетичної культури майбутніх дизайнерів передбачала використання таких методів, як-от: створення емоційно-чуттєвих ситуацій, використання інформаційно-тематичних блоків, розв'язання завдань комунікативного, пізнавального, оцінного змісту, виконання художньо-проєктних робіт.

У процесі реалізації змістового модуля, присвяченого *організації естетичної освіти майбутніх дизайнерів*, наші освітні зусилля були спрямовані на ознайомлення студентів з такими різновидами змісту естетичної освіти, як-от:

– ознайомлення майбутніх дизайнерів із філософським змістом естетичної освіти на заняттях з таких навчальних дисциплін, як «Філософія», «Естетика», «Естетична культура дизайнера»;

– освоєння майбутніми дизайнерами культурологічного змісту естетичної освіти на заняттях з таких навчальних дисциплін, як «Історія України та історія української культури», «Культурологія», «Основи етнодизайну»;

– освоєння майбутніми дизайнерами мистецтвознавчого змісту естетичної освіти на заняттях з таких навчальних дисциплін, як «Історія мистецтва та дизайну», «Історія графічного дизайну»;

– освоєння майбутніми дизайнерами професійного змісту естетичної освіти на заняттях з таких навчальних дисциплін, як «Комплексне проєктування», «Основи формотворення», «Основи зовнішньої реклами», «Проєктування упаковки», «Композиція в дизайні», «Композиція в рекламі»,

«Теорія і методика проектування в графічному дизайні».

Ці освітні заходи були пов'язані з процесом набуття студентами необхідних знань, понять, уявлень естетичного змісту, збагачення естетичної свідомості й залучення майбутніх дизайнерів до активного освоєння естетичного досвіду. Пізнавальні заходи були спрямовані на створення в студентів інформаційно-естетичного фонду, розвиток у них умінь і навичок використання естетичних знань з метою плідної організації процесу сприймання, оцінювання й інтерпретації проявів прекрасного в навколишній дійсності й мистецтві.

Для реалізації змістового модуля, присвяченого організації естетичної освіти майбутніх дизайнерів, нами були використані освітні можливості різних видів діяльності. У процесі навчальних занять циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки, циклу фундаментальної та природничо-наукової підготовки, а також циклу професійної та практичної підготовки студенти освоювали філософський, культурологічний, мистецтвознавчий та професійний зміст естетичної освіти. Набуттю відповідного естетичного досвіду студентами-дизайнерами було присвячено *наукову діяльність*, яка знаходила своє відображення в наукових рефератах і повідомленнях, курсових і проектних роботах, конкурсних студентських роботах, результатах діяльності наукового гуртка, виступах на наукових конференціях і семінарах.

Важливе значення мали такі види діяльності, як-от: *позааудиторна та культуротворча*. Студенти обговорювали питання естетичного змісту на кураторських годинах, засіданнях студентського клубу, молодіжних творчих об'єднаннях, відвідували заняття художньо-творчих колективів, були учасниками культурно-освітніх заходів, які проводилися за участю майстрів мистецтва, діячів культури, були учасниками майстер-класів дизайнерів. Майбутні дизайнери набували необхідного естетичного досвіду в процесі безпосередньої участі в культуротворчій діяльності, пов'язаній із вивченням, пропагандою, поширенням і збагаченням художньо-естетичних цінностей.

Задля організації естетичної освіти майбутніх дизайнерів та освоєння

ними необхідних знань, понять і світоглядних орієнтацій були використані відповідні методи естетичного впливу: сугестивні, інформаційні, діяльнісні та креативні. На їх основі майбутні дизайнери привчалися естетично сприймати предмети і явища навколишньої дійсності, усвідомлювали їх естетичну цінність, творчо інтерпретували і використовували на практиці.

У процесі реалізації змістового модуля, присвяченого залученню майбутніх дизайнерів до *естетизації навколишнього середовища*, запропоновані нами освітні заходи були спрямовані на оволодіння студентами необхідними практичним досвідом, способами, вміннями й навичками естетизації природного, предметного, просторового, мистецького середовища. Креативно-діяльнісні заходи були спрямовані на розвиток у студентів естетичної активності, здатності організовувати художньо-творчу, проектно-конструкторську діяльність естетичного змісту. Вони були побудовані на основі активних форм, методів і способів взаємодії студентів з проявами прекрасного в навколишній дійсності та мистецтві, пов'язані із залученням майбутніх дизайнерів до активного спілкування з прекрасним, освоєння художніх та естетичних цінностей на емоційному, інтелектуальному, творчому та діяльнісному рівнях. Ці заходи були зорієнтовані на встановлення творчого діалогу студентів з мистецтвом, залучення особистісних сил і можливостей у процес освоєння, практичного використання та творчого збагачення художньо-естетичних цінностей у сфері графічного дизайну, дизайну середовища, дизайну одягу, оздоблювальних декоративних форм інтер'єру та екстер'єру та ін.

Так, для залучення майбутніх дизайнерів до естетизації навколишньої дійсності, розвитку їх естетичної, художньої, проектно-конструкторської творчості нами були використані освітні можливості вищої школи. На заняттях з навчальної дисципліни «Основи формотворення» студенти виконували художньо-творчі роботи над об'ємними художньо-естетичними композиціями з простих геометричних фігур, присвячених стилізації природної форми, зображенню контрасту величини, форми і тону, статичної і

динамічної композицій, симетричної й асиметричної композицій, створенню врівноваженої і неврівноваженої композицій, об'ємно-просторових композицій та ін. Творчі роботи майбутніх дизайнерів передбачали виконання художньо-естетичних вправ, присвячених графічній трансформації кубічної форми, природної форми на основі одного або декількох модулів. Студенти працювали над створенням дизайн-проекту художньо-естетичного оформлення кабінету гендерної освіти КДПУ (створення об'ємного знаку), арт-об'єктів художньо-естетичного спрямування, виконували художньо-естетичні завдання з дизайн-проекткування з використанням малих пластичних та архітектурних форм (див. додаток Р).

На заняттях з навчальної дисципліни «Основи зовнішньої реклами» майбутнім дизайнерам були запропоновані творчі завдання з проектування художньо-естетичного оформлення просторового середовища до Дня Землі, Дня дизайнера, Дня працівників освіти, Дня козацької слави, Дня студента та ін. Студенти виконували творчі завдання з проектування художньо-естетичного оформлення вівіски магазину молодіжного брендового одягу «Стиліст», оформлення вівіски магазинів музичних інструментів «Акорд», мережі магазинів з продажу мобільних телефонів та аксесуарів «Чорно-біла», мережі магазинів рибальства і мисливства «Золота рибка», мережі магазинів товарів дитячого харчування «Малятко», вівіски на художньо-графічне відділення факультету мистецтв КДПУ, вівіски на музично-хореографічне відділення факультету мистецтв КДПУ та ін. (див. додаток П).

На заняттях з навчальної дисципліни «Комплексне проектування» майбутні дизайнери виконували завдання з комплексного дизайн-проекткування художньо-естетичного оформлення міжповерхового простору КДПУ «Визначні дати становлення університету», художньо-естетичного оформлення інтер'єру спеціалізованого (навчального, торгового або житлового) приміщення, оформлення інтер'єру з введенням декоративного елемента, оформлення інтер'єру з використанням українських етнічних мотивів, комплексної розробки з використанням спеціалізованого програмного

забезпечення (проектування упаковки, розробка дизайну інтер'єру, розробка оригінал-макету поліграфічного видання, розробка оформлення інтернет-ресурсів). Творчі зусилля й естетична активність майбутніх дизайнерів були пов'язані з виконанням дизайн-проекту та розробкою корпоративного (фірмового) стилю установи, підприємства, організації; художньо-естетичного оформлення КДПУ, оформленням музею історії КДПУ, з проектуванням художньо-естетичного оформлення інтерфейсу заходу та інтернет-проектів («Міс КДПУ», «Посвята в дизайнери», Конкурс «АРТ-Погляд» та ін.); художньо-естетичного забезпечення наукової конференції «Актуальні проблеми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів» (емблема, логотип, календар, буклет, обкладинки програми, збірки тез, блокнотів та ін.); художньо-естетичної візуалізації інформаційного ресурсу КДПУ; художньо-естетичного оформлення упаковки певного товару, подарункової упаковки та ін.; художньо-естетичного оформлення рекреаційних зон університету з використанням плоских та об'ємних елементів, поліграфічної продукції тощо; художньо-естетичного оформлення мультимедійної презентації заходу, події, організації, установи, ділового проекту та ін. (див. додаток Т).

На заняттях з навчальної дисципліни «Комплексне проектування» (спеціалізація «Дизайн одягу») студенти виконували творчі роботи, які передбачали моделювання сучасного жіночого одягу на основі народних традиційних елементів, з декоруванням українською вишивкою, дизайн-проектування та декорування виробів та аксесуарів, проектування сучасного сценічного костюма, комплекту одягу на основі історичного аналогу національного костюма, колекції суконь з елементами аплікації, вишивки, колекції одягу із застосуванням техніки розпису «холодний батик», жіночого костюма в романському стилі, жіночого ділового костюма, проектування та виготовлення колекції головних уборів та ін. (див. додаток У).

На заняттях з дисципліни «Спеціалізація в графічному дизайні» майбутні дизайнери вирішували творчі завдання з художньо-естетичного оформлення оригінал-макету спеціалізованого періодичного поліграфічного

видання (журнал, каталог, постер та ін.), книжки та її ілюстрування (серія ілюстрацій), арт-книги або книжки-розмальовки для дітей дошкільного віку, займалися розробкою художньо-естетичного поліграфічного супроводу Всеукраїнського музичного фестивалю «Мелодії кохання» (проект рекламного банеру, флаера, плакату та ін.), рекламної профорієнтаційної компанії КДПУ, створювали оригінал-макети рекламних постерів (друкованих видань) із застосуванням елементів фірмового стилю, художньо-естетичні серії фотографічних робіт (сюжетні мотиви) засобами високотехнологічної поліграфії, стилізували та розробляли текстильну орнаментику на основі рослинної, тваринної, геометричної форми.

На заняттях з дисципліни «Композиція в дизайні» майбутні дизайнери виконували художньо-естетичні вправи зі створення глибинно-просторової, відкритої, закритої й багаторівневої форми, дизайн-проекту входу до архітектурної споруди, дизайн-проект зупинки громадського транспорту, дизайн-проекту і макету декорацій оформлення сцени до тематичного вечора, пісенного шоу, КВК, вистави, лялькового театру та ін. Студенти працювали над виконанням творчих завдань з художньо-естетичного дизайн-проектування та макетування маски казкового персонажа, розгортки рельєфів архітектурних споруд, костюмів персонажів казки у вигляді аплікації або колажу. Художньо-естетична активність майбутніх дизайнерів була пов'язана зі створенням макету залізничного вокзалу м. Кривий Ріг, оформлення паркової зони КДПУ, міської паркової зони, земельних ділянок з введенням малих архітектурних форм та ін. (див. додаток У).

У процесі наукової роботи увага студентів зосереджувалася на дослідженні окремих способів естетизації предметів і явищ навколишньої дійсності, поглибленому вивченні професійної майстерності митців, які працюють у сфері естетичного оформлення предметів побуту, ландшафтного, графічного, промислового дизайну, естетизації подій і процесів соціального, етнокультурного, мистецького змісту.

Особливе значення в оволодінні практичним досвідом естетизації

навколишнього середовища мала *позааудиторна діяльність*, яка враховувала індивідуальні інтереси, потреби і творчі здібності студентів. Майбутні дизайнери в умовах позааудиторної діяльності набували знань, умінь і навичок роботи з природним матеріалом, привчалися до естетизації предметів побуту, одягу та аксесуарів, були організаторами й учасниками освітніх заходів, присвячених актуальним проблемам розвитку етнодизайну, поширенню народних традицій, пов'язаних з естетичним оформленням предметно-просторового середовища. У процесі *культуротворчої діяльності* майбутні дизайнери брали безпосередню участь у процесі естетизації навколишнього середовища, розвивали практичні вміння й навички художньо-конструкторської та естетичної діяльності, працювали над окремими художньо-творчими проектами, презентували свої художньо-естетичні вироби на виставках дизайн-культури.

Задля активного залучення майбутніх дизайнерів до естетизації навколишнього середовища були використані різні методи освітньо-педагогічного впливу. До них віднесено: сугестивні, інформаційні, діяльнісні, креативні методи, які давали змогу системно забезпечувати цей процес, розвивати у студентів відповідні емоційні, інтелектуальні, діяльнісні і творчі можливості.

У процесі реалізації змістового модуля, присвяченого *оволодінню майбутніми дизайнерами досвідом самоорганізації естетичної культури* у вищій школі, освітні дії передбачали розвиток у студентів таких його різновидів, як-от:

- досвід самовідчуття, необхідний для самоорганізації естетичної культури майбутніх дизайнерів;
- досвід самооцінки, необхідний для самоорганізації естетичної культури майбутніх дизайнерів;
- досвід самореалізації, необхідний для самоорганізації естетичної культури майбутніх дизайнерів.

Задля оволодіння майбутніми дизайнерами досвідом самоорганізації

естетичної культури в процесі формувального етапу педагогічного експерименту нами були залучені можливості навчальної, наукової, позааудиторної та культуротворчої діяльності. Запропоновані нами освітні заходи були спрямовані на забезпечення механізму самоорганізації естетичної культури майбутніх дизайнерів. Їх значення полягає у створенні умов для самоорганізації духовно-функціонального утворення особистості, стимулювання цього процесу і надання студентам необхідної педагогічної допомоги. У процесі проведення цих заходів важливо було сприяти тому, щоб майбутні дизайнери оволоділи способами самоорганізації естетичної культури, зокрема такими способами, як-от: самовідчуття, самооцінка та самореалізація у сфері взаємодії та зв'язку зі світом прекрасного.

У процесі навчальних занять циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки, а також циклу професійної та практичної підготовки студентами були розглянуті питання, що давали уявлення й поняття про процеси самоорганізації і їх можливості в забезпеченні життєдіяльності людини, її фізичного, психічного та духовного розвитку, акцентовано увагу на необхідності цілеспрямованого розвитку таких якостей особистості, як-от: самовідчуття, самооцінка та самореалізація у процесі духовно-функціонального освоєння художніх та естетичних цінностей.

Під час *наукової роботи* студенти досліджували механізм і способи самоорганізації естетичної культури, вивчали актуальні питання, пов'язані із забезпеченням самоорганізації естетичної культури в умовах професійної діяльності дизайнерів. Свої наукові результати студенти відображали в наукових повідомленнях на студентських конференціях, рефератах, курсових, проектних роботах, студентських наукових працях і результатах роботи наукових гуртків.

У процесі *позааудиторної діяльності* майбутнім дизайнерам були надані можливості для активного обговорення питань, що пов'язані з самоорганізацією їх власної естетичної культури. Під час тематичних дискусій, засідань студентського клубу, роботи гуртка мистецтвознавчого

напряму, а також у процесі безпосереднього спілкування з художньо-естетичними цінностями, відвідання художніх виставок, перегляду дизайн-експозицій, студенти набували якості, які необхідні їм для самоорганізації естетичної культури.

Особливо відчутним виявився досвід самоорганізації естетичної культури, якого студенти набували в процесі культуротворчої діяльності. У цих умовах увага майбутніх дизайнерів була зосереджена на власних можливостях, спираючись на які, вони приймали рішення, необхідні для художньо-проектної діяльності. Майбутні дизайнери привчалися до самовідчуття, самооцінки та самореалізації, що давало їм змогу виявляти особистісне ставлення до проявів прекрасного, пропонувати оригінальні авторські художньо-конструкторські рішення.

Задля методичного забезпечення процесу оволодіння досвідом самоорганізації естетичної культури нами були використані сугестивні, інформаційні, діяльнісні та креативні методи. У своїй сукупності вони дали змогу впливати на розвиток емоційно-чуттєвого, інтелектуального та креативного складника механізму самоорганізації естетичної культури, спонукали студентів до оволодіння необхідним досвідом самовдосконалення.

Формувальний етап педагогічного експерименту передбачав широкий спектр освітніх дій, пов'язаних із формуванням естетичної культури студентів-дизайнерів. Маючи цілеспрямований характер, зазначені педагогічні дії дали змогу актуалізувати естетичну культуру майбутніх дизайнерів, організувати естетичну освіту студентів, залучити їх до естетизації предметно-просторового середовища, оволодіти досвідом самоорганізації естетичної культури. За таких умов відбулося формування естетичної культури майбутніх дизайнерів, використано освітні можливості закладу вищої освіти для того, щоб на основі експериментальної програми забезпечити ефективне формування естетичної культури студентів протягом усього періоду їх професійної підготовки з I по IV курси.

5.3 Результати експериментального дослідження та їх аналіз

Експериментальне дослідження педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів – це важливий складник науково-педагогічного пошуку. Адже обґрунтовані на теоретичному рівні концепція, педагогічна система, розроблена структурно-функціональна модель та комплексна програма формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти потрібно було перевірити в умовах сучасної освітньої практики, засвідчити на експериментальному рівні їх спроможність забезпечувати ефективне розв'язання зазначеної проблеми. З цією метою нами був визначений зміст експериментального дослідження педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів, здійснено підтвердження її необхідності, спрямованості, забезпеченості та ефективності впливу на формування естетичної культури майбутніх дизайнерів. Йдеться про експериментальне обґрунтування таких умов успішної реалізації педагогічної системи, як-от: актуалізація естетичної культури майбутніх дизайнерів, організація естетичної освіти студентів у вищій школі, залучення їх до естетизації предметно-просторового середовища, оволодіння необхідним досвідом самоорганізації естетичної культури.

Формувальний етап педагогічного експерименту передбачав організаційне та методичне забезпечення формування естетичної культури майбутніх дизайнерів. Програма експериментальної діяльності отримала відповідну реалізацію, була виконана у повному обсязі, що дало підстави для підведення підсумків проведеної експериментальної роботи, аналізу і оцінки її результатів та визначення перспектив подальшого науково-педагогічного пошуку.

Ураховуючи значення цих аспектів дослідження нами були проаналізовані результати експериментального дослідження педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти. Нами визнано доцільним висвітлення таких питань:

– експериментальні результати, що засвідчують рівні та динаміку сформованості естетичної культури студентів контрольної та експериментальної груп;

– експериментальне підтвердження якостей педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти;

– результати експериментального впровадження у вищій школі педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів.

Експериментальні результати, що засвідчують рівні та динаміку сформованості естетичної культури студентів контрольної та експериментальної груп. Отримання цих результатів формувального етапу педагогічного експерименту мало важливе значення для зворотного зв'язку, підтвердження якісних і кількісних змін, які відбулися в естетичній свідомості, розвитку естетичної активності та самоорганізації естетичної культури майбутніх дизайнерів. Задля отримання необхідних даних експериментальні дії були спрямовані на розв'язання таких завдань наукового пошуку, як-от: визначити рівні сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів наприкінці формувального етапу експерименту; з'ясувати співвідношення рівнів сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів наприкінці формувального етапу експерименту; виявити динаміку рівнів сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів на початку та наприкінці формувального етапу експерименту.

Зазначимо, що наприкінці формувального етапу експерименту нами були визначені рівні сформованості естетичної культури студентів IV курсу, залучених до експериментальної та контрольної груп, а також динаміка рівнів сформованості естетичної культури студентів на початку та наприкінці експерименту. Для цього нами були використані результати, які були отримані на початку формувального етапу педагогічного експерименту і які характеризували рівні сформованості зазначеної якості студентів наприкінці експериментальної роботи. Порівняння цих результатів дало змогу отримати

відповіді на питання, що характеризують зміни, що відбулися в обох групах та їх кількісне співвідношення, яке з'явилося внаслідок залучення майбутніх дизайнерів до експериментальної програми формування естетичної культури.

Експериментальне дослідження педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів дало змогу отримати результати, які, передусім, засвідчують рівні та динаміку сформованості у студентів зазначеного духовно-функціонального утворення. Ці результати є важливими тому, що дають змогу зробити висновок щодо якісних і кількісних змін, які відбулися у майбутніх дизайнерів протягом усього періоду їх професійної підготовки і які характеризують сформованість їх естетичної культури.

У процесі формувального етапу експерименту у студентів відбулося збагачення естетичної свідомості: почуттів, знань, понять, уявлень про прекрасне, а також розвиток їх художньо-естетичного світогляду. Ставлення майбутніх дизайнерів до предметів і явищ навколишньої дійсності якісно змінилося й характеризувалося тим, що перевага надавалася цінностям естетичним. Студенти самостійно встановлювали духовний зв'язок із проявами прекрасного, засвідчували домінування естетичних почуттів, орієнтацій і потреб.

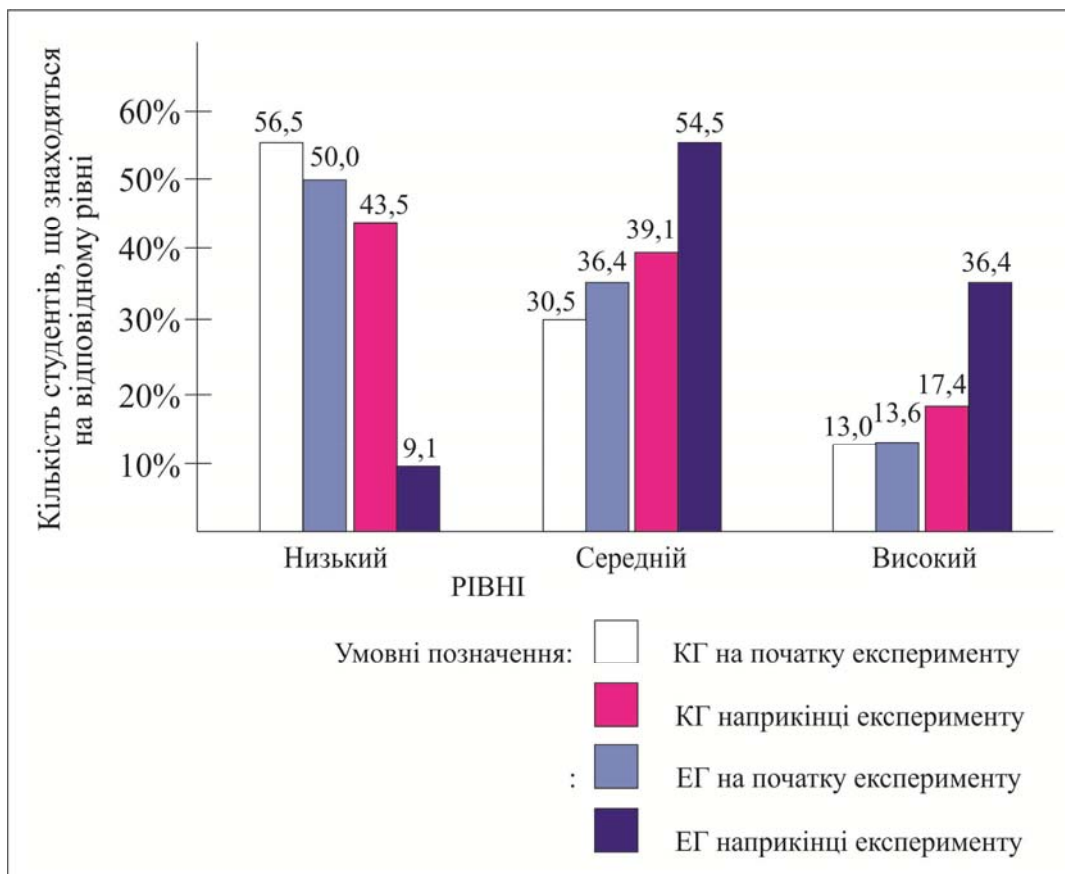
З урахуванням *ціннісно-орієнтаційного критерію* нами були визначені рівні сформованості естетичної культури та їх динаміка у експериментальній та контрольній груп. Ці результати дослідження відображено в табл. 5.10.

Таблиця 5.10

Динаміка рівнів сформованості естетичної культури за ціннісно-орієнтаційним критерієм у студентів експериментальної і контрольної груп

Етапи експерименту	Групи	Кількість	Кількість студентів, що знаходяться на відповідному рівні		
			Низький	Середній	Високий
На початку експерименту	КГ	23	13 (56,5%)	7 (30,5%)	3 (13,0%)
	ЕГ	22	11 (50,0%)	8 (36,4%)	3 (13,6%)
Наприкінці експерименту	КГ	23	10 (43,5%)	9 (39,1%)	4 (17,4%)
	ЕГ	22	2 (9,1%)	12 (54,5%)	8 (36,4%)

Відображення змісту табл. 5.10 подано в діаграмі на рис. 5.2.

Рис. 5.2 Динаміка показників рівнів сформованості естетичної культури у студентів за ціннісно-орієнтаційним критерієм

Результати дослідження засвідчили, що в експериментальній і контрольній групах були студенти, які відповідали показникам низького рівня. Проте їх кількість в експериментальній і контрольній групах була різною. В експериментальній групі таких студентів було на IV курсі 9,1 %, Водночас у контрольній групі їх кількість складала 43,5 %. Показники середнього рівня в експериментальній групі були кращими порівняно з контрольною групою і складала, відповідно 54,5 % в експериментальній групі та 39,1 % студентів у контрольній групі. *Високі показники* засвідчили в експериментальній групі 36,4 % студентів. У контрольній групі результати були гіршими і складала, відповідно, лише 17,4 % студентів. Це дає нам змогу зробити висновок, що в експериментальній групі отримано дані, які були кращими порівняно з тим, що продемонстрували студенти контрольної групи.

У процесі формуального експерименту відбулися позитивні зміни, що

характеризують *розвиток естетичної активності майбутніх дизайнерів*. Йдеться про якісні та кількісні зміни в розвитку естетичних якостей, які студенти виявляють у процесі спілкування з прекрасним, пізнання естетичних цінностей, творчості за законами краси. Нами отримано результати формульовального етапу експерименту, які засвідчили рівні сформованості естетичної культури студентів експериментальної та контрольної груп за *організаційно-діяльнісним критерієм* (табл. 5.11).

Таблиця 5.11

**Динаміка рівнів сформованості естетичної культури
за організаційно-діяльнісним критерієм у студентів
експериментальної і контрольної груп**

Етапи експерименту	Групи	Кількість	Кількість студентів, що знаходяться на відповідному рівні		
			Низький	Середній	Високий
На початку експерименту	КГ	23	15 (65,2%)	5 (21,7%)	3 (13,1%)
	ЕГ	22	14 (63,6%)	6 (27,2%)	2 (9,2%)
Наприкінці експерименту	КГ	23	12 (52,2%)	8 (34,8%)	3 (13,1%)
	ЕГ	22	3 (13,6%)	10 (45,5%)	9 (40,9%)

Результати проведеного нами дослідження дають змогу засвідчити, що в експериментальній групі залишилася незначна частина студентів з *низьким рівнем* сформованості естетичної культури. Водночас у контрольній групі таких студентів на IV курсі було значно більше і складало, відповідно 52,2 %. Кількість студентів із середнім і високим рівнем сформованості естетичної культури в експериментальній групі також була більшою і складала в цілому 86,4 %. Заразом, у контрольній групі таких студентів було значно менше і нараховувало в цілому 47,8 %.

Відображення змісту табл. 5.11 подано в діаграмі на рис. 5.3.

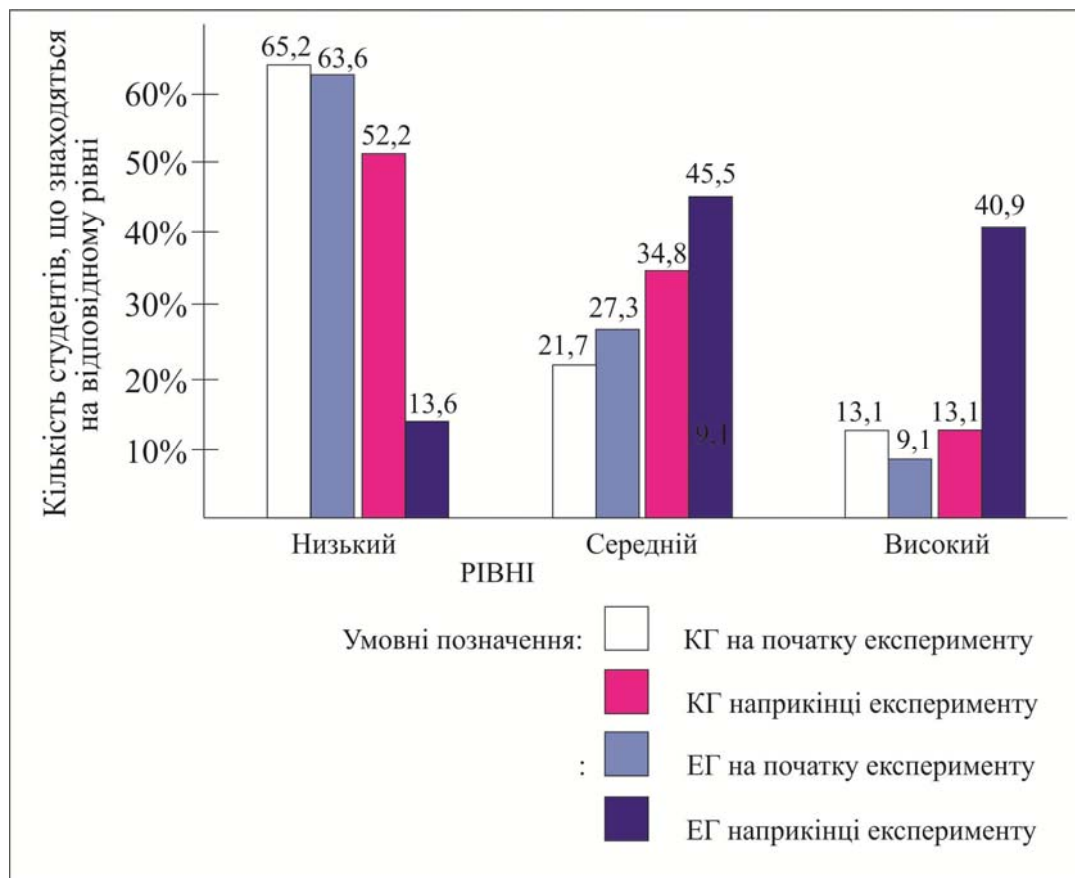

Рис. 5.3 Динаміка показників рівнів сформованості естетичної культури у студентів за організаційно-діяльнісним критерієм

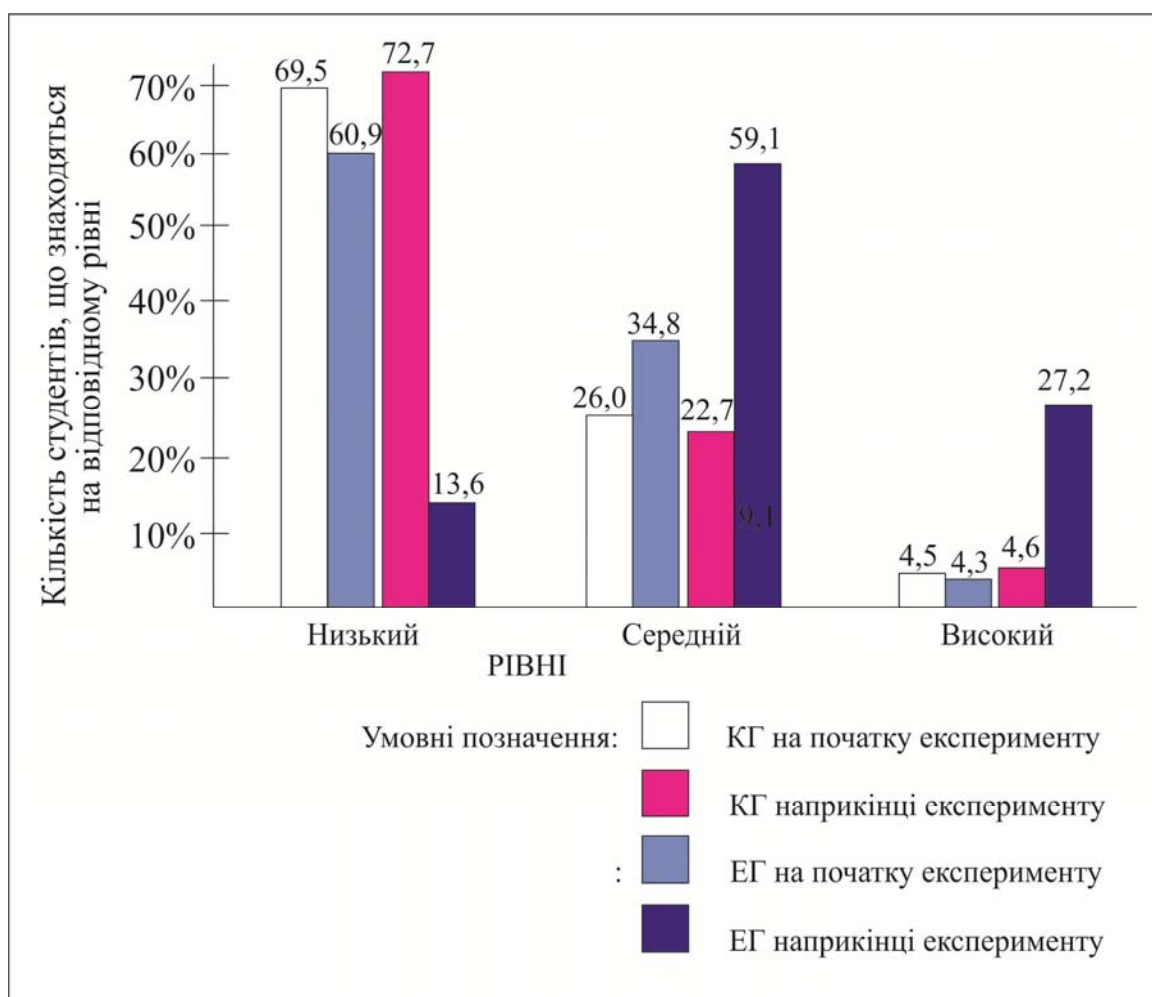
Серед проявів естетичної культури, які набули відповідного розвитку, важливо виділити дію механізму її самоорганізації. Формувальний етап експерименту був спрямований на забезпечення механізму самоорганізації естетичної культури майбутніх дизайнерів і підвищення його впливу. Саме тому важливе значення для нас мали результати формуального етапу експерименту, які підтвердили зростання рівня сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів за *особистісно-регулятивним критерієм*. Отримані нами результати формуального етапу експерименту знайшли відображення в табл. 5.12.

Таблиця 5.12

**Динаміка рівнів сформованості естетичної культури
за особистісно-регулятивним критерієм у студентів
експериментальної і контрольної груп**

Етапи експерименту	Групи	Кількість	Кількість студентів, що знаходяться на відповідному рівні		
			Низький	Середній	Високий
На початку експерименту	КГ	23	16 (69,5%)	6 (26,0%)	1 (4,5%)
	ЕГ	22	16 (72,7%)	5 (22,7%)	1 (4,6%)
Наприкінці експерименту	КГ	23	14 (60,9%)	8 (34,8%)	1 (4,3%)
	ЕГ	22	3 (13,6%)	13 (59,1%)	6 (27,2%)

Відображення змісту табл. 5.12 подано в діаграмі на рис. 5.4. Отримані нами в кінці формувального етапу експерименту результати засвідчили, що рівні сформованості естетичної культури студентів експериментальної та контрольної груп мають помітні відмінності. Так, у контрольній групі значною була кількість студентів з *низькими показниками*. Їх кількість на IV курсі складала 60,9 %. Водночас в експериментальній групі кількість студентів з низьким рівнем сформованості естетичної культури виявилася значно меншою і складала 13,6 %. Показники *середнього і високого рівнів* сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів в експериментальній групі за кількістю і якістю були кращими порівняно з даними контрольної групи. Вони склали 86,3 % в експериментальній групі та 39,1 % студентів у контрольній групі.

Рис. 5.4 Динаміка показників рівнів сформованості естетичної культури у студентів за особистісно-регулятивним критерієм

Отже, результати формувального етапу експерименту дали змогу констатувати зміни, які відбулися в процесі формування естетичної культури майбутніх дизайнерів. З урахуванням окремих критеріїв вдалося з'ясувати рівні сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів, залучених до експериментальної і контрольної груп. Дані експериментальної групи були значно кращими і засвідчили позитивні зміни, які відбулися в розвитку естетичної свідомості, активності та самоорганізації естетичної культури майбутніх дизайнерів. Водночас студенти контрольної групи не засвідчили помітних позитивних змін у формуванні естетичної культури. У них домінували показники низького рівня сформованості естетичної культури.

Ці результати були підтверджені на основі узагальнення отриманої

інформації щодо формувального етапу експерименту. За ціннісно-орієнтаційним, організаційно-діяльнісним та особистісно-регулятивним критеріями нами були визначені рівні сформованості естетичної культури студентів експериментальної і контрольної груп. Узагальнені результати, отримані наприкінці формувального етапу експерименту, знайшли відображення в табл. 5.13.

Таблиця 5.13

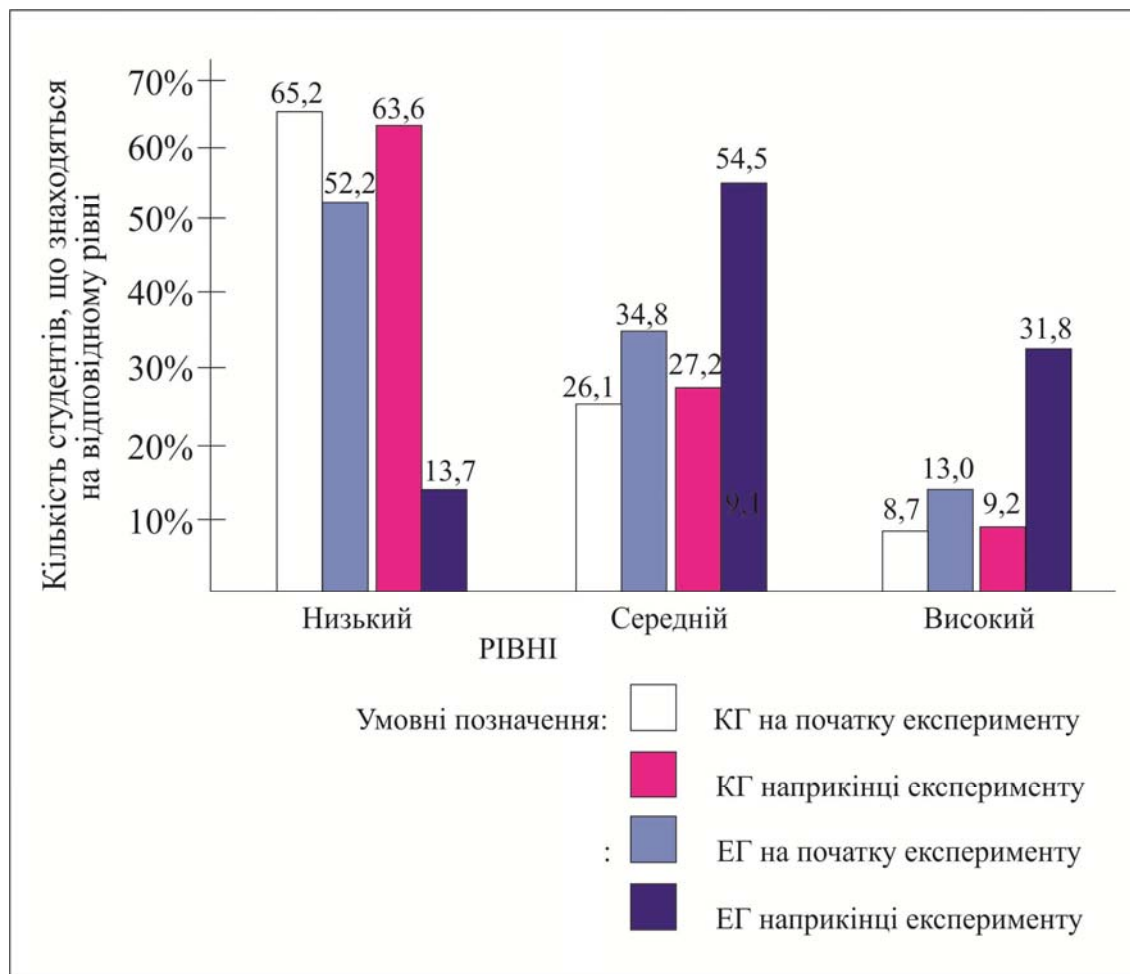
**Динаміка рівнів сформованості естетичної культури у студентів
експериментальної і контрольної груп**

Етапи експерименту	Групи	Кількість	Кількість студентів, що знаходяться на відповідному рівні		
			Низький	Середній	Високий
На початку експерименту	КГ	23	15 (65,2%)	6 (26,1%)	2 (8,7%)
	ЕГ	22	14 (63,6%)	6 (27,2%)	2 (9,2%)
Наприкінці експерименту	КГ	23	12 (52,2%)	8 (34,8%)	3 (13,0%)
	ЕГ	22	3 (13,7%)	12 (54,5%)	7 (31,8%)

Відображення змісту табл. 5.13 подано в діаграмі на рис. 5.5.

Отримані результати дають змогу зробити висновок, що в експериментальній групі студенти засвідчили позитивні зміни. Значну частину майбутніх дизайнерів визначали показники середнього і високого рівнів сформованості естетичної культури. Водночас у контрольній групі значна частина студентів мала низькі показники, що свідчить про наявність у них проблем, пов'язаних із недостатньою підготовкою з питань естетичної культури. Позитивну динаміку сформованості естетичної культури студентів засвідчують результати, які характеризують співвідношення високого, середнього та низького рівнів, а також їх зміни під час формувального етапу експерименту. При цьому стан сформованості естетичної культури відрізнявся в експериментальній і контрольній групах. Порівняння отриманих результатів дало змогу виявити динаміку рівнів сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів на початку та наприкінці формувального етапу

експерименту.

Рис. 5.5 Динаміка показників рівнів сформованості естетичної культури у студентів

Порівняння експериментальних даних, отриманих на початку та наприкінці експерименту, дало змогу засвідчити позитивну динаміку рівнів сформованості естетичної культури студентів експериментальної групи. У ній суттєво зменшилась кількість студентів (-49,9%), які мали низький рівень сформованості естетичної культури, і збільшилася кількість тих, хто відповідав показникам середнього і високого рівнів (+27,3%: +22,6%) сформованості естетичної культури. Водночас динаміка рівнів сформованості естетичної культури студентів контрольної групи виявилася незначною і складала лише +4,3% (високий рівень), +8,7% (середній рівень) та -13% (низький рівень). Можемо констатувати, що значна частина студентів із контрольної групи залишилася на попередньому рівні сформованості

естетичної культури, не продемонструвавши позитивних змін, пов'язаних із формуванням естетичної культури.

Формувальний етап експерименту містив в собі перевірку гіпотези про відсутність відмінностей між рівнями сформованості естетичної культури студентів контрольної і експериментальної груп, результати якої статистично опрацьовувалися. Окрім того, ми намагалися урівняти інші фактори, що впливають на освітній процес: кількісний склад студентів у експериментальній та контрольній групах істотно не відрізнявся; заняття проводилися викладачами вищої школи. Розподіл балів у контрольній і експериментальній групах за результатами експериментальної роботи подано у табл. 5.14.

Таблиця 5.14

Розподіл балів у контрольній і експериментальній групах

Шкала оцінювання	Кількість студентів	
	КГ	ЕГ
Низький	15,00	14,00
Середній	6,00	6,00
Високий	2,00	2,00

Гістограму порівняльного розподілу рівня знань за результатами вхідного контролю у відсотках показано на рис. 5.6.

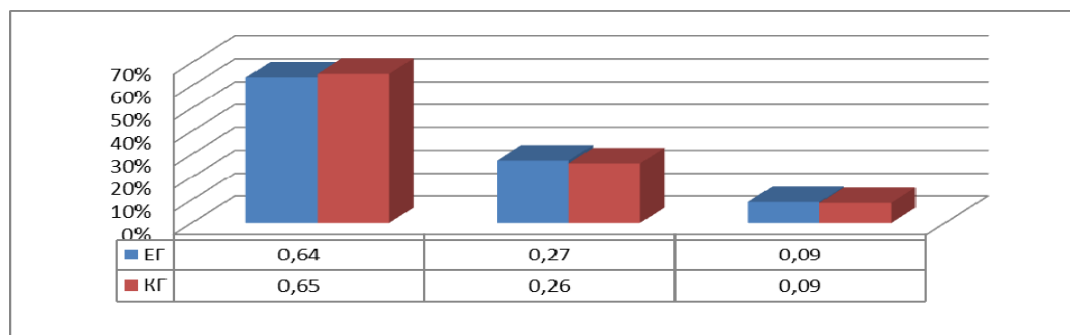

Рис. 5.6 Розподіл студентів у КГ та ЕГ групах за набраними балами вхідного контролю

За допомогою статистичних критеріїв перевірено гіпотезу про наявність статистично значущих відмінностей між рівнями сформованості естетичної культури студентів контрольної і експериментальної груп після формувального етапу експерименту. На основі результатів, наведених у табл. 5.14, спочатку ми перевірили достовірність даних про відсутність, із статистичної точки зору, відмінностей між рівнями сформованості естетичної культури студентів експериментальної і контрольної груп. Для цього скористаємося χ^2 – критерієм Пірсона. Експериментальні результати задовольняють умови, що накладаються χ^2 – критерієм Пірсона, зокрема експериментальні результати незалежні, тобто вибірки є випадковими;

Шкалою вимірювань є шкала з $C = 3$. Отже, кількість степенів свободи $\nu = C - 1 = 2$. Сформулюємо гіпотези:

Нульова гіпотеза H_0 : ймовірність попадання студентів до контрольної та експериментальної груп в кожну з i ($i = 0, 1, 2$) категорій однакова, тобто $p_{1i} = p_{2i}$ ($i = 0, 1, 2$), де p_{1i} – ймовірність оцінювання рівня підготовки учасників контрольної групи на i балів ($i = 0, 1, 2$) та p_{2i} – ймовірність оцінювання рівня підготовки експериментальної групи на i балів ($i = 0, 1, 2$);

Альтернативна гіпотеза H_1 : ймовірність попадання студентів до контрольної та експериментальної груп в кожну з i ($i = 0, 1, 2$) категорій різна, тобто $p_{1i} \neq p_{2i}$ ($i = 0, 1, 2$) хоча б для однієї із C категорій.

Значення спостережуваного значення критерію Пірсона обчислюємо за формулою 5.1:

$$\chi^2_{\text{емп}} = \frac{1}{n_1 n_2} \sum_{i=0}^{C-1} \frac{(n_1 Q_{2i} - n_2 Q_{1i})^2}{Q_{1i} + Q_{2i}}, \quad (5.1)$$

Q_{1i} – кількість учасників контрольної групи, які набрали i балів;

Q_{2i} – кількість учасників експериментальної групи, які набрали i балів.

Результати обчислення статистики χ^2 вказаних вибірок наведено у табл. 5.15.

Таблиця 5.15

**Обчислення χ^2 для контрольної та експериментальної груп до
формульованого етапу експерименту**

I	Q_{1i}	Q_{2i}	S_{12i}
0 (низький)	15,00	14,00	2,206896552
1 (середній)	6,00	6,00	3
2 (високий)	2,00	2,00	1
$\chi^2_{емп}$			0,012

З таблиці значень χ^2 для рівня значущості $\alpha=0,05$ і кількості степенів свободи $\nu = C - 1 = 3$ знаходимо критичне значення $\chi^2_{крит} = 5,99$. Оскільки отримане значення $\chi^2_{емп} < \chi^2_{крит}$ ($0,0012 < 5,99$), тобто не попадає до критичної області, що свідчить про те, що на початку експерименту контрольна та експериментальні групи суттєво не відрізняються за успішністю.

Перевіримо достовірність гіпотези про відсутність, з статистичної точки зору, відмінностей між рівнями знань студентів контрольних і експериментальних груп за результатами підсумкового контролю з курсу вищої математики. Для цього знову скористаємося χ^2 - критерієм Пірсона. Та сформулюємо гіпотези:

– H_0 : рівень знань студентів у контрольних групах не відрізняється від рівня знань студентів у експериментальних групах, тобто запропонована методика не вплинула рівень навчальних досягнень студентів;

– H_1 : рівень знань студентів у контрольних групах відрізняється від рівня знань студентів у експериментальних групах, тобто рівень навчальних досягнень змінився завдяки впровадженню запропонованої методики.

Результати обчислення статистики χ^2 вказаних вибірок за формулою (5.1) та таблицею 3, наведено у табл. 5.16.

Таблиця 5.16

Обчислення χ^2 для контрольної та експериментальної груп після формувального етапу експерименту

<i>I</i>	Q_{1i}	Q_{2i}	S_{12i}
0 (низький)	12	3	2535
1 (середній)	8	12	500
2 (високий)	3	7	902,5
$\chi^2_{емп}$			7,78

З таблиці значень χ^2 для рівня значущості $\alpha=0,05$ і кількості степенів свободи $\nu = C - 1 = 2$ знаходимо критичне значення $\chi^2_{крит} = 5,99$. Оскільки отримане значення $\chi^2_{емп} > \chi^2_{крит}$ ($7,78 > 5,99$), тобто гіпотеза H_0 не приймається, а приймається гіпотеза H_1 . Це означає, що достовірність розходжень характеристик експериментальної та контрольної груп за результатами підсумкового контролю з курсу вищої математики становить 95 %. Таким чином, за допомогою χ^2 – критерію Пірсона визначено достовірність відмінностей між рівнями знань студентів контрольних і експериментальних після формувального етапу експерименту.

Отже, результати формувального етапу педагогічного експерименту засвідчили, що в майбутніх дизайнерів підвищився рівень сформованості естетичної культури. Студенти експериментальної групи виявили позитивні зміни в розвитку їх естетичної свідомості, естетичної активності, а також у самоорганізації естетичної культури. Більшість майбутніх дизайнерів відповідала середнім і високим показникам сформованості естетичної культури. Водночас у контрольній групі зазначені зміни не відбулися, що свідчить про необхідність здійснення додаткових заходів освітнього впливу на їх естетичну культуру.

Експериментальне підтвердження якостей педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти. Формувальний етап педагогічного експерименту засвідчив, що у вищій школі є реальна можливість впливу на формування естетичної

культури майбутніх дизайнерів. Освоївши необхідні естетичні знання оволодівши практичними способами, уміннями і навичками художньо-проектної діяльності, набувши досвід самоорганізації естетичної культури, студенти отримали змогу активно сприймати, глибоко усвідомлювати і творчо примножувати художньо-естетичні цінності.

Експериментальні результати підтвердили, що більшість майбутніх дизайнерів наприкінці формувального етапу експерименту відповідала показникам середнього і високого рівнів сформованості естетичної культури, проявляла інтерес і потребу в освоєнні естетичних цінностей, готовність безпосередньо встановлювати творчий зв'язок із проявами прекрасного в навколишній дійсності і мистецтві, засвідчила здатність спиратися на власні емоційні, інтелектуальні і творчі сили з метою самоорганізації естетичної культури і втілення акумульованих творчих ідей у художньо-конструкторській діяльності.

Досягнення таких результатів формування естетичної культури майбутніх дизайнерів залежало від *педагогічної системи*, яка була теоретично обґрунтована і перевірена під час формувального етапу експерименту. Педагогічна система формування естетичної культури майбутніх дизайнерів передбачала освітні заходи, пов'язані з актуалізацією естетичної культури майбутніх дизайнерів, залученням їх до процесу набуття естетичної освіти, естетизацією навколишнього середовища, оволодінням досвідом самоорганізації естетичної культури. У процесі експериментальної роботи важливо було *підтвердити необхідність, спрямованість, забезпеченість та ефективність педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів*. З цією метою нами здійснено опитування студентів і викладачів, вивчено їх судження й оцінки щодо реалізованої на практиці педагогічної системи, проаналізовано ставлення майбутніх дизайнерів до освітніх заходів, які були проведені під час формувального етапу експерименту.

За підсумками проведеної нами пошукової та аналітичної діяльності

отримано результати, які підтверджують означені якості однієї з умов реалізації педагогічної системи, що передбачає актуалізацію естетичної культури майбутніх дизайнерів. Ці результати дослідження знайшли відображення в табл. 5.17.

Таблиця 5.17

Експериментальне підтвердження якостей освітніх заходів з актуалізації естетичної культури майбутніх дизайнерів (за результатами опитування студентів наприкінці формульовального етапу експерименту)

№	Зміст експериментального підтвердження якостей освітніх заходів	Кількісні показники	
		абс.	%
1.	Вважають заходи з актуалізації естетичної культури необхідними	19	86,4
2.	Оцінюють заходи з актуалізації естетичної культури як цілеспрямовані	13	59,1
3.	Вважають, що актуалізація естетичної культури має системний характер	11	50,0
4.	Вважають актуалізацію естетичної культури у вищій школі ефективною	15	68,2
5.	Позитивно ставляться до заходів з актуалізації естетичної культури майбутніх дизайнерів	12	54,5
6.	Звертаються до можливостей естетичної культури в повсякденному житті	14	63,6
7.	Прагнуть спиратися на власну естетичну культуру на практиці	20	90,9
8.	Сприймають естетичну культуру як умову успішної професійної діяльності дизайнера	17	77,3
9.	Розмірковують над проблемами естетичної культури дизайнера	10	45,5
10.	Цікавляться питаннями естетичної культури дизайнера	16	72,7
11.	Читають літературу з питань естетичної культури дизайнера	8	36,4
12.	Звертаються із запитаннями щодо естетичної культури дизайнера	13	59,1
13.	Беруть участь в обговоренні актуальних питань естетичної культури дизайнера	21	95,5
14.	Висловлюють особисті судження з питань естетичної культури дизайнера	21	95,5
15.	Мають сформовані погляди щодо сутності і значення естетичної культури дизайнера	18	81,8

Отримані нами результати опитування засвідчили, що майбутні дизайнери вважають освітні заходи спрямованими на актуалізацію естетичної культури. Вони є необхідними, мають цілеспрямований, системний та ефективний характер. У своїх судженнях студенти IV курсу зазначили: «Я вважаю, що освітні заходи, присвячені естетичній культурі дизайнера, є цікавими і потрібними» (Олег К.), «Освітні заходи допомогли мені в розумінні естетичної культури та її значення у праці дизайнера» (Катерина В.), «У мене сьогодні є чимало запитань щодо естетичної культури дизайнера. Мене цікавлять ці питання» (Антон С.).

У процесі формувального етапу педагогічного експерименту була реалізована умова педагогічної системи, яка передбачала *організацію естетичної освіти майбутніх дизайнерів*, набуття ними необхідного досвіду естетичного освоєння прекрасного в навколишній дійсності та мистецтві. За підсумками проведеного опитування та аналізу нами отримано результати, що підтверджують якість такої умови реалізації педагогічної системи як організація естетичної освіти майбутніх фахівців з дизайну. Ці результати відображено в табл. 5.18.

Таблиця 5.18

Експериментальне підтвердження якості освітніх заходів з організації естетичної освіти майбутніх дизайнерів (за результатами опитування студентів наприкінці формувального етапу експерименту)

№	Зміст експериментального підтвердження якостей освітніх заходів	Кількісні показники	
		абс.	%
1.	Вважають естетичну освіту дизайнерів необхідною	20	90,9
2.	Оцінюють естетичну освіту дизайнерів як цілеспрямовану	10	45,5
3.	Вважають, що організація естетичної освіти дизайнерів мала системний характер	16	72,7
4.	Оцінюють заходи з естетичної освіти як ефективні та корисні	19	86,4
5.	Усвідомлюють сутність і значення естетичної освіти дизайнера	19	86,4

Продовж. табл. 5.18

6.	Розуміють зміст естетичної освіти, необхідний майбутнім дизайнерам	21	95,5
7.	Знайомі з філософським змістом естетичної освіти дизайнера	8	36,4
8.	Мають уявлення про культурологічний зміст естетичної освіти дизайнера	12	54,5
9.	Володіють знаннями мистецтвознавчого змісту естетичної освіти дизайнера	17	77,3
10.	Спираються на знання професійного змісту естетичної освіти дизайнера	21	95,5
11.	Підтверджують розвиток естетичного світогляду	10	45,5
12.	Беруть участь в організації естетичної освіти майбутніх дизайнерів	6	25,5
13.	Позитивно оцінюють набуті естетичні знання	17	77,3
14.	З інтересом ставляться до естетичної освіти майбутніх дизайнерів	18	81,8
15.	Займаються самоосвітою в галузі естетики	5	22,7
16.	Засвідчують компетентність з питань естетичної культури дизайнера	11	50,0

Студенти IV курсу підтвердили, що естетична освіта є необхідною, її організація мала цілеспрямований, системний та ефективний характер. У своїх судженнях вони зазначають: «Для дизайнера естетична освіта є необхідною. Вона створює важливу основу для його професійної діяльності» (Віктор Р.), «Мені зрозумілий зміст естетичної освіти. Він охоплює філософські, мистецтвознавчі та професійні питання» (Марина Ш.), «Естетична освіта збагатила мій світогляд. Я маю сформовані поняття та уявлення про прояви прекрасного в навколишньому середовищі» (Ольга Б.).

Формувальний етап педагогічного експерименту передбачав реалізацію умови педагогічної системи, пов'язаної із залученням майбутніх дизайнерів до естетизації навколишнього середовища. За підсумками проведеного опитування та аналізу нами отримано результати, які підтверджують якості освітніх заходів, що передбачали залучення студентів до естетизації навколишнього середовища. Отримані нами результати відображено в табл. 5.19.

Таблиця 5.19

Експериментальне підтвердження якостей освітніх заходів щодо залучення майбутніх дизайнерів до естетизації навколишнього середовища (за результатами опитування студентів наприкінці формувального етапу експерименту)

№	Зміст експериментального підтвердження якостей освітніх заходів	Кількісні показники	
		абс.	%
1.	Позитивно ставляться до участі в естетизації навколишнього середовища	19	86,4
2.	Вважають участь в естетизації навколишнього середовища необхідною	20	90,9
3.	Оцінюють як цілеспрямовані заходи щодо залучення майбутніх дизайнерів до естетизації навколишнього середовища	10	45,5
4.	Характеризують системний характер участі студентів в естетизації навколишнього середовища	9	40,9
5.	Оцінюють свою участь в естетизації навколишнього середовища позитивною	12	54,5
6.	Виявляють зацікавлене ставлення до естетизації навколишнього середовища	19	86,4
7.	Прагнуть брати участь в естетизації природного середовища	16	72,7
8.	Подобається участь в естетизації предметного середовища	19	86,4
9.	Відчувають потребу в естетизації соціального середовища	8	36,4
10.	З інтересом беруть участь в естетизації мистецького середовища	6	25,5
11.	Вважають участь в естетизації навколишнього середовища професійно важливою	21	95,5
12.	Позитивно оцінюють набутий естетичний досвід естетизації навколишнього середовища	17	77,3
13.	Усвідомлюють значення естетизації навколишнього середовища в розвитку власної естетичної культури	12	54,5
14.	Прагнуть до самостійних занять з естетизації навколишнього середовища	15	68,2

Отримані нами результати опитування дають змогу зазначити, що залучення студентів IV курсу до естетизації навколишнього середовища сприймається позитивно. Студенти підтверджують необхідність, цілеспрямованість, забезпеченість та ефективність вказаних освітніх дій. У своїх судженнях майбутні дизайнери зазначали: «Я з інтересом беру участь в естетизації навколишнього середовища. Вважаю ці практичні заняття корисними» (Олег Б.), «У процесі естетизації навколишнього середовища я отримала професійно важливі вміння й навички» (Іра К.), «Участь в естетизації навколишнього середовища дала змогу розвинути важливі для мене якості. Йдеться про вміння сприймати, оцінювати і збагачувати естетичні цінності дійсності та мистецтва» (Наталка С.).

Важливого значення в процесі формувального етапу педагогічного експерименту було надано умові реалізації означеної системи, яка полягала в оволодінні майбутніми дизайнерами досвідом самоорганізації естетичної культури. За підсумками проведеного опитування та аналізу нами отримано результати, які підтверджують якості освітніх заходів щодо оволодіння майбутніми дизайнерами досвідом самоорганізації естетичної культури. Ці результати знайшли відображення в табл. 5.20.

Таблиця 5.20

Експериментальне підтвердження якостей освітніх заходів, пов'язаних з оволодінням майбутніми дизайнерами досвідом самоорганізації естетичної культури (за результатами опитування студентів наприкінці формувального етапу експерименту)

№	Зміст експериментального підтвердження якостей освітніх заходів	Кількісні показники	
		абс.	%
1.	Студенти позитивно ставляться до необхідності забезпечення самоорганізації естетичної культури	17	77,3
2.	Студенти вважають оволодіння досвідом самоорганізації естетичної культури необхідним	18	81,8
3.	Студенти оцінюють оволодіння досвідом самоорганізації естетичної культури цілеспрямованим у вищій школі	20	90,9

Продовж. табл. 5.20

4.	Студенти наголошують на системному характері оволодіння досвідом самоорганізації естетичної культури	16	72,7
5.	Вважають процес набуття досвіду самоорганізації естетичної культури ефективним	14	65,5
6.	Позитивно оцінюють оволодіння досвідом самоорганізації естетичної культури	17	77,3
7.	Студенти виявляють інтерес до питань самовдосконалення естетичної культури	18	81,8
8.	Студенти виявляють зацікавлене ставлення до емоційного складника самоорганізації естетичної культури	21	95,5
9.	Студенти усвідомлюють значення інтелектуального досвіду самоорганізації естетичної культури	16	72,7
10.	Майбутні дизайнери беруть активну участь в оволодінні досвідом самоорганізації естетичної культури	18	81,8
11.	Студенти позитивно оцінюють набутий досвід самоорганізації естетичної культури	20	90,9
12.	Студенти використовують на практиці набутий досвід самоорганізації естетичної культури	17	77,3
13.	Майбутні дизайнери використовують можливості самоосвіти для вдосконалення механізму самоорганізації естетичної культури	13	59,1

Отримані на основі опитування результати дають змогу зазначити, що майбутні дизайнери визначають процес оволодіння досвідом самоорганізації естетичної культури як цілеспрямований, ефективний та необхідний. У своїх судженнях студенти IV курсу зазначали: «Оволодіння досвідом самоорганізації естетичної культури має важливе значення. Цей напрям освітньої роботи заслуговує на позитивну оцінку» (Михайло С.), «Мене цікавлять питання самоорганізації естетичної культури. Саме тому я прагну набути цього досвіду» (Ліда П.), «Досвід самоорганізації естетичної культури впливає на мої емоційні та інтелектуальні можливості освоєння прекрасного.

Саме тому я цікавлюся цим питанням і радію, що у вищій школі маю можливість здобути такий досвід» (Люба М.).

Результати проведеного нами дослідження підтвердили якості педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів. Упроваджена на експериментальному рівні педагогічна система сприяла актуалізації естетичної культури майбутніх дизайнерів, організації естетичної освіти студентів, залученню їх до естетизації навколишнього середовища, а також оволодінню необхідним досвідом самоорганізації естетичної культури.

Результати експериментального впровадження у вищій школі педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів. Розроблена нами педагогічна система формування естетичної культури майбутніх дизайнерів отримала експериментальне впровадження в освітньому процесі вищої школи. Цей процес охопив навчальні заняття, набув відповідної реалізації у процесі наукової роботи, позааудиторної та культуротворчої діяльності. За таких умов викладачі мали можливість внести певні зміни й доповнення до змістових і методичних аспектів освітньої діяльності, створили необхідні умови для повноцінного й ефективного формування естетичної культури майбутніх фахівців з дизайну.

Педагогічна система формування естетичної культури майбутніх дизайнерів була покликана створювати на практиці можливості прийняття цілеспрямованої, системної і послідовної реалізації педагогічних рішень, які стосувалися забезпечення зв'язку естетичної свідомості і діяльності майбутніх дизайнерів; забезпечення зв'язку соціального впливу і внутрішньої самоорганізації естетичної культури майбутніх дизайнерів; забезпечення зв'язку загального та індивідуального в процесі естетичного розвитку і формування естетичної культури майбутніх дизайнерів; забезпечення зв'язку репродуктивних і творчих підходів до формування естетичної культури майбутніх дизайнерів.

Основні параметри вказаної педагогічної системи були спрямовані на те, щоб найважливіші ідеї, положення, знання, досвід, уміння й навички

естетичного змісту знайшли широке впровадження і використання під час навчальних занять циклу гуманітарної та соціально-економічної, професійної та практичної підготовки, у процесі наукової, позааудиторної та культуротворчої діяльності. Для вивчення результативності зазначеної програми нами проведено опитування викладачів. (Додаток Н).

У процесі навчальної діяльності відбулося експериментальне впровадження педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів. Результати цього процесу відображено в табл. 5.21.

Таблиця 5.21

**Результати експериментального впровадження педагогічної системи
формування естетичної культури майбутніх дизайнерів
у процесі навчальних занять (за результатами опитування
викладачів вищої школи)**

№	Результати експериментального впровадження педагогічної системи у процесі навчальних занять	Кількісні показники	
		абс.	%
1.	Внесено необхідні доповнення до програм окремих навчальних дисциплін	14	87,5
2.	Збагачено зміст навчальних дисциплін естетичними знаннями	9	56,3
3.	Посилено роль естетичних цінностей у навчальному процесі	15	93,8
4.	Актуалізовано питання естетичної культури особистості у навчальній діяльності	16	100,0
5.	Акцентовано увагу студентів на необхідності естетичного освоєння дійсності та мистецтва	15	93,8
6.	Визначено роль і значення естетичної культури в процесі пізнання навколишньої дійсності та мистецтва	16	100,0
7.	Обґрунтовано соціальні та культурологічні питання становлення естетичної культури дизайнера	8	50,0
8.	Розкрито психологічні особливості функціонування і розвитку естетичної культури дизайнера	6	37,5
9.	Використано сугестивні методи впливу на естетичну свідомість студентів	12	75,0

Продовж. табл. 5.21

10.	Упроваджено інформаційно-тематичні блоки для розкриття багатоаспектного змісту естетичної освіти майбутніх дизайнерів	11	68,8
11.	Використано організаційно-діяльнісні методи естетичного впливу на студентів	9	56,3
12.	Використано на практиці змістові модулі формування естетичної культури майбутніх дизайнерів	11	68,8

Експериментальне впровадження педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів відбулося в процесі організації *наукової роботи* студентів. З цією метою в процесі формувального етапу експерименту були реалізовані основні положення, зміст і методика, передбачена педагогічною системою формування естетичної культури майбутніх дизайнерів. Результати експериментального впровадження знайшли відображення в табл. 5.22.

Таблиця 5.22

Результати експериментального впровадження педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у процесі наукової роботи (за результатами опитування викладачів вищої школи)

№	Результати експериментального впровадження педагогічної системи у процесі наукової роботи	Кількісні показники	
		абс.	%
1.	Внесено доповнення і зміни до тематики наукової роботи студентів	11	68,8
2.	Оновлено зміст наукової роботи студентів актуальними проблемами естетичного змісту	14	87,5
3.	Посилено увагу студентів на необхідності розробки проблем естетичного ставлення до навколишньої дійсності та мистецтва	15	93,8
4.	Актуалізовано сучасну тематику наукового пошуку дизайнерів	14	87,5
5.	Спрямовано наукові інтереси та зусилля студентів у напрямі дослідження естетичної культури дизайнера	10	62,5
6.	Залучено до організації наукової роботи студентів сугестивні й інформаційні методи	5	31,3

Продовж. табл. 5.22

7.	Використано в процесі наукової діяльності майбутніх дизайнерів креативні методи	9	56,3
8.	Організовано презентацію наукових робіт студентів з естетичної тематики	12	75,0
9.	Проведено дослідження, присвячені естетизації навколишнього середовища	11	68,8
10.	Посилено увагу в процесі наукової роботи студентів до питань самоорганізації естетичної культури	7	43,8
11.	Здійснено стимулювання естетичної активності студентів у процесі наукової роботи	9	56,3

Важливе значення в процесі експериментального впровадження педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів мала *позааудиторна* діяльність. Викладачами університету було реалізовано комплексну програму формування естетичної культури майбутніх дизайнерів під час гурткових занять, засідань студентського клубу, проведення освітніх заходів в академгрупах, організації культурно-освітніх заходів за участю діячів культури та мистецтва. Результати впровадження педагогічної системи відображено в табл. 5.23.

Таблиця 5.23

**Результати експериментального впровадження педагогічної системи
формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у процесі
позааудиторної діяльності
(за результатами опитування викладачів вищої школи)**

№	Результати експериментального впровадження педагогічної системи у процесі позааудиторної діяльності	Кількісні показники	
		абс.	%
1.	Визначено орієнтовну тематику позааудиторних заходів згідно з положеннями комплексної програми	9	56,3
2.	Внесено зміни та доповнення до плану проведення позааудиторних заходів на факультеті мистецтв з метою посилення уваги студентів до естетичного змісту	12	75,0

Продовж. табл. 5.23

3.	Запропоновано студентам розглянути під час позааудиторної роботи актуальні проблеми формування естетичної культури	14	87,5
4.	Проведено позааудиторні заходи, які висвітлюють роль і функції естетичної культури в життєдіяльності студентів	7	43,8
5.	Виготовлено наочні матеріали, присвячені формуванню естетичної культури майбутніх дизайнерів	15	93,8
6.	Використано масові, групові та індивідуальні форми впливу на естетичну культуру студентів	16	100,0
7.	Проведено діагностику сформованості естетичних інтересів і потреб майбутніх дизайнерів	2	12,5
8.	Використано в процесі позааудиторної роботи різні методи впливу на естетичну свідомість студентів	10	62,5
9.	Проведено заходи з метою стимулювання естетичної активності майбутніх дизайнерів у процесі позааудиторних заходів	14	87,5
10.	Запропоновано студентам заходи, які сприяють розвитку їх естетичної культури та її вдосконалення	4	25,0
11.	Надано студентам індивідуальну допомогу з питань формування естетичної культури	15	93,8

Для експериментального впровадження педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів були використані можливості *культуротворчої діяльності*. Ця діяльність була пов'язана із збереженням, вивченням, пропагандою, поширенням і збагаченням художніх, естетичних, дизайнерських цінностей минулого і сьогодення, залученням студентів до художньо-проектної, художньо-конструкторської та художньо-естетичної діяльності. Викладачі вищої школи в процесі формувального етапу експерименту реалізували основні завдання комплексної програми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів, використавши при цьому освітні, виховні та розвивальні можливості культуротворчої діяльності. Результати експериментального впровадження відображено в табл. 5.24.

Таблиця 5.24

**Результати експериментального впровадження педагогічної системи
формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у процесі
культуротворчої діяльності (за результатами опитування викладачів
вищої школи)**

№	Результати експериментального впровадження педагогічної системи у процесі культуротворчої діяльності	Кількісні показники	
		абс.	%
1.	Уточнено зміст культуротворчої діяльності студентів згідно з комплексною програмою формування естетичної культури дизайнерів	9	56,3
2.	Внесено доповнення, уточнення та зміни до плану культуротворчих заходів на факультеті мистецтв	15	93,8
3.	Актуалізовано питання формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у процесі підготовки і проведення культуротворчих заходів	11	68,8
4.	Організовано культуротворчі заходи, спрямовані на поширення естетичних цінностей етнодизайну	9	56,3
5.	Проведено культуротворчі заходи на факультеті мистецтв з питань збагачення естетичної цінності природного середовища	6	37,5
6.	Оволодіння студентами в процесі культуротворчої діяльності способами естетичної активності у сфері дизайну	8	50,0
7.	Участь майбутніх дизайнерів у культуротворчих заходах, присвячених збагаченню естетики національного побуту	15	93,8
8.	Залучення студентів до різних форм культуротворчої діяльності з метою естетичного освоєння навколишньої дійсності	16	100,0
9.	Набуття студентами досвіду самоорганізації естетичної культури на матеріалі культуротворчої діяльності	10	62,5
10.	Розвиток у студентів естетичних якостей у процесі роботи над художньо-творчими проектами	15	93,8

Отже, в умовах формувального етапу експерименту було здійснено експериментальне впровадження педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів. Отримані нами результати засвідчили, що педагогічна система знайшла активне впровадження в процесі навчальної, наукової, позааудиторної та культуротворчої діяльності, що позитивно вплинуло на їх зміст, організацію і розв'язання актуальних завдань формування естетичної культури майбутніх дизайнерів.

Висновки до п'ятого розділу

1. Експериментальне дослідження процесу формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищій школі підтвердило правильність теоретично обґрунтованих положень, висновків і рекомендацій, засвідчило необхідність, спрямованість, забезпеченість та ефективність педагогічної системи, спрямованої на розв'язання вказаної проблеми. З урахуванням зазначеного були експериментально досліджені питання актуалізації естетичної культури майбутніх дизайнерів, організації естетичної освіти студентів, їх залучення до сучасної практики естетизації навколишнього середовища, а також забезпечення механізму самоорганізації естетичної культури як особистісного духовно-функціонального утворення.

2. У дисертації знайшли висвітлення зміст, основні завдання та результати роботи у процесі формувального етапу педагогічного експерименту. За підсумками проведеної роботи були визначені рівні сформованості естетичної культури студентів на початку формувального етапу експерименту, укладено методичні матеріали і рекомендації для здійснення естетико-педагогічного впливу на студентів, підготовлено викладачів факультету мистецтв КДПУ до експериментальної організації процесу формування естетичної культури майбутніх дизайнерів.

3. Під час організації та проведення формувального етапу

експерименту були реалізовані на практиці змістові модулі формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у процесі навчальної, наукової, позааудиторної та культуротворчої діяльності. Змістові модулі були присвячені актуалізації естетичної культури, організації естетичної освіти майбутніх дизайнерів, залученню студентів до практичних форм і способів естетизації навколишнього середовища, а також оволодіння майбутнім досвідом самоорганізації естетичної культури.

Наприкінці експериментальної роботи були визначені рівні сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів з урахуванням ціннісно-орієнтаційного, організаційно-діяльнісного та особистісно-регулятивного критеріїв. Результати формувального етапу експерименту засвідчили позитивну динаміку показників рівнів сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів, підтвердили якості педагогічної системи, обґрунтованої на теоретичному рівні, довели доцільність упровадження педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти.

Основні результати розділу відображено в наукових працях автора: [228; 229; 230; 231; 232; 233; 234; 235; 236; 237; 238; 239; 240; 241; 242; 243; 244; 245; 246; 247; 248; 249; 250; 251; 252; 253; 254; 255; 256; 257; 258; 259; 260; 261; 262; 263, 414].

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти, що виявляється в обґрунтуванні теоретичних і практичних засад проблеми, розробці педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх фахівців з дизайну, що дозволило сформулювати такі **висновки**:

1. На основі теоретичного аналізу філософської, психологічної, культурологічної, педагогічної літератури й емпіричного досвіду конкретизовано сутність, структуру, функції та значення естетичної культури фахівців у галузі дизайну. Це забезпечило можливість науково інтерпретувати естетичну культуру як суспільно-історичну, культурологічну та особистісну категорію. Визначено сутність естетичної культури майбутніх дизайнерів як духовно-функціонального утворення особистості, яке має суспільну, професійну та особистісну детермінацію, забезпечує естетичне ставлення до предметів та об'єктів навколишньої дійсності та їхнє освоєння за законами краси в процесі художньо-конструкторської діяльності,

Естетична культура дизайнера розглядається як складне духовно-функціональне утворення особистості, яке перебуває в стані динамічного розвитку і основою якого є внутрішній механізм процесу її формування. До структури естетичної культури дизайнера належать такі складники: естетична свідомість, естетична активність та естетична самоорганізація. У процесі дослідження встановлено, що естетична культура дизайнера виконує низку важливих функцій: соціально-ціннісну, культуротворчу та особистісно-регулятивну, що засвідчує її спроможність збагачувати естетичний досвід суспільства й особистості, забезпечувати високий рівень естетичного освоєння предметів і явищ дійсності, спонукати людину до послідовного саморозвитку, підвищення рівня естетичної свідомості та художньо-творчої діяльності.

2. У процесі дослідження визначено основні компоненти, критерії, показники та рівні сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів. Основними її компонентами обрано ціннісний, діяльнісний та регулятивний, які сукупно визначають естетичну культуру майбутніх дизайнерів як цілісне, багатоаспектне та структуроване духовно-функціональне утворення. Для кожного компонента визначено критерії оцінювання стану сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів, серед яких: ціннісно-змістовий критерій характеризує ступінь освоєння студентами соціальних, художніх та естетичних цінностей; організаційно-діяльнісний критерій визначає розвиненість умінь художньо-естетичного спілкування, пізнання та творчості майбутніх дизайнерів; особистісно-регулятивний критерій дає змогу оцінити можливості майбутніх дизайнерів у естетичному самовідчутті, самооцінці та самореалізації. Оцінювання сформованості естетичної культури студентів проводилося за показниками: оволодіння соціально-прикладним, художньо-професійним та естетико-концептуальним змістом естетичної культури; формальним, ситуативним та цільовим виявом естетичної активності; здатність до спонтанної, функціональної та системної самоорганізації естетичної культури майбутніх дизайнерів. За результатами констатувального етапу експерименту визначено рівні сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів: високий, середній і низький.

Визначено, що причинами наявності значної кількості студентів на низькому й середньому рівнях сформованості естетичної культури є: студенти, які недостатньо уваги звертають на самостійну роботу в позааудиторний період, відсутність сучасної педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів, недостатньо укомплектоване естетичне середовище.

3. Результати аналізу формування естетичної культури майбутніх дизайнерів показали, що цей процес підпорядкований певним чинникам: визначення нових понять, упровадження сучасних підходів у процесі вивчення фахових дисциплін, наявність суперечностей, які потрібно усунути,

естетичне середовище, у якому формується естетична культура. Такі чинники сприяли розробці концепції на трьох рівнях: методологічному, теоретичному і практичному.

Методологічний рівень забезпечувався вивченням, аналізом та узагальненням філософських, культурологічних положень та сучасних теорій розвитку духовної, художньої, естетичної культури та професійної освіти, зарубіжного досвіду розвитку дизайн-освіти, визначенням теоретико-методологічних засад розвитку культури особистості. Обґрунтовано методологічні підходи до розробки педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів: особистісно орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, культурологічного, системного, аксіологічного та синергетичного.

Теоретичний рівень забезпечувався визначенням сутності, структури, функцій естетичної культури особистості, обґрунтуванням методологічного, орієнтаційного, організаційного та процесуального компонентів педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів, конкретизацією мети, завдань, напрямів педагогічної системи, соціальних, культуротворчих, дидактичних та особистісних принципів її побудови, дослідженням умов реалізації на практиці означеної педагогічної системи у закладах вищої освіти.

Практичний рівень забезпечувався вивченням умов практичної реалізації всіх компонентів педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти на основі: розроблення структурно-функціональної моделі означеної педагогічної системи; укладання комплексної програми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у процесі навчальної, наукової, позааудиторної та культуротворчої діяльності; програм профільних навчальних дисциплін дизайнерського спрямування; програми спецкурсу тощо; упровадження ефективних методів, форм і засобів впливу на естетичний розвиток майбутніх дизайнерів.

4. Теоретично обґрунтовано авторську педагогічну систему формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти та визначено її складники (методологічний, орієнтаційний, організаційний, процесуальний). *Методологічний* складник педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів охоплює теоретико-концептуальні положення, що стосуються: соціального замовлення українського суспільства щодо професійно компетентних фахівців у різних галузях дизайну, теоретичні праці вчених, пов'язані з проблемами формування естетичної культури майбутніх дизайнерів, методологічні підходи, як-от: особистісно орієнтований, компетентнісний, діяльнісний, культурологічний, системний, аксіологічний та синергетичний. *Орієнтаційний* складник містить теоретичні і практичні положення, що стосуються мети, завдань і напрямів удосконалення розробленої педагогічної системи та покликаний консолідувати і спрямовувати освітні зусилля щодо духовного зростання майбутніх дизайнерів, уможливити належне ціннісне ставлення до естетичної культури як соціальної, культурологічної та особистісної категорії. *Організаційний* складник педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів базується на принципах: *соціальних, культуротворчих, дидактичних та особистісних*. *Процесуальний* складник педагогічної системи формування естетичної культури студентів ґрунтується на педагогічних умовах, які були створені для її ефективної реалізації в освітньому процесі закладу вищої освіти. До таких умов належать: актуалізація естетичної культури майбутніх дизайнерів; організація естетичної освіти студентів; залучення майбутніх дизайнерів до естетизації предметно-просторового середовища; оволодіння студентами досвідом самоорганізації естетичної культури.

5. Розроблено структурно-функціональну модель педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти, яка охоплює теоретико-концептуальний, програмно-методичний та оцінно-результативний блоки. Теоретико-концептуальний блок містить

складники: соціальне замовлення на дизайнерів, мету і концепцію, яка виявляється на методологічному, теоретичному і практичному рівнях. Програмно-методичний блок передбачає: комплексну програму формування естетичної культури майбутніх дизайнерів, змістове забезпечення шляхом впровадження змістових модулів, методи, форми і засоби такого процесу. Оцінно-результативний блок характеризує поєднання компонентів, критеріїв і показників рівнів сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів.

6. Розроблено й апробовано на практиці методичне забезпечення педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх дизайнерів. З цією метою розроблено комплексну програму формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти, що реалізується в процесі навчальної, наукової, позааудиторної діяльності; окреслено її структуру, тематичні розділи та змістові модулі; визначено низку особливостей, що полягають у зміцненні зв'язку естетичної свідомості і діяльності, соціального впливу та механізму самоорганізації естетичної культури, загального й індивідуального в процесі естетичного розвитку особистості, репродуктивного і творчого в художньо-конструкторській діяльності майбутніх фахівців з дизайну; запропоновано систему методів освітньо-педагогічного впливу (сугестивних, інформаційних, діяльнісних, креативних) на розвиток естетичної свідомості, стимулювання художньо-естетичної активності студентів-дизайнерів, оволодіння ними механізмом самоорганізації естетичної культури.

7. У процесі дослідження експериментально перевірено змодельовану педагогічну систему формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти. Це дало змогу отримати результати, що засвідчили позитивну динаміку розвитку естетичної культури майбутніх дизайнерів як особистісного духовно-функціонального утворення, спроможність студентів установлювати плідний діалог зі світом прекрасного в дійсності та мистецтві, підтвердили ефективність реалізації на практиці педагогічної системи формування естетичної культури майбутніх фахівців з дизайну, визначили

доцільність її широкого впровадження в закладах вищої освіти.

Проведене дослідження формування естетичної культури не вичерпує всіх аспектів проблеми підготовки майбутніх дизайнерів. Окремої уваги потребують питання обґрунтування естетичної культури як основи художньо-конструкторської діяльності та творчої самореалізації майбутніх дизайнерів. Серед перспективних напрямів вбачаємо також дослідження формування естетичної культури майбутніх дизайнерів на матеріалі сучасних інформаційних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальные проблемы формирования эстетической культуры студенческой молодежи: сб. науч. работ / редкол.: Б. М. Шляхов, В. И. Шульгин и др. Днепропетровск: ГПИ, 1976. 123 с.
2. Актуальные проблемы художественно-эстетического воспитания / под ред. Н. В. Кичук. Измаил, 1995. 68 с.
3. Актуальні проблеми мистецько-педагогічної освіти: зб. наук. пр. / гол. ред. Кондрашова Л. В. Кривий Ріг, 2006. Вип. 1. 108 с.
4. Актуальні проблеми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів: Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (Кривий Ріг, 23-24 березня 2017 р.). Кривий Ріг, 2017. 170 с.
5. Андрущук І. В. Краса у системі розвитку естетичної культури особистості. *Професійно-художня освіта України*: зб. наук. пр. / редкол.: І. А. Зязюн (голова), В. О. Радкевич, Р. Т. Шмагало (заст. голови та ін.). К.; Черкаси: Черкаський ЦНТЕІ, 2007. Вип. III. С. 42–49.
6. Андрущенко В. П. Майбутнє університетів XXI століття: спроба прогностичного аналізу. *Педагогічна і психологічна науки в Україні*: зб. наук. пр.: у 5-ти т. Т. 5. Вища освіта. Київ: Педагогічна думка, 2012. С. 11–30.
7. Андрущенко В. П. Потреба, можливість і реальність конституційного процесу у галузі освіти. *Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології*: Теоретичний та науково-методичний часопис. 2012. Т. 1. С. 7–15.
8. Андрущенко Т. Творча діяльність як основа формування естетичної культури особистості. *Рідна школа*. 2005. №8. С. 43–45.
9. Андрущенко Т. Феномен естетичного: базові підвалини його сучасного пізнання. *Вища освіта України*. 2008. №2. С. 112–118.
10. Анненков В. П., Хахуда С. М. Розвиток системи ціннісних орієнтацій студентів в умовах ВНЗ I-II рівнів акредитації. *Теоретико-методологічні проблеми розвитку особистості в системі неперервної освіти*: матеріали методологічного семінару АПН України (Київ, 16 грудня

2004 р.) / за ред. акад. С. Д. Максименка. Київ, 2005. С. 94–99.

11. Антонович Є. А., Удріс І. М. Нариси з історії українського мистецтвознавства. Історія українського мистецтва в працях вчених київської школи кінця XIX початку XX століття: навч. посіб. Київ – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2004. 274 с.

12. Антонович Є. А. Теорія і методика дизайну в контексті розвитку концепції сучасного національного дизайну. *Педагогіка вищої та середньої школи*: зб. наук. пр. Спеціальний випуск: *Мистецько-педагогічна освіта: проблеми та перспективи* / редкол. Буряк В. К. (гол. ред.) та ін. Кривий Ріг: КДПУ, 2005. № 13. С. 3–8.

13. Антонович Є. А., Прищенко С. В. Дизайн реклами: теоретико-методичні засади. *Актуальні проблеми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів*: Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. Кривий Ріг, 2017. С. 11–14.

14. Апресян Г. З. Эстетическое сознание. Объективные и субъективные факторы его формирования. Москва: Искусство, 1981. 225 с.

15. Асмус В. Ф. Вопросы теории и истории эстетики. Сб. стат. Москва: Искусство, 1968. 654 с.

16. Бабічев О. І., Швирка В. М. Мистецтво та становлення особистості студента (естетичний аспект): метод. посіб. Луганськ: Альма-матер, 2005. 124 с.

17. Баленок В. С. Естетичне і природа. Питання естетичного відношення до дійсності. Київ: Мистецтво, 1973. 194 с.

18. Базилюк Е. В. Особливості викладання дизайнерських дисциплін в контексті нової парадигми освіти. *Концепція сучасної мистецько-дизайнерської освіти України в умовах євроінтеграції*: Матеріали міжнародної наук.-метод. конф. (Харків, 15–16 жовтня 2015 р.). Харків, 2015. – С. 5–7.

19. Бех І. Д. Виховання особистості: в 2 кн. Кн. 1. *Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади*. Київ: Либідь, 2003.

280 с.

20. Бех І. Д. Виховання особистості: в 2 кн. Кн. 2. *Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-практичні засади*. Київ: Либідь, 2003. 344 с.

21. Бех І. Д. Виховний простір у розвитку особистості. *Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології*: зб. наук. праць. Черкаси, 2012. Т. 1. С. 56–67.

22. Бех І. Д. Від волі до особистості. Київ: Україна-Віта, 1995. 202 с.

23. Бех І. Д. Емоційні передумови мистецького світогляду особистості. *Теоретичні та методичні засади неперервної мистецької освіти*: зб. матеріалів наук.-методол. семінару. Чернівці, 2007. С. 14–15.

24. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: наук.-метод. посібник. Київ: ІЗМН, 1998. 204 с.

25. Библер В. С. Диалог культур и школа XXI. *Школа диалога культур: Идеи. Опыт. Проблемы* / под общ. ред. В. С. Библера. Кемерово, 1993. С. 9–106.

26. Библер В. С. От наукоучения к логике культуры: два философских введения в двадцать первый век. Москва: Политиздат, 1990. 423 с.

27. Білан В. А. До проблеми формування естетичного ставлення студентів вищих педагогічних закладів до праці. *Управління в освіті*: зб. матер. V Міжнародної наук.-практ. конф. (Львів, 14–16 квітня 2011 р.). Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. С. 29–30.

28. Більдер Н. Т. Формування і розвиток навичок самооцінювання в просторі художньої освіти. *Концепція сучасної мистецько-дизайнерської освіти України в умовах євроінтеграції*: Матеріали Міжнародної наук.-метод. конф. Харків, 2015. С. 194–196.

29. Близнюк М. Нові інформаційні технології в мистецькій і дизайнерській освіті (на прикладі Косівського коледжу прикладного та декоративного мистецтва ім. В.І. Касіяна). *Диалог культур: Україна у світовому контексті. Художня освіта*: зб. наук. пр. Львів: Світ. 2000. Вип. 5. С. 405–414.

30. Бойчук О. В. Мистецтво дизайну та навчальний процес. *Художня освіта в Україні. Сучасний стан, проблеми розвитку*. Київ, 1998. С. 67–69.
31. Бойчук Ю. В. Компетентнісний підхід. *Наукові підходи до педагогічних досліджень*: колект. моногр. X., 2012. С. 188–215.
32. Болотіна А. О. Значення естетичної культури в реалізації принципів гармонійного розвитку людини і суспільства. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки*: зб. наук. пр. Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України; Запоріж. обл. ін-т післядипломної пед. освіти. Київ – Запоріжжя, 2004. Вип. 31. С. 259–263.
33. Бондар І. Синтез навчальних дисциплін у фаховій підготовці дизайнерів. *Скрижалі. Декларативне мистецтво і дизайн: наук.-мист. студії* / редкол.: Чобітько М. Г. (голова) та ін. Київ Чернівці, 2009. С. 149–150.
34. Бондаренко В. В. Використання традицій народного мистецтва при підготовці спеціалістів в галузі дизайну середовища. *Теорія і практика матеріально-художньої культури*. Харків. 2002. № 1. С. 3–4.
35. Бондаренко В. В. Шляхи активізації самостійної роботи студентів у художньо-промисловому вузі. *Вісник Харківського художньо-промислового інституту*. Харків, 2000. Вип. 3. С. 20–21.
36. Борев Ю. Б. Эстетика: учеб. пособие. Ростов н/Д.: Феникс, 2004. 704 с.
37. Бредихин А. П. К вопросу о развитии национальной модели дизайна. *Вісник ХДАДМ*. Харків, 2002. № 6. С. 250–253.
38. Брижаченко Н. С. Художньо-образний підхід формування дизайну громадських інтер'єрів на основі включення мультимедійних інтерактивних об'єктів. *Концепція сучасної мистецько-дизайнерської освіти України в умовах євроінтеграції*: Матеріали Міжнародної наук.-метод. конф. Харків, 2015. С. 19–22.
39. Букач М. М. Естетичні засади реформування освіти. *Наук. праці. Сер.: Пед. науки*. Миколаїв: Миколаїв. держ. гуманіт. ун-т ім. Петра Могили, 2004. Т. 36. Вип. 23. С. 7–12.

40. Буров А. И. Системный подход к эстетическому воспитанию. *Эстетическое воспитание в школе* / под ред. Б. Т. Лихачева. Москва: Педагогика, 1980. С. 5–10.

41. Бутенко В. Г. Актуальні проблеми дизайн-освіти та естетичного виховання молоді. *Педагогічна і психологічна науки в Україні*: зб. наук. пр.: у 5-и т. Т. 1. *Загальна педагогіка та філософія освіти*. Київ: Педагогічна думка, 2016. С. 302–311.

42. Бутенко В. Г. Вплив естетичного фактору на формування духовних цінностей особистості. *Гуманітарна освіта. Сер.: Психологія і педагогіка*. Гуманіт. ін-т Київ. ун-ту ім. Бориса Грінченка. Київ, 2000. Вип. 1. С. 113–124.

43. Бутенко В. Г. Дизайн-освіта як актуальна проблема сучасної педагогічної теорії і практики. *Становлення і розвиток етнодизайну: український та європейський досвід*: зб. наук. пр. / редкол.: гол. ред. М. І. Степаненко, упоряд. і відп. ред. Є. А. Антонович, В. П. Титаренко та ін. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2012. Кн. 1. С. 4–9.

44. Бутенко В. Г. Естетичний світогляд та його структура. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології*: зб. наук. праць Херсонського національного технічного університету. Херсон, 2009. Вип. 1. С. 267–271.

45. Бутенко В. Г. Культурно-освітнє середовище навчального закладу як важливий чинник формування естетичного світогляду молоді. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології*: зб. наук. пр. Херсон: ХНТУ, 2010. №2 (3). С. 153–154.

46. Бутенко В. Г. Культурологічні аспекти формування естетичної свідомості учнівської і студентської молоді. *Педагогічні науки*: зб. наук. пр. Херсон: ХДУ, 2003. Вип. 34. С. 17–20.

47. Бутенко В. Г. Методологічні аспекти становлення мистецької та дизайнерської освіти в Україні. *Діалог культур: Україна в світовому контексті. Мистецтво і освіта*: зб. наук. пр. Львів: Українські технології, 2001. Вип. 6. С. 135–143.

48. Бутенко В. Г. Основи духовного розвитку учнівської молоді у процесі художньо-естетичної освіти. *Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002*. Харків: «ОВС». Ч. 1. 2002. С. 147–160.

49. Бутенко В. Г. Основні підходи до організації художньої освіти учнівської молоді. *Наукові записки. Сер.: Педагогічні науки*. Кіровоград, 2000. Вип. 24. С. 3–10.

50. Бутенко В. Г. Педагогіка краси як теоретико-методична основа естетичної освіти і виховання молоді. *Педагогічна і психологічна науки в Україні: зб. наук. пр.: в 5 т. Т. 1: Теорія та історія педагогіки. АПН України. До 15-річчя АПН України*. Київ, 2007. С. 267–278.

51. Бутенко В. Г. Проблема формування естетичного ставлення до дійсності та мистецтва в контексті сучасної освітньо-виховної практики. *Етнотдизайн у контексті українського відродження та європейської інтеграції: зб. наук. пр. Книга перша*. Полтава, 2018. С. 15–17.

52. Бутенко В. Г. Роль культурно-освітнього середовища навчального закладу в системі естетичного виховання молоді. *Час мистецької освіти: зб. наук. пр. I Міжнародної наук.-практ. конф. (Харків, 11–12 квітня 2013 р.)*. Харків, 2013. С. 3–10.

53. Бутенко В. Г. Стан та перспективи розвитку естетичної освіти студентів вищих навчальних закладів. *Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. пр. Мистецька освіта в Україні (теорія, методи, технології) / редкол.: В. Буряк (гол. ред) та ін. Кривий Ріг: КДПУ, 2009. Вип. 26. С. 76–84.*

54. Бутенко В. Г. Формування естетичного світогляду особистості як пріоритетне завдання сучасної освітньо-виховної практики. *Педагогічні науки: Науковий вісник Миколаївського державного університету / за заг. ред. В. Д. Будака, О. М. Пехоти*. Миколаїв: МДУ, 2008. Вип. 20. Т. 2. С. 40–45.

55. Бутенко В. Г. Художньо-естетична освіта молоді та шляхи її модернізації. *Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. пр. Спеціальний випуск: Художньо-педагогічна освіта XXI ст.: теорія, методи, технології / редкол.: В. Буряк (гол. ред) та ін. Кривий Ріг: КДПУ, 2005. №10. С. 3–10.*

56. Бутенко Н. І. Естетична освіта як умова духовного формування студентської молоді. *Педагогічні науки: зб. наук. пр.* Херсон: Херсон. держ. пед. ун-т, 1998. Вип. II. С. 198–200.

57. Бутенко Л. В. Підготовка майбутніх учителів літератури до інтерпретації художніх творів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Луганськ, 2007. 20 с.

58. Бутенко Л. В. Учитель літератури: вияв творчості й краси (Підготовка майбутніх учителів літератури до інтерпретації художніх творів: моногр. Херсон: Айлант, 2006. 232 с.

59. Верб М. А. Об эстетическом кругозоре старших школьников и студентов по материалам сравнительного исследования. *Воспитание чувств детей и подростков: учен. записки ЛГПИ им. А. И. Герцена.* Ленинград, 1971. С. 196–209.

60. Выготский Л. С. Психология искусства. Москва: Искусство, 1986. 573 с.

61. Выготский Л. С. Психология развития как феномен культуры. Воронеж: НПО «МОДЭК», 1996. 512 с.

62. Виховання естетичної культури школярів: навч. посібник / І. А. Зязюн, Н. Є. Миропольська, Л. О. Хлебнікова та ін. Київ: ІЗМН, 1998. 156 с.

63. Виноградова-Бондаренко В. Є. Розвиток креативного мислення у студентів. *Теоретико-методологічні проблеми розвитку особистості в системі неперервної освіти: Матеріали метод. семінару АПН України / за ред. С. Д. Максименка.* Київ, 2005. С. 471–474.

64. Витковская Н. С., Щербо А. В., Джола Д. Н. Формирование эстетической культуры младших школьников: из опыта работы. Киев: Рад. школа, 1985. 134 с.

65. Вихрущ В. О., Гуменюк С. В., Вихрущ-Олексюк О. А. Психодидактика вищої школи: інноваційні методи навчання: навч. посібник. Тернопіль, 2017. 280 с.

66. Вихрущ В. О. Методи педагогіки: навч. посібник. Тернопіль, 2011.

440 с.

67. Вишнякова Л. Р. Формирование эстетической культуры учащихся профтехучилищ. Київ: Либідь, 1984. 104 с.

68. Воєводін О. П. Горохова О. В. Естетична оцінка: моногр. Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. 140 с.

69. Воєводін О. П. Естетичний образ і особливості естетичної свідомості. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики худ. культури*: зб. наук. пр. / М-во культури і мистецтв України, ДАККіМ, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ: ДАККіМ, 2000. Вип. IV/V. Ч. 1. С. 3–10.

70. Волкотруб І. Г. Основи художественного конструювання: учебник для худож. учеб. заведений. Київ: Вища школа, 1988. 191 с.

71. Гаврилюк П. И. Эстетическая культура и социальный прогресс. Київ: Наукова думка, 1978. 242 с.

72. Гавронський В. П. Макет як засіб візуалізації дизайн-проекта. *Концепція сучасної мистецько-дизайнерської освіти України в умовах євроінтеграції*: Матеріали міжнародної наук.-метод. конф. (Харків, 15-16 жовтня 2015 р.). Харків, 2015. С. 29–32.

73. Гарбузенко Л. В. Формування естетичної культури майбутніх учителів початкових класів засобами декоративно-ужиткового мистецтва: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2001. 20 с.

74. Гарбузенко Л. В. Шляхи формування естетичної культури засобами народного мистецтва в умовах модернізації українського суспільства. *Вісник Харківського художньо-промислового інституту*. Харків, 2000. Вип. 3. С. 26–28.

75. Гіптерс З. В. Художньо-творча діяльність студентів вищих закладів освіти України. Київ: Альтерпрес, 1998. 285 с.

76. Гнатишин І. Л. Професійна підготовка майбутніх фахівців художньої культури у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2012. 20 с.

77. Говорун Д. И. Творческое воображение и эстетические чувства.

Київ: Вища школа, 1990. 143 с.

78. Головатий С. С. Основи підготовки художника-педагога. *Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. пр. Кривий Ріг: КДПУ, 2005. №10. С. 82–88.*

79. Гомозова Т. В. Формування естетичного ставлення до етномузичних цінностей у студентів педагогічного коледжу: автореф. дис. ... канд. пед наук: 13.00.07. Харків, 2015. 20 с.

80. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. вид. 2-ге, доп. і випр. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.

81. Гончарук Т. В. Культурологія: навч. посіб. / М-во освіти і науки України. Терноп. акад. нар. госп-ва. Тернопіль: Карт-Бланш, 2004. 213 с.

82. Горанов К. Сущность и цели эстетического воспитания. *Эстетическое воспитание студентов*. Москва: Высшая школа, 1980. С. 56–62.

83. Горохова О. В. Особливості раціонально-теоретичного визначення естетичних оцінок. *Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв: Науковий журнал*. Київ: Міленіум, 2008. №3. С. 24–27.

84. Грязнов І. О. Естетичне виховання майбутніх фахівців в умовах вищого навчального закладу. *Педагогічні і психологічні науки: зб. наук. пр. 2009. № 51. С. 17–20.*

85. Губерський Л. В., Андрущенко В. П., Михальченко М. І. Культура. Ідеологія. Особистість: методолого-світоглядний аналіз. Київ: Знання України, 2002. 580 с.

86. Гук О. Ф. Теоретичні передумови формування естетичної культури. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: зб. наук. пр. Київ: Логос, 2013. Вип. 18. С. 193–199.*

87. Даниленко В. Я. Дизайнерська освіта в Україні у європейському контексті. *Вісник Львів. акад. мистецтв. Спецвипуск*. Львів, 1999. С. 173–177.

88. Даниленко В. Я. Становлення дизайн-освіти в Україні. *Вісник*

ХДАДМ. Харків, 2002. № 4. С. 27–29.

89. Даниленко В. Я. Дизайн України у світовому контексті художньо-проектної культури. Харків: ХДАДМ, 2005. 243 с.

90. Дем'янчук О. Н. Педагогічні основи формування художньо-естетичних інтересів школярів: навч.-метод. посіб. Київ, 1997. 64 с.

91. Дем'янчук О. Н., Кутузова Г. І., Петрович В. С. Проблеми художньо-естетичної освіти та виховання учнівської і студентської молоді в умовах національного відродження. Луцьк: Вежа, 2001. 128 с.

92. Державна комплексна програма естетичного виховання / укл. І. А. Зязюн, О. М. Семашко. *Рідна школа*. 1995. №12. С. 29–52.

93. Державна національна програма «Освіта». Україна ХХІ століття. Київ: Райдуга, 1994. 61 с.

94. Державне регулювання відносин в галузі реклами: проблеми та перспективи: за матеріалами Круглого столу 11 січня 2007 р. / Інститут конкурентного суспільства. Київ: ІКС, 2007. 192 с.

95. Джола Д. М., Щербо А. Б. Теорія і методика естетичного виховання школярів: навч.-метод. посіб. Київ, 1998. 390 с.

96. Дмитраш О. П. Формирование эстетической культуры студентов технических вузов. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика: наук. журнал*. 2011. № 5 (46). С. 45–52.

97. Дубовик Л. П. Підготовка майбутніх учителів праці до створення естетичного середовища в шкільних приміщеннях: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль, 2004. 20 с.

98. Естетика: навч. посіб. для педагогів / за ред. Т. І. Андрущенко. Київ: «МП Леся», 2014. 613 с.

99. Естетика: навч. посібник / Л. В. Анучина, О. К. Бурова, О. В. Уманець; за ред. Л. В. Анучиної та О. В. Уманець. Харків: Право, 2010. 232 с.

100. Естетика: навч. посібник / М. П. Колесніков, О. В. Колеснікова, В. О. Лозовой та ін.; за ред. В. О. Лозового. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 208 с.

101. Естетика: підручник / Л. Т. Левчук, В. І. Панченко, О. І. Оніщенко,

Д. Ю. Кучерюк; за заг. ред. Л. Т. Левчук. 2-е вид., доп. і перероб. Київ: Вища школа, 2006. 431 с.

102. Естетичне виховання: довідник / В. І. Мазепа (кер. автор. колективу), А. В. Азархін, В. С. Горський та ін. Київ: Політвидав, 1988. 214 с.

103. Естетичне виховання / В. І. Толстих, Б. А. Еренгросс, К. О. Макаров; за ред. В. І. Толстих. Київ: Вища школа, 1987. 216 с.

104. Естетичний досвід вчителя: колект. моногр. / за ред. В. Г. Бутенка. Херсон, 1997. 214 с.

105. Естетичні грані майстерності педагога: моногр. збірник / наук. ред. і упоряд. Н. І. Бутенко. Херсон: ХДПУ, 1996. 79 с.

106. Эстетическая деятельность и ее развитие в педагогическом процессе. Теория, история, эксперимент: сб. науч. трудов / науч. ред.: Л. П. Печко, С. Г. Мельничук. Москва – Кировоград, 1991. 162 с.

107. Эстетическое воспитание молодежи средствами искусства: кн. для учит. / под ред. В. Г. Бутенко. Москва: АПН СССР, 1991. 242 с.

108. Эстетическое воспитание студентов / под ред. М. Ф. Овсянникова. Москва. 1980. 280 с.

109. Эстетическое сознание и процесс его формирования / ред. кол. А. Я. Зись, Н. И. Киященко, Ф. Д. Кондратенко, Н. Л. Лейзеров, Л. П. Печко. Ин-т философии АН СССР. Москва: Искусство. 1981. 255 с.

110. Етика та естетика: навч. посіб. / В. Л. Петрушенко, В. П. Савельєв, І. М. Сурмай та ін.; за ред. В. Л. Петрусенко. Львів: Новий світ. 2008. 304 с.

111. Етнодизайн: Європейський вектор розвитку і національний контекст: зб. наук. пр. / редкол.: гол. ред. М. І. Степаненко, упоряд. і відп. ред. Є. А. Антонович, В. П. Титаренко та ін. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2015. Кн. 1. 544 с.

112. Етнодизайн: Європейський вектор розвитку і національний контекст: зб. наук. пр. / редкол.: гол. ред. М. І. Степаненко, упоряд. і відп. ред. Є. А. Антонович, В. П. Титаренко та ін. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2015. Кн. 2. 556 с.

113. Євтух М. Б. Методологічні засади розбудови особистісно орієнтованої навчальної діяльності у вищій школі. *Філософія освіти XXI ст. проблеми і перспективи*: зб. наук. пр. / за ред. В. Андрущенко. Методолог. семінар (22 листопада 2000 р.). Київ: Знання, 2000. Вип. 3. С. 42–49.

114. Жорнова О. І. Теорія і методика формування культуротворчості: моногр. Запоріжжя: Дике Поле, 2006. 416 с.

115. Журавський В. С. Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні. Київ, 2003. 416 с.

116. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 04.05.2015).

117. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 11.10.2017).

118. Зінченко С. В. Підготовка майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах до викладацької діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2009. 23 с.

119. Зубань В. М. Виховання художнього смаку в учнів спеціалізованих загальноосвітніх навчальних закладів художньо-естетичного профілю засобами гончарного мистецтва: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Харків, 2015. 20 с.

120. Зязюн І. А., Семашко О. М. Державна програма естетичного виховання. Київ, 1987. 48 с.

121. Зязюн І. А. Естетична регуляція ціннісної свідомості. *Вища освіта України*. 2005. №3. С. 5–13.

122. Зязюн І. А. Естетичний досвід особи. Київ: Вища школа, 1976. 174 с.

123. Зязюн І. А. Естетичні засади розвитку особистості. Мистецтво у розвитку особистості: моногр. / за ред., передм. та післям. Н. Г. Ничкало. Чернівці: Зелена Буковина, 2006. 224 с.

124. Зязюн І. Концептуальні засади теорії освіти в Україні. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2000. №1. С. 10–24.

125. Зязюн І. А. Краса педагогічної дії: навч. посіб. для вчит., аспір., студ. серед. та вищ. навч. закл. Київ: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. 302 с.
126. Зязюн І. А. Філософські проблеми гуманізації та гуманітаризації освіти. *Педагогіка толерантності*. 2000. №3. С. 58–64.
127. Іванова Т. Культурологічні проблеми становлення і розвитку вищої педагогічної освіти. *Діалог культур: Україна у світовому контексті: Мистецтво і освіта*: зб. наук. пр. Львів: Світ, 1998. Вип. 3. С. 30–35.
128. Іванов В. П. Практика і естетична свідомість: методологічні питання походження естетичної свідомості. Київ: Мистецтво, 1971. 222 с.
129. Івушкіна О. В. Формування світовідношення студентів коледжу культури і мистецтв засобами мистецтва: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Луганськ, 2002. 20 с.
130. Інноваційні технології у підготовці фахівців культури: здобутки, проблеми, перспективи: Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (12–14 грудня 2002 р.). Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв; Управління культури Хмельницької обласної держ. адміністрації / М. Мамченко (відп. ред.). Кам'янець-Подільський: Медобори, 2003. 226 с.
131. Іонова О. М. Системний та синергетичний підходи. *Наукові підходи до педагогічних досліджень*: колект. моногр. Харків, 2012. С. 22–80.
132. Ірклієнко В. Підготовка майбутнього вчителя до формування естетичної культури особистості в умовах неформальної мистецької освіти. *Естетика і етика педагогічної дії*: зб. наук. пр. Київ-Полтава, 2018. Вип. 18. С. 115–122.
133. История эстетики. Памятники мировой эстетической мысли: в 5 т. Москва: Изд-во Академии художеств СССР, 1962. Т. 1. 682 с.
134. Каган М. С. Эстетическая культура личности. Москва: Знание, 1988. 127 с.
135. Кагуліна Ю. Формування духовних та естетичних цінностей засобами відродження народних традицій. *Вісник Львівського ун-ту. Сер.:*

Педагогічна. Львів: Львів. нац. ун-т імені Івана Франка, 2006. Вип. 21. Ч. 2. С. 256–270.

136. Кайданова О. Формування естетичних ідеалів студентської молоді. *Вісник Львівського ун-ту. Сер.: Педагогічна*. Львів: Львів. нац. ун-т імені Івана Франка, 2006. Вип. 21. Ч. 2. С. 112–119.

137. Кайдановська О. О. Формування творчого мислення майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі вивчення основ композиції: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ: Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова., 2004. 20 с.

138. Калашник Н. Г. Загальнодидактичні проблеми формування естетичних смаків молоді України. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*: зб. наук. пр. / за заг. ред. М. Б. Євтуха, укл. О. В. Михайличенко. Київ: Видавничий центр КНЛУ, НМАУ, 2002. Вип. 19. С. 21–22.

139. Калницька З. Досвід як предмет філософського аналізу: специфіка дослідження естетичного досвіду. *Етика, естетика і теорія літератури*: міжвід. зб. наук. пр. Київ: М-во вищої освіти, КДУ ім. Тараса Шевченка., 1992. С. 27–34.

140. Канарский А. С. Диалектика эстетического процесса. Генезис чувственной культуры. Київ: Вища школа, 1982. 192 с.

141. Кириленко К. М. Теоретичні і методичні основи формування інноваційної культури майбутніх культурологів у вищому навчальному закладі: моногр. / К. М. Кириленко. Київ: Агентство «Україна», 2014. 300 с.

142. Кириленко К. М. Філософська абетка: креативно-інноваційний навч. посібник / авт. та упоряд. К. М. Кириленко. Київ: Агенство «Україна», 2015. 144 с.

143. Кір'ян М. М. Мистецтво як засіб формування естетичних почуттів у сфері естетичної культури особистості. *Наука і сучасність*. Київ, 1999. Вип. 2. Ч. 3. С. 44–51.

144. Коваль Л. Г. Виховання почуття прекрасного: метод. посіб. Київ: Рад. школа, 1983. 120 с.

145. Ковальчук Т. П. До питання практичної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва на художньо-графічних факультетах педагогічних закладах освіти. *Педагогіка вищої та середньої школи*: зб. наук. пр. Кривий Ріг: КДПУ, 2005. №10. С. 134–144.

146. Комарова А. И. Эстетическая культура личности. Київ: Вища школа, 1988. 152 с.

147. Комарова А. И. Эстетическое воспитание студентов. Львов: Львов. ун-т, 1984. 160 с.

148. Комаровська О. А. Художній простір як передумова естетичного розвитку особистості. *Психол.-пед. проблеми сільської школи*: наук. зб. Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Київ: Наук. світ, 2003. Вип. 5. С. 76–82.

149. Кондрацька Л. А. Теорія і технологія культурологічної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичних спеціальностей: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Тернопіль: Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. 40 с.

150. Коновець С. В. Креативні освітні технології у практиці сучасної школи. *Рідна школа*. 2005. №19–20. С. 20–23.

151. Конституція України. Харків, 2017. 64 с.

152. Концепція гуманітарного розвитку України до 2020 р. № 1/9 – 584 від 20.08.2012 р. URL: http://www.kharkivosvita.net.ua/files/koncepciya_hum_rozvytku.pdf. (дата звернення: 23.07.2017).

153. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді на період 2015–2019 рр. Наказ МОН України № 641 від 16.06.2015 р. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/. (дата звернення: 25.07.2017).

154. Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти. Наказ МОН України № 1176 від 14.08.2013 р. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/36816/. (дата звернення: 21.02.2015).

155. Концепція сучасної мистецької школи. Наказ Міністерства культури України № 1433 від 20.12.2017 р. URL: <http://mincult.kmu.gov.ua/con>

troll.uk/publish/article?art_id=245318404. (дата звернення: 06.03.2018).

156. Концепція естетичного виховання учнівської молоді в умовах відродження української національної культури: інформ. зб. МОН України. 1992. №5. С. 2–10.

157. Концепція загальної мистецької освіти. *Мистецтво та освіта*. 2004. №3. С. 21–25.

158. Концепція національного виховання. Ухвалена Всеукраїнською радою працівників освіти 30 червня 1994 року. *Рідна школа*. 1995. №6. С. 18–25.

159. Концепція розвитку національного дизайну / Український науково-дослідний інститут дизайну та ергономіки. Спілка дизайнерів України. *Інформаційно-довідкова система забезпечення дизайн-ергономічної діяльності*. URL: <http://ndi.design.org.ua>. (дата звернення: 15.08.2015)

160. Концепція сучасної мистецько-дизайнерської освіти України в умовах євроінтеграції: зб. матер. Міжнар. наук.-метод. конференції професорсько-викладацького складу і молодих учених в рамках VIII Міжнародного форуму «Дизайн-освіта 2015» / за заг. ред. В. Я. Даниленка. (Харків, 15–16 березня 2015 р.). Харків: ХДАДМ, 2015. 220 с.

161. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах. Комплексна програма художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх та позашкільних закладах. *Інформаційний збірник МОН України*. 2004. №10. 31 с.

162. Корниенко В. С. О законах красоты. Харьков: Изд-во Харьковского ун-та, 1970. 224 с.

163. Корольова І. І. Естетичне виховання студентів вищих педагогічних навчальних закладів у процесі культуротворчої діяльності: автореф. дис. ... канд пед наук: 13.00.04. Умань, 2012. 20 с.

164. Корницька А. А. Педагогічні засади використання етнодизайну у професійній підготовці інженерів-педагогів швейного профілю: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2010. 20 с.

165. Косюк В. Р. Розвиток творчих художніх здібностей – один з головних чинників у процесі професійної підготовки майбутніх дизайнерів. *Концепція сучасної мистецько-дизайнерської освіти України в умовах євроінтеграції*: Матеріали Міжнародної наук.-метод. конф. (Харків, 15-16 жовтня 2015 р.). Харків, 2015. С. 61–62.

166. Красюк І. О. Формування естетичної культури та рівень підготовки дизайнерів у ВНЗ. *Актуальні проблеми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів*: Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. Кривий Ріг, 2017. С. 43–45.

167. Кремень В. Г. Інновація в контексті науки і освітньої практики. *Розвиток педагогічної освіти в контексті цивілізаційних змін*: Науковий вісник Миколаївського держ. ун-ту імені В. О. Сухомлинського. Миколаїв, 2010. С. 5–11.

168. Кремень В. Г. Модернізація освіти – важливий чинник соціального, економічного і політичного розвитку України. *Вісник НАН України*, 2015. №3. С. 23–25.

169. Кремень В. Г. Національна освіта як соціокультурне явище. *Учитель*. 1999. №11–12. С. 10–17.

170. Кремень В. Г. Освіта у вимірах методології синергетики. *Педагогічна і психологічна науки в Україні*: зб. наук. пр.: в 5-ти т. Т. 1: *Загальна педагогіка та філософія освіти*. Київ: Педагогічна думка, 2012. С. 11–22.

171. Кремень В. Г. Особистість в системі освіти. *Теоретико-методологічні проблеми розвитку особистості в системі неперервної освіти*: Матеріали методологічного семінару АПН України 16 грудня 2004 р. / за ред. С. Д. Максименка. Київ, 2003. С. 3–7.

172. Кремень В. Г. Поступ до нової філософії освіти в Україні. *Розвиток педагогічної і психологічної науки в Україні 1992–2002*: зб. наук. пр. до 10 річчя АПН України. Академія педагогічних наук України. Ч. 1. Харків: «ОВС», 2002. С. 9–23.

173. Кремень В. Г. Якісна освіта і нові вимоги часу. *Педагогічна і психологічна науки в Україні*: зб. наук. пр.: в 5-и т. Т. 1: *Теорія та історія педагогіки*. Київ: Педагогічна думка, 2007. С. 11–24.

174. Крылова Н. Б. Формирование культуры будущего специалиста. Москва: Высшая школа, 1990. 142 с.

175. Крылова Н. Б., Печко Л. П. Формирование эстетической культуры личности: школа, трудовой коллектив, вуз. Москва: Знание, 1986. 64 с.

176. Кудін В. О. Естетичне в системі навчання і виховання. *Єдність раціонального та емоційно-почуттєвого в освітньо-виховних системах*: наук.-метод. зб. Харків: ХДПУ, 1996. С. 12–14.

177. Кудин В. А. Избранные произведения: в 5 т. Т. 4: *Эстетика и творчество*. Київ: Новый мир, 2009. 416 с.

178. Кудін В. О. Мистецтво і духовний світ молоді. Київ: Рад. школа, 1983. 96 с.

179. Кудінова Г. Л. Естетичні почуття як основоположний компонент розвитку духовності студентів. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. № 4 (51). 2012. С. 43–49.

180. Кузьмінський А. І. Моделювання освітньо-професійної підготовки майбутнього фахівця в контексті компетентнісного підходу. *Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології*. Київ, 2012. Т.1. С. 29–42.

181. Куленко М. Я. Основи графічного дизайну: підручник. Київ: Кондор, 2006. 492 с.

182. Кулініч Л. О. Формування естетичної культури майбутніх дизайнерів засобами об'ємного моделювання. *Актуальні проблеми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів*: Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. Кривий Ріг, 2017. С. 117–119.

183. Культура і творча активність / Л. Т. Левчук, О. М. Лінчук, І. М. Даниленко та ін. Київ: Либідь, 1992. 128 с. (Серія «Етика, естетика і теорія культури»: Вип. 37).

184. Культура и развитие человека: очерк філос.-методол. проблем /

Іванов В. П., Козловский В. П., Быстрицкий Е. К. и др.; отв. ред. В. П. Иванов. Київ: Наукова думка, 1980. 320 с.

185. Кучер С. Л. Формування мотиваційного компоненту дизайн-діяльності студентів при виконанні проектів з дизайну одягу. *Концепція сучасної мистецько-дизайнерської освіти України в умовах євроінтеграції: Матеріали міжнародної наук.-метод. конф. (Харків, 15-16 жовтня 2015 р.)*. Харків, 2015. С. 63–64.

186. Кучерюк Д. Ю. Естетичне сприйняття предметного середовища. Київ: Наукова думка, 1973. 143 с.

187. Леонтьев А. Н. Некоторые проблемы психологии искусства. *Избр. психол. труды*. Москва, 1983. Т. 2. С. 230–240.

188. Леонтьев А. Н. Психологические вопросы формирования личности студента. *Психология в вузе*. 2003. №1–2. С. 232–241.

189. Лесик К. М. Формування естетичної культури особистості з ознаками лідерської обдарованості: методологічні орієнтири, критерії оцінювання. *Педагогічні засади сучасної професійної підготовки у ВНЗ: зб. наук. пр. / за ред. Г. Є Гребенюка*. Київ, 2006. С. 184–194.

190. Лещенко М. П. Зарубіжні технології підготовки учителів до естетичного виховання. АПН України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. 2-е вид., доп. Київ, 1996. 192 с.

191. Лігачова А. О. Деякі проблеми викладання естетики в вузі художнього профілю. *Вісник Харківського художньо-промислового інституту*. Харків., 2000. Вип. 3. С. 21–22.

192. Липский В. Н. Эстетическая культура и личность. Москва: Знание, 1987. 128 с.

193. Лісова С. В. Естетична культура особистості як складова підготовки майбутнього фахівця в системі професійної освіти. *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*. 2010. Вип. 50. С. 60–63.

194. Лісунова Л. В. Формування естетичного сприйняття майбутніх

учителів образотворчого мистецтва у процесі вивчення художньо-графічних дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2015. 20 с.

195. Лічкова В. А. Естетика і професійна освіта. *Вісник Чернігівського державного педагогічного ун-ту імені Т. Г. Шевченка. Серія: педагогічні науки*. Чернігів: ЧДПУ імені Т. Г. Шевченка, 2009. Вип. 7. №72. С. 28–31.

196. Лихачев Б. Г. Теория эстетического воспитания школьников: учеб. пособ. Москва: Просвещение, 1985. 176 с.

197. Лыкова И. А. Эстетическое отношение как интегральная категория эстетики и художественной педагогії. *Междисциплинарный интегрированный подход к обучению и воспитанию*: сб. науч. ст. / ред.-сост. Е. П. Олесина; под общ. ред. Л. Г. Савенковой. Москва: ИХО РАО, 2006. С. 80–88.

198. Лосев А. Ф. Эстетика природы: природа и ее стилевые функции. М. А. Тахо-Годи. Киев: Коллегиум, 1998. 240 с.

199. Макаренко А. С. Методика організації виховного процесу. *Твори: у 7-и т.* Київ: Рад. школа, 1954. Т. 5. 484 с.

200. Максименко Г. Моделювання процесу професійної підготовки майбутніх дизайнерів на основі інтеграції дисциплін спеціального циклу. *Гуманізація навчально-виховного процесу*: зб. наук. пр. / за заг. ред. проф. В. І. Сипченка. Слов'янськ: СДПУ, 2009. Вип. XI.IV. 267 с.

201. Максименко Г. Є. Формування художньо-графічних умінь майбутніх дизайнерів у процесі вивчення фахових дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2009. 20 с.

202. Максименко С. Д. Теоретико-методологічні засади генези особистості. *Теоретико-методологічні проблеми розвитку особистості в системі неперервної освіти*: Матеріали методолог. семінару АПН України (Київ, 16 грудня 2004 року / за ред. акад. С. Д. Максименка. Київ, 2005. С. 18–34.

203. Максимчук Ю. В. Естетичне виховання студентської молоді у процесі клубної роботи: метод. посібник. Херсон, 2003. 43 с.

204. Мамчур Н. С. Теоретико-методологічні засади поняття «естетична культура особистості». *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т імені Григорія Сковороди»* Дод. 1 до Вип. 7, Том V (60): Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». Київ: Гнозис, 2016. С. 136–144. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inuv_2016_3_38 (дата звернення: 03.05.2016)

205. Масол Л. М. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах. *Інформаційний збірник МОНУ*. 2004. №10. С. 4–9.

206. Масол Л. М. Методологія художественного образования в контексте европейской концепции глобализации. *Вісн. Луган. нац. пед. ун-ту імені Тараса Шевченка*. 2006. №8(103): Пед. науки. Ч.1. С. 138–142.

207. Матюшкин А. М. Концепция творческой одаренности. *Вопросы психологии*. 1989. № 6. С. 29–23.

208. Межуев В. М. Философия культуры в системе современного знания. *Личность. Культура. Общество*. 2004. Вып. 2(22). С. 135–155.

209. Мельничук С. Г. Искусство в системе эстетического воспитания студентов. *Целостный процесс эстетического развития личности*: тез. докл. и выступ. на Всесоюз. науч.-практ. семинаре, (Херсон 18–21 апреля 1989 г.) / сост. В. Г. Бутенко. Москва, 1989. С. 66–68.

210. Мельничук С. Г. Теорія і практика формування естетичної культури майбутніх учителів: історико-педагогічний аспект 1860–1990 рр.: моногр. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. Володимира Винниченка, 2006. 248 с.

211. Мироненко В. П., Лисняк З. Ю. Актуальні проблеми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів. *Актуальні проблеми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів*: Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. Кривий Ріг, 2017. С. 17–19.

212. Миропольська Н. Є. Формувати почуття прекрасного. Київ: Знання, 1987. 32 с.

213. Мистецька школа в системі національної освіти України: навч.-

метод. посіб. / ред. колегія: Голод І. В. (відп. ред.), Голубець О. М., Варламова Т. Б. Львів: Вид-во «Брати Сиротинські і К», 1999. 204 с.

214. Моль А. Теория информации и эстетическое восприятие / пер. с фр. Б. Власюка; под. ред. Р. Зарипова, В. Иванова; вступ ст. Б. Бирюкова, С. Плотникова. Москва: Мир, 1966. 351 с.

215. Москвичева Л. Н. Эстетическое развитие личности и ее творческий потенциал. Москва, 1985.

216. Національна доктрина розвитку освіти. *Збірник державних документів, що регламентують роботу закладів освіти України* / упор. С. Г. Мельничук. Кіровоград: КДПУ, 2004. С. 120–133.

217. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. Київ: Шкільний світ, 2001. 16 с.

218. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. URL: <http://www.osvita.org.ua> (дата звернення: 05.05.2015).

219. Неменский Б. Принципы программы непрерывного художественного образования. *Образовательная область «Искусство»*: сб. науч.-метод. мат. по проблемам непрерывного художественного образования / отв. ред. Л. Е. Курнешова. Москва: Шк. кн., 2000. С. 21–33.

220. Неменский Б. Мудрость красоты: о проблеме эстетического воспитания: кн. для учит. Москва: Просвещение, 1987. 255 с.

221. Нечипоренко М. В. Формування естетичної культури студентів класичних університетів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2005. 23 с.

222. Ничкало Н. Г. Професійна освіта: словник. Київ: Вища освіта, 2000. 680 с.

223. Овсієнко Я. М. Професійна підготовка майбутніх фахівців з виготовлення художньо-керамічних виробів у спеціалізованих загальноосвітніх навчальних закладах художньо-естетичного профілю: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2013. 20 с.

224. Овсянников М. Ф. История эстетической мысли: учеб. пособ.

Москва: Высшая школа, 1984. 336 с.

225. Олексюк О. М. Формування духовного потенціалу студентської молоді у процесі професійної підготовки: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 1997. 40 с.

226. Оніщенко О. Естетичне виховання: історичні традиції та сучасність. *Мистецтво та освіта*. 1998. №3. С. 2–6.

227. Організація естетичної освіти вчителя: моногр. збірник / наук. ред. і упоряд. Н. І. Бутенко. Херсон: ХДПІ, 1997. 94 с.

228. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над об'ємними художньо-естетичними композиціями, присвяченими стилізації природної форми: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для студентів напряму підготовки 6.020207 Дизайн галузі знань 0202 Мистецтво / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: КДПУ, 2009. 60 с.

229. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над художньо-естетичними вправами, присвяченими зображенню контрасту величини, форми і тону: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для студентів спеціальності 6.020207 Дизайн напряму підготовки 0202 Мистецтво / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: КДПУ, 2009. 43 с.

230. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над художньо-естетичними вправами, присвяченими зображенню контрасту величини, форми і тону: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для студентів напряму підготовки 6.020207 Дизайн галузі знань 0202 Мистецтво / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: КДПУ, 2009. 29 с.

231. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над художньо-естетичними вправами, присвяченими створенню статичної та динамічної композицій: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для студентів напряму підготовки 6.020207 Дизайн галузі знань 0202 Мистецтво / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: КДПУ, 2009. 32 с.

232. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над художньо-естетичними вправами, присвяченими створенню симетричної

та асиметричної композицій: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для студентів напряму підготовки 6.020207 Дизайн галузі знань 0202 Мистецтво / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: КДПУ, 2009. 34 с.

233. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над художньо-естетичними вправами, присвяченими створенню врівноваженої та нерівноваженої композицій: наочно-методичні матеріали і рекомендації для студентів напряму підготовки 6.020207 Дизайн галузі знань 0202 Мистецтво / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: КДПУ, 2009. 35 с.

234. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над об'ємними художньо-естетичними композиціями, присвяченими трансформації природної форми: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для студентів напряму підготовки 6.020207 Дизайн галузі знань 0202 Мистецтво / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: КДПУ, 2010. 28 с.

235. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над проектами естетичного оформлення міського просторового середовища: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для студентів напряму підготовки 6.020207 Дизайн галузі знань 0202 Мистецтво; спеціалізація «Графічний дизайн» / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: КДПУ, 2010. 40 с.

236. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над проектами естетичного оформлення вивіски мережі магазинів екологічно чистих продуктів «Джерельце»: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для студентів напряму підготовки 6.020207 Дизайн галузі знань 0202 Мистецтво; спеціалізація «Графічний дизайн» / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: КДПУ, 2011. 53 с.

237. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над проектами естетичного оформлення просторового середовища до Дня Землі: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для студентів напряму підготовки 6.020207 Дизайн галузі знань 0202 Мистецтво; спеціалізація «Графічний дизайн» / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: КДПУ, 2011.

65 с.

238. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над об'ємними художньо-естетичними композиціями, присвяченими трансформації природної форми: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для студентів напряму підготовки 6.020207 Дизайн галузі знань 0202 Мистецтво / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: ДВНЗ «КНУ» КП, 2012. 21 с.

239. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над проектами естетичного оформлення вивіски магазину дитячого харчування «Малютко»: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для студентів напряму підготовки 6.020207 Дизайн галузі знань 0202 Мистецтво; спеціалізація «Графічний дизайн» / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: ДВНЗ «КНУ» КП, 2012. 52 с.

240. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над проектами естетичного оформлення просторового середовища до Дня студента: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для студентів напряму підготовки 6.020207 Дизайн галузі знань 0202 Мистецтво; спеціалізація «Графічний дизайн» / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: ДВНЗ «КНУ» КП, 2012. 50 с.

241. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над об'ємними художньо-естетичними композиціями, присвяченими трансформації природної форми: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для студентів напряму підготовки 6.020207 Дизайн галузі знань 0202 Мистецтво / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: ДВНЗ «КНУ» КП, 2013. 16 с.

242. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над проектами естетичного оформлення вивіски мережі магазинів екологічно чистих товарів для дому «Буратіно»: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для студентів напряму підготовки 6.020207 Дизайн галузі знань 0202 Мистецтво; спеціалізація «Графічний дизайн» / уклад.

В. В. Томашевський. Кривий Ріг: ДВНЗ «КНУ» КПІ, 2013. 46 с.

243. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над художньо-естетичними вправами, присвяченими зображенню контрасту величини, форми і тону: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для студентів напряму підготовки 6.020207 Дизайн галузі знань 0202 Мистецтво / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: ДВНЗ «КНУ» КПІ, 2013. 54 с.

244. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над комплексними проектами розробки веб-сайтів: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для студентів напряму підготовки 6.020207 Дизайн галузі знань 0202 Мистецтво; спеціалізація «Графічний дизайн» / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: ДВНЗ «КНУ» КПІ, 2014. 34 с.

245. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над об'ємними художньо-естетичними композиціями, присвяченими стилізації природної форми: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для студентів напряму підготовки 6.020207 Дизайн галузі знань 0202 Мистецтво / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: ДВНЗ «КНУ» КПІ, 2014. 41 с.

246. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над проектами естетичного оформлення вивіски магазину молодіжного брендового одягу «Стиліст»: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для студентів напряму підготовки 6.020207 Дизайн галузі знань 0202 Мистецтво; спеціалізація «Графічний дизайн» / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: ДВНЗ «КНУ» КПІ, 2014. 46 с.

247. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над художньо-естетичними вправами, присвяченими розробці площинних композицій: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для студентів напряму підготовки 6.020207 Дизайн галузі знань 0202 Мистецтво / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: ДВНЗ «КНУ» КПІ, 2014. 33 с.

248. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над художньо-естетичними вправами, присвяченими зображенню контрасту величини, форми і тону: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для

студентів напряму підготовки 6.020207 Дизайн галузі знань 0202 Мистецтво / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: ДВНЗ «КНУ» КПІ, 2014. 61 с.

249. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над комплексними проектами розробки фірмового стилю: науково-методичні матеріали і рекомендації: для студентів напряму підготовки 6.020207 Дизайн галузі знань 0202 Мистецтво; спеціалізація «Графічний дизайн» / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: ДВНЗ «КНУ» КПІ, 2015. 173 с.

250. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над об'ємними художньо-естетичними композиціями, присвяченими трансформації природної форми на основі одного або декількох модулів: науково-методичні матеріали і рекомендації: для студентів напряму підготовки 6.020207 Дизайн галузі знань 0202 Мистецтво / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: ДВНЗ «КНУ» КПІ, 2015. 25 с.

251. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над проектами естетичного оформлення вивіски мережі магазинів музичних інструментів «Акорд»: науково-методичні матеріали і рекомендації: для студентів напряму підготовки 6.020207 Дизайн галузі знань 0202 Мистецтво; спеціалізація «Графічний дизайн» / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: ДВНЗ «КНУ» КПІ, 2015. 65 с.

252. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над проектами естетичного оформлення Криворізького професійного гірничо-технологічного ліцею: науково-методичні матеріали і рекомендації: для студентів напряму підготовки 6.020207 Дизайн галузі знань 0202 Мистецтво; спеціалізація «Графічний дизайн» / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: ДВНЗ «КНУ» КПІ, 2015. 65 с.

253. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над проектами естетичного оформлення просторового середовища до Дня захисту дітей: науково-методичні матеріали і рекомендації: для студентів напряму підготовки 6.020207 Дизайн галузі знань 0202 Мистецтво; спеціалізація «Графічний дизайн» / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг:

ДВНЗ «КНУ» КПІ, 2015. 105 с.

254. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над комплексними проектами розробки фірмового стилю: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для студентів спеціальності 022 Дизайн галузі знань 02 Культура і мистецтво; спеціалізація «Графічний дизайн» / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: ДВНЗ «КНУ» КПІ, 2016. 124 с.

255. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над об'ємними художньо-естетичними композиціями, присвяченими трансформації природної форми на основі одного або декількох модулів: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для студентів спеціальності 022 Дизайн галузі знань 02 Культура і мистецтво / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: КДПУ, 2016. 26 с.

256. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над художньо-естетичними вправами, присвяченими розробці площинних композицій: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для студентів спеціальності 022 Дизайн галузі знань 02 Культура і мистецтво / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: КДПУ, 2016. 41 с.

257. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над об'ємними художньо-естетичними композиціями, присвяченими трансформації природної форми на основі одного або декількох модулів: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для студентів спеціальності 022 Дизайн галузі знань 02 Культура і мистецтво / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: КДПУ, 2017. 16 с.

258. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над проектами естетичного оформлення вивіски мережі магазинів з продажу мобільних телефонів та аксесуарів «Чорно-біла»: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для студентів спеціальності 022 Дизайн галузі знань 02 Культура і мистецтво; спеціалізація «Графічний дизайн» / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: КДПУ, 2017. 48 с.

259. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів

над проектами естетичного оформлення вивіски мережі магазинів рибальства та мисливства «Золота рибка»: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для студентів спеціальності 022 Дизайн галузі знань 02 Культура і мистецтво; спеціалізація «Графічний дизайн» / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: КДПУ, 2017. 59 с.

260. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над проектами естетичного оформлення Криворізького державного педагогічного університету: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для студентів спеціальності 022 Дизайн галузі знань 02 Культура і мистецтво; спеціалізація «Графічний дизайн» / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: КДПУ, 2017. 70 с.

261. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над проектами естетичного оформлення просторового середовища до Дня дизайнера: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для студентів спеціальності 022 Дизайн галузі знань 02 Культура і мистецтво; спеціалізація «Графічний дизайн» / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: КДПУ, 2017. 85 с.

262. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над художньо-естетичними вправами, присвяченими розробці площинних композицій: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для студентів спеціальності 022 Дизайн галузі знань 02 Культура і мистецтво / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: КДПУ, 2017. 36 с.

263. Організація та результати творчої роботи майбутніх дизайнерів над художньо-естетичними вправами, присвяченими розробці площинних композицій: наочно-методичні матеріали і рекомендації: для студентів спеціальності 022 Дизайн галузі знань 02 Культура і мистецтво / уклад. В. В. Томашевський. Кривий Ріг: КДПУ, 2017. 41 с.

264. Оршанський Л. В. Естетична культура майбутніх фахівців у галузі дизайну: сутність та структура. *Молодь і ринок*. 2019 № 7 (174). С. 23–28.

265. Оршанський Л. В., Ліщинська-Кравець Г. Л., Король А. М., Сирота

В. М., Тименко В. П. Початкова дизайн-освіта: готовність учителя до організації художньої праці з обдарованими учнями: моногр. / за ред. В. П. Тименка. К.: Інформаційні системи. 2010. 514 с. (авт. С. 166–334, 382–449).

266. Оршанський Л. В. Формування художньої культури особистості вчителя у контексті глобалізації. *Молодь і ринок*. 2010 № 6 (65). С. 22–26.

267. Оршанський Л. В., Курач М. С. Дизайн як культурно-ціннісна універсалія. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія: Педагогіка. Соціальна робота* / гол. ред. І. В. Козубовська. Ужгород: УжНУ, 2013. № 27. С. 138–140.

268. Оршанський Л. В., Курач М. С. До проблеми вітчизняного дизайну та дизайн-освіти: *Вісник Донбаського державного педагогічного університету: Серія: Технологічна та професійна освіта*. Слов'янськ: ДВНЗ «ДДПУ». 2013. С.25–34.

269. Оршанський Л. В., Нищак І. Д., Ясеницька Ж. В. Естетичне виховання особистості: від Сократа до Даттона. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: наук. журнал / гол. ред. А. А. Сбруєва. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. № 3 (67). С. 231–242.

270. Основи національного виховання: концептуальні положення / за заг. ред. В. Г. Кузя, Ю. Д. Руденка, З. О. Сергійчик. Київ, 1993. Т. 1. 152 с.

271. Основи художньої культури. Теорія та історія світової художньої культури: навч. посіб для вищ. навч. закл. / за ред. В. О. Лозового, Л. В. Анучиної. Харків: Основа, 1997. 320 с.

272. Отич О. М. Естетичний сенс індивідуальності. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент*: зб. наук. пр. / Мистецький ін-т художнього моделювання та дизайну ім. Сальвадора Далі. Київ, 2008. Вип. 3. С. 40–52.

273. Отич О. М. Естетичні та етичні засади особистісного розвитку педагога. *Естетика і етика педагогічної дії*: зб. наук. пр. Полтава, ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2011. Вип. 1. С. 48–56.

274. Отич О. Особливості художньо-естетичного розвитку особистості у системі професійної освіти. URL:

http://lib.iitta.gov.ua/5884/1/стаття_Отич.pdf (дата звернення: 15.04.2016).

275. Отич О. М. Технологія розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійної школи на основі використання мистецтва. *Творчий розвиток особистості засобами мистецтва* / ред. Н. Г. Ничкало. Чернівці, 2011. С. 75–131.

276. Павлова О. Ю. Онтологічний статус естетичного досвіду: моногр. Київ: ПАРАПАН, 2008. 262 с.

277. Падалка Г. М. Формирование эстетических идеалов и вкусов будущих учителей музыки: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Київ, 1989. 49 с.

278. Пантус Н. М. Удосконалення методики викладання дисципліни «Основи формотворення» у вищих навчальних закладах. *Концепція сучасної мистецько-дизайнерської освіти України в умовах євроінтеграції*: Матеріали Міжнародної наук.-метод. конф. Харків, 2015. С. 86–88.

279. Пастырь И. В. Креативность познания композиции изобразительного искусства. Измаил: Измаильский государственный гуманитарный университет, 2005. 148 с.

280. Пастухова Ю. А. Художньо-естетичне виховання студентської молоді в цілісному педагогічному процесі університету: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Луганськ, 2009. 20 с.

281. Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. праць № 16. Спеціальний випуск: Мистецько-педагогічна освіта (теорія, методи, технології) / редкол. Буряк В. К. (гол. ред.) та ін. Кривий Ріг: КДПУ, 2006. Ч. 1. 372 с.

282. Педагогіка вищої та середньої школи: Мистецька освіта в Україні (теорія, методи, технології): зб. наук. пр. / редкол. Буряк В. К. (гол. ред.) та ін. Кривий Ріг: КДПУ, 2009. Вип 26. 427 с.

283. Педагогічна і психологічна науки в Україні: зб. наук. пр. до 15-річчя АПН України у 5-и т. Т. 1. Теорія і історія педагогіки. Київ: Педагогічна думка, 2007. 360 с.

284. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. Київ: Педагогічна думка, 2001. 516 с.

285. Педагогічні пошуки в галузі мистецької освіти в Україні на межі третього тисячоліття: традиції, сучасність, перспективи: зб. тезів за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції (Луганськ, 4-6 квітня 2001 р.) / Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв; Луганський коледж культури і мистецтв / О. М. Мамченко (відп. ред.). Луганськ, 2001. 226 с.

286. Петько Л. В. Виховання естетичної культури студентів в умовах університету. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного ун-ту. Серія: Педагогіка*: зб. наук. пр. Бердянськ: ФОП Ткачук О. В., 2017. Вип. 1. С. 262–268.

287. Петрова Г. А. Воспитание эстетической культуры. *Разработка модели системы воспитания в высшем учебном заведении (на опыте Казанского гос. ун-та.* URL: http://old.kpfu.ru/infres/nikolaev/2001/g12_1_2.htm (дата обращения: 01.05.2016).

288. Печко Л. П. Эстетическая культура и воспитание человека. Москва: ВНМЦ, 1991. 102 с.

289. Печко Л. П. Искусство в развитии художественно-эстетического опыта формирующейся личности. *Эстетический опыт как источник активности творческого воображения в художественном образовании*: сб. науч. тр. Москва: Секрет фирмы, 2004. С. 12–17.

290. Печко Л. П. Общая и эстетическая культура в образовании и развитии личности. *Культура, опыт, воображение развивающейся личности в художественном образовании*: сб. науч. тр. и материалов науч.-практ. конф. 2008. Вып. II. С. 18–26.

291. Печко Л. П. Развитие культурно-эстетического сознания личности в образовании (к обоснованию концептуального подхода). *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014.

Вип. 133. С. 41–50.

292. Печко Л. П. Формирование эстетического сознания у детей школьного возраста. *Эстетическое сознание и процесс его формирования* / Н. Киященко, Н. Лейзеров. Москва: Искусство, 1981. С. 241–253.

293. Печко Л. П. Уровни эстетического сознания и отношения старшеклассников к миру прекрасного. *Структура и уровни эстетического сознания у старшеклассников*: сб. науч. тр. / редкол. Е. П. Крупник, В. Ф. Козьмин, Л. П. Печко. Москва, 1989. С. 6–29.

294. Пискун О. М. Дидактичні засади художньо-конструкторської підготовки майбутнього вчителя трудового навчання: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Чернігів, 2009. 20 с.

295. Пічкур М. О. Композиція як фундаментальне поняття гуманітарних знань. *Реклама і дизайн XXI сторіччя: освіта, культура, економіка*: зб. наук. пр. Київ, 2001. С. 178–179.

296. Пічкур М. О. Формування професійної культури майбутнього вчителя образотворчого мистецтва (на матеріалі композиції): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. Київ, 2000. 21 с.

297. Побережна Л. Л. Естетична культура як інтегрована якість особистості. *Соціалізація особистості*: зб. наук. пр. / за ред. А. Й. Капської; НПУ ім. М. П. Драгоманова. Київ: Логос, 2003. Т. XX. С. 28–36.

298. Покотило Г. Концептуальні засади викладання естетики у художньому вузі. *Художня освіта в Україні. Сучасний стан, проблеми розвитку*: Матеріали наук.-практ. конф. Київ, 1998. С. 42–43.

299. Покровщук Л. М. Комп'ютерні технології у творчому розвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва: метод. посіб. Херсон, 2005. 92 с.

300. Покровщук Л. М. Теоретичні засади розвитку творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва в умовах застосування комп'ютерних технологій. *Педагогічні науки*: зб. наук. пр. №40. Херсон:

Вид-во ХДУ, 2005. С. 343–347.

301. Полудень Л. І. Формування професійної майстерності дизайнера інтер'єру в системі вищої мистецької освіти: моногр. Черкаси: Видавець Вовчок О. Ю., 2017. 212 с.

302. Полудень Л. І. Формування професійної майстерності дизайнера інтер'єру в умовах університетської освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Черкаси, 2013. 20 с.

303. Пономарьова О. М. Формування музично-естетичних орієнтацій майбутніх учителів у позанавчальній діяльності: метод. посіб. Херсон, 2006. 90 с.

304. Пономарев Я. А. Психология творчества и педагогика. Москва: Педагогика, 1976. 280 с.

305. Попова О. В., Губа А. В. Особистісно-діяльнісний підхід. *Наукові підходи до педагогічних досліджень*: колект. моногр. Харків, 2012. С. 216–244.

306. Постанова Кабінету Міністрів України «Про першочергові заходи щодо розвитку національної системи дизайну та ергономіки і впровадження їх досягнень у промисловому комплексі, об'єктах житлової, виробничої та соціально-культурної сфер» № 37-97 від 20.01.1997 р. URL: https://kodeksy.com.ua/norm_akt/source-КМУ/type-Постанова/37-97-п-20.01.1997.htm. (дата звернення: 28.01.2013).

307. Приобщение личности к эстетической культуре в педагогическом процессе: сб. науч. тр. / под. общ ред. Л. П. Печко. Москва, 1991. 110 с.

308. Проблеми естетичного виховання та художньої освіти в системі професійної підготовки вчителів: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Полтава 17–19 травня 1995 р.). Полтава, 1995. 249 с.

309. Проблемы эстетического развития личности школьника / под ред. А. И. Бурова, Е. В. Квятковского. Москва: Педагогика, 1987. 96 с.

310. Професійна та естетична підготовка вчителя: метод. посіб. / наук. ред. та упоряд. Н. І. Бутенко. Київ, 1995. 42 с.

311. Психологічний словник / за ред. В. І. Войтка. Київ, 1982. 215 с.
312. Прусак В. Ф. Організаційно-педагогічні засади підготовки майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах України: автореферат дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2009. 20 с.
313. Прусак О. Р. Інновації в архітектурі та дизайні середовища на прикладі використання природного прототипу «Хмара». *Концепція сучасної мистецько-дизайнерської освіти України в умовах євроінтеграції*: Матеріали Міжнародної наук.-метод. конф. (Харків, 15-16 жовтня 2015 р.). Харків, 2015. – С. 104–107.
314. Пташук О. А. Естетична культура особистості як мета естетичного виховання: теоретичний аналіз. *Іноватика у вихованні*. 2016. Вип. 3. С. 289–295.
315. Рагулін Є. До питання про методику навчання студентів-дизайнерів. *Художня освіта в Україні. Сучасний стан, проблеми розвитку*: Матеріали наук.-практ. конф. Київ, 1998. С. 60–63.
316. Рагулін Є. Художня підготовка дизайнерських кадрів в Україні. Київ, 1999. 233 с.
317. Радул В. В., Краснощок І. П., Лебедик І. В. Дослідження особливостей самореалізації особистості: моногр. Київ: Імекс-ЛТД, 2009. 352 с.
318. Резніченко М. І. Дизайн-освіта в початковій школі України (проблеми і досвід). *Актуальні проблеми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів*: Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. Кривий Ріг, 2017. С. 19–22.
319. Рибалка В. В. Психологія розвитку творчої особистості: навч. посіб. для студ. вузів / АПН України, Інститут педагогіки і психології професійної освіти. Київ, 1996. 236 с.
320. Роганова М. В. Культурологічні аспекти виховання студентів вищих навчальних закладів. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*: зб. наук. пр. Луганськ, 2012. Вип. 5(52). С. 196–204.

321. Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002: зб. наук. пр. до 10-річчя АПН України / Академія педагогічних наук України. Харків: «ОВС», 2002. Ч. 1. 640 с.

322. Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002: зб. наук. пр. до 10-річчя АПН України / Академія педагогічних наук України. Харків: «ОВС», 2002. Ч. 2. 416 с.

323. Романишина Л. М., Островська Н. Д. Особистісно орієнтований підхід у викладанні гуманітарних дисциплін у вищій школі. *Теорія і методика виховання*: Наук.-пед. вісник. Херсон, Олді-плюс, 2017. Вип. 8. С. 36–41.

324. Романишина О. Я., Островська Н. Д., Романишина Л. М. Формування професійної ідентичності у студентів історичного факультету. *Теорія і методика виховання*: Наук.-пед. вісник. Херсон, Олді-плюс, 2017. Вип. 7. С. 27–30.

325. Романишина О. Я. Інформаційна культура студентів технічного коледжу як складова їх професійної компетентності. *Теорія і методика виховання*: Наук.-пед. вісник. Херсон: Видавець Грінь Д. С., 2016. Вип. 6. С. 37–40.

326. Романишина О. Я., Школяр Н. В. Мотиваційне забезпечення процесу формування термінологічної компетентності майбутніх графічних дизайнерів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: зб. наук. пр. / редкол. : Т.І. Сущенко (голов. ред.) та ін. Запоріжжя: КПУ. 2018. Вип. 56–57 (109–110). С. 350–357.

327. Роменець В. А. Психологія творчості: навч. посіб. 2-ге вид. доп. Київ: Либідь, 2001. 288 с.

328. Руденченко А. А. Розвиток обдарованості студентів вищих навчальних закладів засобами етнодизайну: теорія і практика: моногр. Київ: Видавництво НПУ імені М. Драгоманова, 2006. 367 с.

329. Руденченко А. А. Теоретичні і методичні засади навчання етнодизайн студентів у вищих мистецьких навчальних закладах: автореф.

дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02. Київ, 2017. 42 с.

330. Рудий А. А. Особливості формування професійних якостей майбутнього дизайнера. *Актуальні проблеми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів*: Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. Кривий Ріг, 2017. С. 61–62.

331. Рудницька О. П. Мистецтво у контексті розвитку духовної культури особистості. *Художня освіта і проблеми виховання молоді*: зб. наук. ст. Київ, 1997. С. 3–9.

332. Рудницька О. Мистецтво у розвитку культури студентів. *Діалог культур: Україна у світовому контексті. Мистецтво і освіта*: зб. наук. пр. Львів: Каменяр, 1998. Вип. 3. С.82–88.

333. Рудницька О. П. Педагогіка загальна та мистецька: навч. посіб. Київ: ТОВ «Інтерпроф», 2002. 270 с.

334. Рудницька О. П. Про філософію мистецької освіти. *Наукові записки Тернопільського держ. педагогічного ун-ту ім. Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка*. Тернопіль, 1999. №2. С. 3–6.

335. Рудницька О. П. Світоглядна функція мистецтва. *Мистецтво та освіта*, 2001. №3. С. 10–13.

336. Рудницька О. П. Теоретичні засади сучасної мистецької освіти. *Діалог культур: Україна у світовому контексті. Художня освіта*: Львів, 2000. С. 3–12.

337. Савенко І. В. Сучасні тенденції підготовки вчителів технологій до викладання основ дизайну в закладах освіти. *Актуальні проблеми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів*: Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. Кривий Ріг, 2017. С. 22–24.

338. Саприкіна Л. В. Формування професійної компетентності майбутніх дизайнерів одягу у процесі навчання у тврчих майстернях. *Актуальні проблеми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів*: Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. Кривий Ріг, 2017. С. 62–64.

339. Саморегуляція і прогнозування соціального поведіння особистості: моногр. / під ред. А. В. Ядова. Ленінград: Наука, 1979. 264 с.
340. Сафронов Б. В. Естетичне свідомість і духовний світ особистості. Москва: Знання, 1984. 96 с.
341. Семашко О. М. Естетичне виховання і гуманізація особи. *Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності*: зб. наук. пр. Київ, 2003. Вип. 12. С. 241–243.
342. Семашко А. Н., Суна У. Ф. Розвиток естетичної культури молоді. Москва: Знання, 1980. 64 с.
343. Семашко О. Соціологія естетичного виховання. *Мистецтво та освіта*. 2003. №3. С. 7–12.
344. Семашко А. Н. Художественні потреби і їх розвиток у молоді (опит соціально-естетичного вивчення художественних потреб студентів). Київ: Вища школа, 1977. 160 с.
345. Сліпич Ю. В. Теоретико-методичні основи професійного розвитку педагогів художньо-естетичного профілю: моногр. Херсон, 2013. 180 с.
346. Смирнов Н. В. О нравственно-эстетической культуре личности. *Интеллект. Особистість. Цивілізація*: зб. наук. пр. / голов. ред. О. О. Шубін. Донецьк, 2005. Вип. 3. С. 34–41.
347. Соколюк Л. Історичний досвід у вирішенні проблем сучасної мистецької освіти в Україні. *Художня освіта в Україні. Сучасний стан, проблеми розвитку*: Матеріали наук.-практ. конф. Київ, 1998. С. 39-41.
348. Сопіна Я. В. Формування естетичної культури студентів музично-педагогічних факультетів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Луганськ, 2003. 20 с.
349. Сотська Г. І. Естетична культура майбутніх учителів образотворчого мистецтва у контексті інтегративного підходу. *Наук. вісн. Миколаїв. держ. ун-ту. Сер.: Пед. науки*: зб. наук. пр. / Миколаїв. держ. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. Миколаїв, МДУ, 2012. Вип. 36. Т. 1. С. 63–67.
350. Софіщенко О. В. Формування системи естетичних цінностей у

студентів педагогічного навчального закладу: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Луганськ, 2003. 20 с.

351. Стась М. І. Формування естетичних творчих якостей та умінь майбутніх учителів засобами образотворчого мистецтва: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. К., 2001. 20 с.

352. Становлення і розвиток етнодизайну: український та європейський досвід: зб. наук. праць / редкол.: гол. ред. М. І. Степаненко. Полтава: Полтавський літератор, 2012. Кн. 1. 424 с.

353. Становлення і розвиток етнодизайну: український та європейський досвід: зб. наук. праць / редкол.: гол. ред. М. І. Степаненко. Полтава: Полтавський літератор, 2012. Кн. 2. 429 с.

354. Стрітьєвич Т. М. Принципи реалізації дизайн-освіти в сучасному освітньому просторі. *Актуальні проблеми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів*: Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. Кривий Ріг, 2017. С. 64–66.

355. Структура и уровни эстетического сознания старшеклассников: сб. науч. трудов / редкол.: Е. П. Крупник, В. Ф. Козьмин, Л. П. Печко. Москва: АПН СССР, 1989. 126 с.

356. Суна У. Ф. Эстетическая культура студента: опыт социологического анализа. Москва: Моск. ун-т, 1977. 69 с.

357. Суна У.Ф., Петров В. М. Социология эстетической культуры: Проблемы методологии и методики. Рига: Зинанте, 1985. 271 с.

358. Сухомлинська О. В. Сучасні цінності у вихованні: проблеми, перспективи. *Шлях освіти*. 1996. №1. С. 12–13.

359. Сухомлинський В. О. Естетичне виховання і культура почуттів. *Вибрані твори: в 5-ти т.* Київ: Рад. школа, 1976. Т. 1. С. 177–184.

360. Сухомлинський В. О. Народження громадянина. *Вибрані твори: в 5-ти т.* Київ: Рад. школа, 1977. Т. 3. С. 5–282.

361. Сухомлинський В. О. Павлишська середня школа. *Вибрані твори:*

в 5-ти т. Київ: Рад. школа, 1977. Т. 4. С. 7–389.

362. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. *Вибрані твори: в 5-ти т.* Київ: Рад. школа, 1977. Т. 1. С. 53–206.

363. Тарарак Н. Г. Формування ціннісних орієнтацій студентів-дизайнерів в системі вищої освіти України. *Концепція сучасної мистецько-дизайнерської освіти України в умовах євроінтеграції: Матеріали Міжнародної наук.-метод. конф. (Харків, 15-16 жовтня 2015 р.).* Харків, 2015. С 124-126.

364. Танько Т. П. Формування національних цінностей студентської молоді засобами мистецтва. *Педагогіка і психологія: зб. наук. пр.* Харків, ХНПУ, 2011. Вип. 40. Ч.3. С. 58–64.

365. Творчість і самореалізація особи / Л. Т. Левчук, О. М. Лінчук, І. М. Даниленко та ін. Київ: Либідь, 1992. 134 с. (Серія «Етика, естетика і теорія культури»: Вип. 36).

366. Теоретико-методологічні проблеми розвитку особистості в системі неперервної освіти: матеріали методологічного семінару АПН України (16 грудня 2004 р.) / за ред. С. Д. Максименка. Київ, 2005. 716 с.

367. Тименко В. П. Становлення академічної дизайн-освіти. *Вісник Житомирського державного ун-ту імені Івана Франка: наук. журнал.* Житомир, 2007. Вип 31. С. 63–67.

368. Титаренко В. Теоретичні основи формування естетичної культури учнівської молоді. *Молодь і ринок*, 2009. Спецвипуск. С. 6–11.

369. Титаренко В. П. Теорія і практика формування естетичної культури майбутніх учителів трудового навчання засобами українських народних промислів: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02. Київ, 2009. 32 с.

370. Тканко З., Коровицький О. В авангарді української моди. З досвіду роботи Львівської академії мистецтв. *Художня освіта в Україні. Сучасний стан, проблеми розвитку: Матеріали наук.-практ. конф.* Київ, 1998. С. 83–85.

371. Ткачова Н. О. Аксіологічний підхід. *Наукові підходи до*

педагогічних досліджень: колект. моногр. Харків, 2012. С. 126–146.

372. Томашевський В. В. Актуалізація естетичної культури майбутніх дизайнерів як одна з педагогічних умов її формування у вищих навчальних закладах. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Вип. 37-1, Том VII (74): Тематичний випуск: *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*. Київ, Гнозис, 2017. С. 282–292.

373. Томашевський В. В. Аналіз стану сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Дод. 3 до вип. 31: *«Проблеми емпіричних досліджень у психології»*. Київ, Гнозис, 2014. С. 336–343.

374. Томашевський В. В. Аналіз стану сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах. *Сталий розвиток промисловості та суспільства*: матеріали Міжнародної науково-технічної конференції (Кривий Ріг, 20–22 травня 2015 р.). Кривий Ріг: КНУ, 2015. С. 31–32.

375. Томашевський В. В. Деякі аспекти концепції формування естетичної культури майбутніх дизайнерів вищих навчальних закладах. *Педагогічний альманах*: зб. наук. пр. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2016. Вип. 32. С. 22–28.

376. Томашевський В. В. Деякі аспекти сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах. *Педагогіка вищої та середньої школи*: зб. наук. пр. Кривий Ріг: ВЦ КДПУ; Айс Принт, 2016. Вип. 3 (49). С. 99–109.

377. Томашевський В. В. Дисципліна «Основи зовнішньої реклами» в художньо-педагогічній освіті. *Педагогіка вищої та середньої школи*: зб. наук. праць. Спец. вип.: *Художньо-педагогічна освіта XXI століття: теорія, методи, технології* / редкол. Буряк В. К. та ін. Кривий Ріг: КДПУ. 2005. №10. С. 262–270.

378. Томашевський В. В. До питання формування естетичної культури майбутніх дизайнерів. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки і психології*: зб. наук. праць ХНТУ. Херсон, 2012. Вип. 2 (7). С. 463–468.

379. Томашевський В. В. До питання змісту та методів діагностики сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах. *Теорія і методика виховання*: наук.-пед. вісник / за ред. В. Г. Бутенка. Херсон: Грінь Д. С., 2016. Вип. 6. С. 41–45.

380. Томашевський В. В. Дослідження стану сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки і психології*: зб. наук. праць ХНТУ. Херсон: Грінь Д. С., 2015. Вип. 1 (12). Т. 5. С. 68–70.

381. Томашевський В. В. Естетична культура дизайнера: програма і методика спецкурсу для студентів дизайнерів. Кривий Ріг, 2016. 80 с.

382. Томашевський В. В. Естетична культура майбутніх дизайнерів. Поняття та структура. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки і психології*: зб. наук. праць ХНТУ. Херсон, 2013. Вип. 1 (8). С. 390–396.

383. Томашевський В. В. Естетична культура особистості як психолого-педагогічна категорія. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (пед. науки)*. 2013. №18. Ч.ІІ. С. 119–128.

384. Томашевський В. В. Естетична культура як невід’ємна частина професійної підготовки майбутніх дизайнерів. *Актуальні проблеми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Кривий Ріг, 23–24 березня 2017 р.). Кривий Ріг: ФОП Маринченко С. В., 2017. С. 14–17.

385. Томашевський В. В. Естетична культура як соціально-історична категорія. *Педагогіка вищої та середньої школи*: зб. наук. праць / за ред З. П. Бакум. Кривий Ріг, 2013. Вип. 38. С. 355–361.

386. Томашевський В.В. Естетичний світ дизайнера: досвід, пошуки, перспективи: Антологія художньо-естетичної творчості студентів-дизайнерів. Кривий Ріг: ФОП Маринченко С.В., 2017. 53 с.

387. Томашевський В. В. Комплексна програма формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах. Кривий Ріг: КДПУ, 2015. 36 с.

388. Томашевський В. В. Комплексне проектування: програма навчальної дисципліни: для студентів спеціальності 022 «Дизайн». Кривий Ріг: КДПУ, 2017. 23 с.

389. Томашевський В. В. Критерії та показники сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів. *Педагогічні науки: зб. наук. пр. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. Вип. LXXVIII. Т. 3. С. 179–183.*

390. Томашевський В. В. Літопис становлення і розвитку системи професійної підготовки майбутніх дизайнерів у Криворізькому державному педагогічному університеті: довідник. Кривий Ріг: ДВНЗ «КНУ» КП, 2015. 44 с.

391. Томашевський В. В. Макетування та моделювання: програма навчальної дисципліни: для студентів спеціальності 7.02020701 «Дизайн». Кривий Ріг: КДПУ, 2016. 14 с.

392. Томашевський В. В. Методика формування естетичної культури студентів-дизайнерів в процесі навчальних занять: навч.-метод. посіб. Кривий Ріг, 2016. 204 с.

393. Томашевский В.В. Мировоззренческие основы формирования эстетической культуры будущих дизайнеров в высших учебных заведениях. *Хабаршысы Еуразия гуманитарлық институтының: Тоқсандық журнал. Вестник Евразийского гуманитарного института: ежеквартальный журнал. Астана, 2013. № 3–4. С. 91–97.*

394. Томашевський В. В. Науково-педагогічна модель процесу формування естетичної культури майбутніх дизайнерів. *Теорія і методика виховання: наук.-пед. вісник / за ред. В. Г. Бутенка. Херсон: Грінь Д. С., 2017.*

Вип. 7. С. 59–60.

395. Томашевський В. В. Основи зовнішньої реклами: програма навчальної дисципліни: для студентів спеціальності 022 Дизайн Кривий Ріг: КДПУ, 2017. 16 с.

396. Томашевський В. В. Основи формотворення: програма навчальної дисципліни: для студентів спеціальності 022 «Дизайн» Кривий Ріг: КДПУ, 2017. 20 с.

397. Томашевський В. В. Педагогічні умови формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах *Педагогічний процес: теорія і практика (науковий журнал)*. Київ: ТОВ «Виробниче підприємство «Едельвейс», 2017. Вип. 2 (57). С. 76–81.

398. Томашевський В. В. Підвищення якості навчання майбутніх дизайнерів посередництвом реалізації естетичної культури у ВНЗ. *Підвищення якості освіти в професійній підготовці майбутніх вчителів: матеріали Всеукраїнської наукової конференції (Кривий Ріг, 2–3 жовтня 2014 р.)* / гол. ред. Бакум З. П. Кривий Ріг: Копіювальний центр КП ДВНЗ «КНУ», 2014. С. 42–43.

399. Томашевський В. В. Підготовка менеджерів освітньої галузі до естетизації навчальних закладів. *Підготовка менеджерів освітньої галузі в умовах децентралізації управлінських структур: світовий досвід: Матеріали Всеукраїнської (з міжнародною участю) науково-практичної конференції (Херсон, 10–11 листопада 2016 р.)*. Херсон: «Видавничий дім «Гельветика», 2016. С. 152–155.

400. Томашевський В. В. Проблема професійної підготовки майбутніх дизайнерів в системі вищих навчальних закладів. *Управління післядипломною освітою: реалії, тенденції, перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Херсон, 19–20 вересня 2013 р.)*: у 2-х ч. / за заг. ред. А. М. Зубка, І. Я. Жорової, Л. М. Назаренко. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2013. Ч. 2. С. 91–97.

401. Томашевський В. В. Проблема професійної підготовки майбутніх

дизайнерів у системі вищих навчальних закладів. *Педагогіка вищої та середньої школи*: зб. наук. праць / за ред З. П. Бакум. Кривий Ріг, 2014. Вип. 41. С. 12–127.

402. Томашевський В. В. Проблеми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах. *Придніпровські соціально-гуманітарні читання*: Матеріали Криворізької сесії І Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю: у 5-ти ч. (Кривий Ріг, 24 листопада 2012 р.). Дніпропетровськ: ТОВ «Інновація», 2012. Ч. 4. С. 159–161.

403. Томашевський В. В. Програма курсу живопису в системі підготовки студентів за спеціальністю «Образотворче мистецтво». *Педагогіка вищої та середньої школи*: зб. наук. праць №13. Спец. вип.: Мистецько-педагогічна освіта: проблеми та перспективи / редкол. Буряк В. К. та ін. Кривий Ріг: КДПУ, 2005. С. 234–242.

404. Томашевський В. В. Психологічні особливості сприйняття зовнішньої реклами. *Педагогіка вищої та середньої школи*: зб. наук. пр. Вип. 18: *Мистецько-педагогічна освіта (теорія, методи, технології)* / редкол. В. К. Буряк та ін. Кривий Ріг: Видавничий дім. 2007. С. 147–154.

405. Томашевський В. В. Розвиток естетичної активності майбутніх дизайнерів у процесі професійної підготовки. *Молодь і ринок*. 2013. №8. С. 51–56.

406. Томашевський В. В. Роль естетичної культури у формуванні особистості майбутнього дизайнера. *Проблеми розвитку початкової мистецької освіти: роль станкової, декоративної композиції та дизайну у формуванні поліхудожньої компетентності учнів*: матер. Всеукр. наук.-практ. конференції / за ред. Ю. В. Сліпич. Херсон: Графіка, 2018. С. 203–205.

407. Томашевський В. В. Роль вищих навчальних закладів в системі формування естетичної культури майбутніх фахівців з дизайну. *Теоретико-методологічні основи розвитку освіти та управління навчальними закладами*: матеріали ІІ Всеукраїнської (з міжнародною участю) науково-

методичної конференції: у 2 ч. (Херсон, 18 листопада 2016 р.) / за ред. В. В. Кузьменка, Н. В. Слюсаренко. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2016. С. 167–170.

408. Томашевський В. В. Світоглядні засади формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Дод. 1 до Вип. 35, том VIII (59). Київ: Гнозис, 2015. С. 516–524.

409. Томашевський В. В. Світоглядні засади формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах. *Сталий розвиток промисловості та суспільства: Міжнародна науково-технічна конференція* (Кривий Ріг, 22–25 травня 2013 р.). Кривий Ріг, 2013. Т. 2. С. 104–107.

410. Томашевський В. В. Системоутворювальна роль естетичної культури в процесі підготовки майбутніх дизайнерів. *Теорія і методика виховання: наук.-пед. вісник* / за ред. В. Г. Бутенка. Херсон, 2013. Вип. 3. С. 69–71.

411. Томашевський В. В. Спеціалізація в графічному дизайні: програма навчальної дисципліни: для студентів спеціальності 7.02020701 «Дизайн» Кривий Ріг: КДПУ, 2016. 11 с.

412. Томашевський В. В. Спеціалізація «Дизайн реклами» в системі вищого педагогічного навчального закладу. *Педагогіка і психологія. Формування творчої особистості: проблеми і пошуки*: зб. наук. пр. / відп. ред. Т. І. Сущенко та ін. Київ–Запоріжжя, 2004. Вип. 33. С. 321–324.

413. Томашевський В. В. Сутність, структура і функції формування естетичної культури майбутніх дизайнерів. *Теорія і методика виховання: наук.-пед. вісник* / за ред. В. Г. Бутенка. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2017. Вип. 8. С. 51–55.

414. Томашевський В. В. Теоретичні і методичні засади формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах:

моногр. Кривий Ріг: ФОП Маринченко С.В., 2017. 572 с.

415. Томашевський В. В. Теоретико-методологічні засади формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах. *Pedagogy and Psychology*, V (60), Issue: 135. Budapest, 2017. P. 52–56.

416. Томашевський В. В. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх дизайнерів в системі вищої школи. *Теоретико-методологічні аспекти мистецької освіти: здобутки, проблеми та перспективи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Умань, 20–21 жовтня 2011 р.). Умань: ПП Жовтий О. О., 2011. С. 202–204.

417. Томашевський В. В. Формування естетичної культури майбутніх дизайнерів в системі університетської освіти України. *Етнодизайн: Європейський вектор розвитку і національний контекст*: зб. наук. праць / редкол.: гол. ред. М. І. Степаненко, упоряд. і відп. ред. Є. А. Антонович, В. П. Титаренко та ін. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2014. Кн. 1. 544 с.

418. Томашевський В. В. Формування естетичної культури майбутніх дизайнерів. Теоретичний аспект. *Концепція сучасної мистецько-дизайнерської освіти в Україні в умовах євроінтеграції*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції в рамках VIII Міжнародного форуму «Дизайн-освіта 2015» / за заг. ред. Даниленка В. Я. (Харків, 15–16 жовтня 2015 р.). Харків: ХДАДМ, 2015. С. 126–128.

419. Томашевський В. В. Формування естетичної культури майбутнього дизайнера. Теоретико-методологічний аспект. *Розвиток промисловості та суспільства*: матеріали міжнар. наук.-техн. конф. (Кривий Ріг, 25–27 травня 2016 р.). Кривий Ріг: КНУ, 2016. С. 63–64.

420. Томашевський В. В. Формування естетичної культури майбутніх дизайнерів як науково-педагогічна проблема. *Аспекти мистецької освіти*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Теоретико-методологічні аспекти мистецької освіти: здобутки, проблеми та перспективи» (Умань, 22 жовтня 2015 р.) та Всеукраїнського науково-методичного семінару «Молодь, освіта, наука та мистецтво» (Умань, 27 листопада 2015 р.). Умань:

ПП Жовтий О. О., 2015. С. 25–28.

421. Томашевський В. В. Формування естетичної культури як засіб виховання майбутніх дизайнерів у ВНЗ. *Соціально-педагогічна парадигма виховання: сутність та шляхи реалізації*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Ніжин, 25–26 вересня 2014 р.). Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2014. С. 182–183.

422. Томашевський В. В. Формування практичних навичок при виконанні програмних завдань дисципліни «Основи зовнішньої реклами». *Педагогіка вищої та середньої школи*: зб. наук. праць. Спец. вип.: Мистецько-педагогічна освіта (теорія, методи, технології) / редкол. Буряк В. К. та ін. Кривий Ріг: КДПУ. 2006. №16. С. 363–368.

423. Томашевський В. В. Чинники розвитку естетичної активності майбутніх дизайнерів. *Час мистецької освіти*: зб. наук. пр. І Міжнародної наук.-практ. конф. (11–12 квітня 2013 р.) / за заг. ред. Т. А. Смирнової. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, «Федорко», 2003. С. 120–129.

424. Торкатюк В. Основні напрями удосконалення дизайн-освіти. *Художня освіта в Україні. Сучасний стан, проблеми розвитку*: матеріали наук.-практ. конф. Київ: Ельма, 1998. С. 23–26.

425. Торкатюк В. І., Кулік В. Т., Денисенко А. П. Концептуальні проблеми безперервної дизайн-освіти та виховання на Україні на порозі ХХІ сторіччя. *Вісник Харківського художньо-промислового інституту*. Харків, 2000. Вип. 3. С. 3–13.

426. Трубочанінова Т. Л. До питання запровадження інформаційних технологій у навчальний процес на художньо-графічних факультетах. *Педагогіка вищої та середньої школи*: зб. наук. пр. Кривий Ріг: КДПУ, 2005. №10. С. 270–278.

427. Туманов И. Подготовка художника-педагога и современная художественная культура. *Искусство и образование*. 2003. №3. С. 33–37.

428. Удріс І., Школяр А. Нариси з історії зарубіжного дизайну. Новий та новітній час: навч. посіб. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2008. 252 с.

429. Удріс Н. Якості самоорганізації як визначальна складова особистості людини сучасного соціуму. *Педагогіка вищої та середньої школи*: зб. наук. праць. Спец. вип.: Мистецько-педагогічна освіта: проблеми та перспективи / редкол. Буряк В. К. та ін. Кривий Ріг: КДПУ. 2005. № 13. С. 255–266.

430. Удріс І. М. Формування проектно-образного мислення як провідна складова дизайнерської освіти. *Актуальні проблеми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів*: Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. Кривий Ріг, 2017. С. 26–28.

431. Уемов А. И. Системный подход и общая теория систем: моногр. Москва: Мысль, 1978. 272 с.

432. Уланова С. І. Світоглядно-методологічні основи формування музично-естетичної культури. *Художня освіта і проблеми виховання молоді*: зб. наук. стат. Київ, 1997. С. 10–33.

433. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання: Спроба педагогічної антропології. *Вибрані педагогічні твори*. Київ: Наукова думка, 1983. Т. 1. 326 с.

434. Федь А. М. Естетичний світ педагога: моногр. Слов'янськ: ПП «Канцлер», 2005. 300 с.

435. Федій О. А. Функціонально-процесуальні засади естетотерапевтичної компетентності сучасного педагога. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2011. №1(11). С. 380–389.

436. Філософський словник / за ред В. І. Шинкарука. Київ: УРЕ АН УРСР, 1973. 600 с.

437. Фірсова Л. С. Формування естетичної культури майбутніх учителів засобами декоративно-прикладного мистецтва: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Кривий Ріг, 2001. 20 с.

438. Фічора І. В. Естетичне виховання в професійних училищах художньо-промислового профілю: моногр. Івано-Франківськ:

Прикарпатський університет, 1997. 126 с.

439. Формирование эстетического отношения к искусству: в 6-ти т. Т. 1: Теоретико-методологические вопросы формирования эстетического отношения к искусству / отв. ред. и сост. В. Г. Бутенко. Москва: АПН СССР, 1991. 326 с.

440. Формирование эстетического отношения к искусству: в 6-ти т. Т. 2: Научно-педагогические основы формирования эстетического отношения к искусству / отв. ред. и сост. В. Г. Бутенко. Москва: АПН СССР, 1991. 312 с.

441. Формирование эстетического отношения к искусству: в 6-ти т. Т. 3: Формирование эстетического отношения к искусству у детей дошкольного и младшего школьного возраста / отв. ред. и сост. В. Г. Бутенко. Москва: АПН СССР, 1991. 296 с.

442. Формирование эстетического отношения к искусству: в 6-ти т. Т. 3: Формирование эстетического отношения к искусству у учащихся среднего школьного возраста / отв. ред. и сост. В. Г. Бутенко. Москва: АПН СССР, 1991. 194 с.

443. Формирование эстетического отношения к искусству: в 6-ти т. Т. 3: Формирование эстетического отношения к искусству у учащихся старшего школьного возраста / отв. ред. и сост. В. Г. Бутенко. Москва: АПН СССР, 1991. 237 с.

444. Формирование эстетического отношения к искусству: в 6-ти т. Т. 3: Формирование эстетического отношения к искусству у студенческой молодежи / отв. ред. и сост. В. Г. Бутенко. Москва: АПН СССР, 1991. 268 с.

445. Формування естетичного досвіду вчителя: моногр. зб. / наук. ред. і упоряд. Н. І. Бутенко. Херсон, 1996. 68 с.

446. Харитоновна В. В. Формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі проектування і виготовлення швейних виробів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2009. 20 с.

447. Хмельова А. О. Естетична компетентність як характеристика професіоналізму сучасного фахівця. *Педагогічні засади сучасної професійної*

підготовки у ВНЗ: зб. наук. пр. Київ, 2006. С. 200–207.

448. Холявка А. Б., Прусак В. Ф. Пізнання світу як основа професійної діяльності дизайнера. *Концепція сучасної мистецько=дизайнерської освіти України в умовах євроінтеграції*: Міжнародна наук.-метод. конф. (Харків, 15-16 жовтня 2015 р.). Харків, 2015. С. 133–136.

449. Хрестоматія з історії педагогіки: в 2-х т. / за заг. ред. А. В. Троцько. Харків: ХНАДУ, 2011. Т. 1. 456 с.; Т. 2. 524 с.

450. Хрестоматія по естетическому вихованню / сост. С. П. Максимюк. Київ: Вища школа, 1987. 319 с.

451. Художественная деятельность. Проблема субъекта и объективной детерминации / В. И. Мазепа, В. П. Иванов, Е. П. Шудря и др.; под. ред. В. И. Мазепы. Київ: Наукова думка, 1980. 294 с.

452. Художественное в эстетике и искусстве / под общ. ред. Н. В. Гончаренко. Київ: Наукова думка, 1990. 250 с.

453. Художественная культура и эстетическое развитие личности / отв. ред. В. И. Мазепа. Киев, 1989. 292 с.

454. Художня освіта в Україні. Сучасний стан, проблеми розвитку: Матеріали наук.-практ. конф. / ред. кол.: І. Д. Безгін (наук. ред.), Л. В. Лотоцький, Г. Г. Васильєва. Київ, 1998. 96 с.

455. Художня освіта і проблеми виховання молоді: зб. наук. стат. / кол. авт.: О. П. Рудницька, С. І. Уланова, О. Я. Ростовський та ін. Київ: ІЗМН, 1997. 164 с.

456. Целостный процесс эстетического развития личности / ред. кол.: Е. В. Квятковский (отв. ред.). Москва, 1989. 388 с.

457. Час мистецької освіти: зб. наук. пр. I Міжнародної наук.-практ. конф. / за заг. ред. Т. А. Смирнової. (11–12 квітня 2013 р.). Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди. «Федорко», 2013. 316 с.

458. Чебикін А. Художня освіта в Україні ХХІ століття (культуротворчий аспект). *Діалог культур: Україна у світовому контексті. Мистецтво і освіта*: зб. наук. пр. Львів: Світ, 2000. Вип. 5. С. 30–39.

459. Черепанова С. А. Людина культури у творчому синтезі філософії освіти та мистецтва: перспективи ХХІ століття. *Гуманітарні науки: науково-теоретичний журнал*. Київ, 2001. №1. С. 34–52.

460. Чепелюк О. В., Артеменко М. П., Якимчук О. В. Розвиток креативного мислення студентів шляхом впровадження в навчальний процес сучасних трикотажних технік. *Концепція сучасної мистецько-дизайнерської освіти України в умовах євроінтеграції*: Міжнародна наук.-метод. конф. (Харків, 15-16 жовтня 2015 р.). Харків, 2015. С. 143–144.

461. Шапікіна С. М. Філософське осмислення поняття «культура». *Наукові записки*. Вип. II. Серія: Гуманітарні науки. Кіровоград, 1997. С. 128–131.

462. Шевнюк О. Л. Культурологічна освіта майбутнього вчителя. *Мистецтво та освіта*. 2003. №3. С. 2–6.

463. Шевченко Г. П. Естетизація навчального процесу у вищій школі. *Гуманізація навчально-виховного процесу: наук.-метод. зб.* / за ред.: Г. І. Легенького, В. І. Сипченка. Слов'янськ: СДПІ, 1998. Вип. VI. С. 3–6.

464. Шевченко Г. П. Естетичне одухотворення студентської молоді. *Педагогічна і психологічна науки в Україні: зб. наук. праць до 15-річчя АПН України у 5-й т. Т. 4. Педагогіка і психологія вищої школи*. Київ: Педагогічна думка, 2007. С. 215–225.

465. Шевченко Г. П., Джабер Х. М. Естетичне виховання у вищих навчальних закладах України у сучасний період. Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2004. 208 с.

466. Шевченко Г. П. Проблеми формування духовної культури молоді засобами мистецтва. *Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002: зб. наук. пр. до 10-річчя АПН України / Академія педагогічних наук України*. Ч. 2. Харків: «ОВС», 2002. С. 112–125.

467. Шевченко Г. П., Пастухова Ю. А. Художньо-естетичне виховання студентської молоді: моногр. Луганськ, 2010. 180 с.

468. Школяр Н. В. Формування термінологічної компетентності

майбутніх графічних дизайнерів у процесі професійної підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2019. 20 с.

469. Шляхова Н. Емоції і художня творчість. Київ: Мистецтво, 1981. 102 с.

470. Шляхов Б. М. Некоторые вопросы формирования эстетической культуры студентов в современных условиях. *Актуальные проблемы формирования эстетической культуры студенческой молодежи* / под. ред. Б. М. Шляхова. Днепропетровск, 1976. С. 29–36.

471. Щербаков О. Ю. Розвиток здібностей дизайнерів до образного мислення при вивченні дисципліни «Пластична анатомія». *Актуальні проблеми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів: Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф.* Кривий Ріг, 2017. С. 126–127.

472. Щербина В. Г. Композиційні вправи як засіб управління розвитком творчих здібностей студентів художньо-графічного факультету: навч. метод. посіб. Кривий Ріг: КДПУ, 1998. 90 с.

473. Щербина В. Г. Композиція як головний чинник формування і розвитку творчої особистості. *Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. пр.* Кривий Ріг: КДПУ, 2005. №10. С. 335–345.

474. Щолокова О. П. Система професійної підготовки студентів педагогічних вузів до художньо-естетичної освіти школярів: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 1998. 43 с.

475. Щербо А. Б., Джола Д. Н. Красота воспитывает человека. Київ: Рад. школа, 1974. 104 с.

476. Эстетика: учеб. пособие / Л. Т. Левчук, Д. Ю. Кучерюк, В. И. Панченко, М. Ю. Русин. Київ: Вища школа, 1991. 302 с.

477. Эстетическая культура / Киященко Н. И., Конигов И. А., Самохвалова В. И. и др.; под. ред. И. А. Конигова. Москва: РАН, Институт философии, 1995. 201 с.

478. Эстетическое сознание и художественная культура / под. ред. В. И. Мазепы. Київ: Наук. думка, 1983. 279 с.

479. Adair de Aguiar Neitzela, Carla Carvalho. The aesthetic in the formation of teachers. *Rev. Diálogo Educ.*, Curitiba, v. 13, n. 40, p. 1021-1040, set./dez. 2013.

480. Alicia David, Peyton Glore. The impact of design and aesthetics on usability, credibility, and learning in an online environment. *Online Journal of Distance Learning Administration*. Volume XIII, Number IV, Winter 2010. University of West Georgia, Distance Education Center. URL: https://www.westga.edu/~distance/ojdla/winter134/david_glore134.html (last accessed: 12.02.2016).

481. Alladi Venkatesh, Laurie A. Meamber. The aesthetics of consumption and the consumer as an aesthetic subject. *Journal*, Volume 11, 2008 Issue 1, 2008. URL: <https://doi.org/10.1080/10253860701799983> (last accessed: 22.07.2016).

482. Ar. Gourav Nandkishor Vinchu, Neela Jirge, Ar. Archana Deshpande. Application of Aesthetics in Architecture and Design. *International Journal of Engineering Research and Technology*. ISSN 0974-3154 Volume 10, Number 1. 2017. pp. 183–186. International Research Publication House. URL: <http://www.irphouse.com>. (last accessed: 23.01.2018).

483. Arnold, Ferguson, Schiller. Aesthetic Culture and the Politics of Aesthetics. David Lloyd *Cultural Critique* No. 2 (Winter, 1985-1986), published by: University of Minnesota Press. P. 137–169. DOI: 10.2307/1354204.

484. Buchanan R. Design Research and the New Learning. *Design Issues* Autumn 2001. Vol. 17. № 4. P. 3–23.

485. Buchanan R. Action Research and the Practice of Design. *Design Issues* Winter. 2002. Vol. 18. № 1. P. 49–61.

486. Charles Burnette. The Role of Aesthetics in Design Thinking. URL: https://www.academia.edu/19251847/The_Role_of_Aesthetics_in_Design_Thinking (last accessed: 28.09.2018).

487. Cupchik G. C. The interanimation of worlds. Creative metaphors in art and design. *The design Journal*. 2003. № 6. P. 14–28.

488. Denac O. The Significance and Role of Aesthetic Education in

Schooling. *Creative Education*. 2014. № 5. P. 1714–1719. URL: <http://dx.doi.org/10.4236/ce.2014.519190>. (last accessed: 18.07.2015).

489. Encyclopedia of Aesthetics, 4 vols., ed. Michael Kelly (Oxford: Oxford University Press, 1998)

490. Felipe Domingues, Salvatore Zingale & Dijon De Moraes. Aesthetics in Design Semiotics Research. Developing foundations to better comprehend cultural habits and codes in bottom-up design processes. *The Design Journal*. 20: sup1, S49-S62, DOI:10.1080/14606925.2017.1353028. URL: <https://doi.org/10.1080/14606925.2017.1353028>. (last accessed: 19.11.2017).

491. Findeli A. Rethinking Design Education for the 21st Century: *Theoretical, Methodological, and Ethical Discussion: Design Issues*. Massachusetts Institute of Technology. 2001. № 17. P. 5–17.

492. Friedman K. Models of Design: Envisioning a Future Design Education. *Visible Language*. 2012. № 46. P. 132–153.

493. Galle P. Philosophy of Design: An Introduction. *Design Studies*. Technical University of Denmark. 2002. № 23. P. 211–218.

494. Hall E. Let's Stop Doing Research* And get smarter about design. URL: <https://medium.com/research-things/lets-stop-doingresearch48efcd7118c9#.owlztnoib>. (last accessed: 13.07.2016).

495. Harper Nicole Renai Cultural Aesthetic Experience: Perceptions of Learning Developed through Cultural Immersion. Electronic Theses and Dissertations. 2008. 479. URL: <https://digitalcommons.georgiasouthern.edu/etd/479>. (last accessed: 17.02.2015).

496. Hekkert P. Design aesthetics: principles of pleasure in design. *Psychology Science*. 2006 (2). Volume 48. P. 157–172.

497. Ileana Gurluia, Ioana Panagoret. Contribution of aesthetic education at teens self-formation and personality development. WLC 2016: World LUMEN Congress. Logos Universality Mentality Education Novelty 2016 | LUMEN 15th Anniversary Edition, 2016. Pp. 680-684.

498. Ioana Cristina Ocnareanu. Aesthetic experience innovation culture: the

aesthetic experience in an R D department through design and for innovation culture. Engineering Sciences: physics. Ecole nationale supérieure d'arts et métiers. ENSAM, 2013. English. URL: <https://2013ENAM0045ff.ffpastel01016795f>. (last accessed: 07.12.2015).

499. Jian Liu. The Construction of Graphic Design Aesthetic Elements. 3rd International Symposium on Engineering Technology. *Education and Management* (ISETEM 2016) ISBN: 978-1-60595-382-3.

500. Karl T. Ulrich. Aesthetics in Design. Chapter draft of March 8, 2006. "Aesthetics in Design," from Ulrich, Karl T., *Design: Creation of Artifacts in Society*, Pontifica Press (www.pontifica.com), forthcoming 2007, 19 p.

501. Kendall Walton, Review of Encyclopedia of Aesthetics, ed. Michael Kelly, 4 vols. (Oxford: Oxford University Press, 1998), Times Literary Supplement, September 29, 2000, p. 8.

502. Lars-Olof Åhlberg. Aesthetics, philosophy of culture and "the aesthetic turn". *Filozofski vestnik*. Letnik/Volume XXII, Številka/Nuraber 2, 2001, pp. 21–42.

503. Maier J., Fadel G. M., Battisto D. An affordance-based approach to architectural theory, design, and practice. *Design Studies*. 2009. Vol. 30. № 4. P. 393–414.

504. Malcolm Budd, "Aesthetics", *The Routledge Encyclopedia of Philosophy*, vol. 1, ed. Edward Craig (London: Routledge, 1998), 59.

505. Melanie Wallendorf. The formation of aesthetic criteria through social structures and social institutions, in *NA Advances in Consumer Research Volume 07*, eds. Jerry C. Olson, Ann Abor, MI: Association for Consumer Research, 1980, pp. 3-6.

506. Merrill David M. First Principles of Instruction. URL: http://ocw.metu.edu.tr/pluginfile.php/9336/mod_resource/content/1/rstprinciplesby_merrill.pdf. In English. (last accessed: 21.03.2017).

507. Mine Gokce Ozkaynak, and Selin Ust. New forms of design education. *Procedia. Social and Behavioral Sciences*. 2012. № 51. P. 140–143

508. Noam Tractinsky. Aesthetics and apparent usability: empirically assessing cultural and methodological issues. Proceeding CHI'97. Proceedings of the ACM SIGCHI Conference on Human factors in computing systems. Atlanta, Georgia, USA, March 22–27 1997. pp. 115–122.

509. Norman D. A., Spohrer J. C. Learner-Centered Education. *Communications of the ACM*. 1996. Vol. 39. № 4. P. 24–27.

510. Parsons G. Philosophy of design. Cambridge: Polity Press, 2016. P. 11.

511. Patrick E. Parrish. Aesthetic principles for instructional design. *Educational Technology Research and Development*. August 2009, Volume 57, Issue 4, P. 511–528.

512. Peter Dobers1 and Lars Strannegård. Design, Lifestyles and Sustainability. Aesthetic Consumption in a World of Abundance. *Business Strategy and the Environment Bus. Strat.* 2005. Env. 14. P. 324–336. Published online in Wiley InterScience. URL: www.interscience.wiley.com. DOI: 10.1002/bse.495. (last accessed: 06.09.2014).

513. Reigeluth Charles M. Instructional Theory and Technology for the New Paradigm of Education. URL: <http://ocw.metu.edu.tr/pluginle.php/3298/course/section/1177/reigeluth.pdf>. In English. (last accessed: 15.11.2016).

514. Robert A. Jones. Design communication and aesthetic control: architects, planners, and design review. *Journal of Architectural and Planning Research*. Spring. 2001. Vol. 18. № 1. P. 23–38.

515. Schon D. The Design Studio An Exploration of its Traditions and Potentials. London. RIB A Publications LTD. 1975.

516. Stephen T. F. Poon Understanding the Impact of Cultural Design Aesthetics and Socioeconomic Shifts. *Approaches to Urban Resilience Empowers Place-Making*. P. 34–57.

517. Stewart S. Reflections on sociology and aesthetic value. *Distinktion: Scandinavian Journal of Social Theory*. 2012, vol.13(2), pp. 153–167. doi:10.1080/1600910X.2011.613483.

518. Vial S. Philosophy applied to design: A design research teaching method. University of Nimes, Projekt Reasearch Group, Paris. *Design Studies*. 2015. № 37. P. 59–66.

519. Tomashevskiy V. V. The development of intended designers' aesthetic culture in the system of university education in Ukraine. *European Humanities Studies: State and Society*. East European Institute of Psychology, 2016. №3. P. 79–89.

520. Yehua Qu, Xuanbo Mao, Dian Li. Research on the Role of Design Aesthetics in Modern Design. MATEC Web of Conferences 176, 02012 (2018). IFID 2018. URL: <https://doi.org/10.1051/matecconf/201817602012>. (last accessed: 10.12.2018).